صفحه	
٢	مدح علم صرف
٤	تعلم كيفية درس
٩	اقسام سبعه
١٢	فصل متعدى ولازم
١٣	فصل ابتدأ واجتماع ساكنين
١٤	فصل اعلال
١٥	فصل اشتقاق
١٥	مباحث اسماء
١٦	ثلاثى مجرد مصدرلرينڭ اوزانى
١٨	مصدر ميمى ، نوعى ، عددى
١٩	ثلاثى مزيد مصدرلرينڭ اوزانى
٢٢	فصل فى اسم الفاعل
٢٥	فصل فى اسم المفعول
٢٦	فصل فى الصفة المشبهة
٢٨	فصل فى صيغ المبالغة
٢٨	فصل فى اسم الزمان والمكان
٣١	فصل فى اسم التفضيل
٣٢	فصل فى المصغر
٣٣	فصل فى المنسوب
٣٥	فصل فى المذكر والمؤنث
٣٧	فصل فى المثنى والمجموع
٤١	اوزان جموع
٤٦	جزء ثانى فى مباحث الافعال
٤٨	المرتبة الاولى فى الثلاثى المجرد
٥١	حروف مضارعتڭ كسره‌لى بولماقى
٥٣	بيان نواصب مضارع
٥٥	امر قاعده‌سى

صفحه	
٥٨	فصل نون تأكيد
٦٠	مضاعفده ادغام احكامى
٦٤	امر بى لام ادغامى
٦٥	مثال اوچون عم قاعده
٦٩	اجوف قاعده‌لرى
٧٤	معتل اللاملرده اولان قاعده‌لر
٨١	باب ثانى
٨٤	باب ثالث
٨٦	باب رابع
٨٩	باب رابعدن ناقص واوى
٩١	حيى‌ده ادغام وفك ادغام
٩٣	عم صباحا بيانى
٨٤	باب سادس
٩٦	مهموزلر احوالى
٩٧	المرتبة الثانية فى الثلاثى المزيد فيه
٩٩	افعال بابى معنالرى
١٠٧	باب تفعيل
١١٠	باب مفاعله
١١٣	باب افتعال
١١٥	افتعالده اولان انواع ادغام
١١٩	باب انفعال
١٢٢	باب تفعل
١٢٦	باب استفعال
١٢٨	باب افعوعال
١٢٩	المرتبة الثالثة فى الرباعى المجرد
١٣١	المرتبة الرابعة فى الرباعى المزيد
١٣٣	تاريخ اتمام تأليف

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمْ

علوم عربيه = فنون ادبيه = معارف لسانيه، اسملرى ايله تعبير ايدلكان اون دن زياده علوم شريفه‌ننك مبدأ ومدخلى بلكه اكثرندن اولى وافضلى علم صرف ايله علم نحودر شيخ احمد بن على بن مسعود مراح الارواح ده (الصرف امّ العلوم والنحو ابوها ويقوى فى الدّرايات دَارُوها ويطْغى فى الرِّوايات عارُوها) ديوب صرف ونحوننك ما لابد منه اولماقينى . وصرف‌ننك نحودن تقدمينى ، وآنى بلمك عقل اوچون قوّتْ‌كا، وآندن غفلت اداء غرض ده زَلّتْ‌كا، سبب بولماقينى افاده ايتمشدر * شيخ ابوالقاسم محمد بن عمر الزّمخشرى مفصّل ده (لا يَجِدُون علماً من العلوم الاسلامية فقهها وكلامها وعلمى تفسيرها وأخبارها الّا وافتقارهُ الى العربية بيّنٌ لا يدفعُ ومكشوف لا يتقنّعُ) ديوب عامهٔ علوم عربيه‌نى كافهٔ علوم شرعيه اوچون موقوف عليه قيلماقنده علوم مذكوره‌ننك على الخصوص صرف ونحوننك لزوم ووجوبينى بيان، وشرافت‌لرينى اعلان اولدقى كبى بونلرننك فن شريف وعلم واجب ايدوكنى انكار ايدن بديهى بيّن‌گا مُنْكر كبى مُعانِد سَفيه بولماقينه اشارة بى گُمانْ واردر *
لهذا علماءٔ اسلام جزاهم الله عنا خيرا منك سنه ظرفنك عربى وفارسى بيك كوب كتب صرف ونحو تصنيف ايتمشلر وروح لرى

اوچون صدقه‌جاریه قالدرمشلر ولکن کتاب عربی وفارسی دن تعلم اولاد ترکیه اوچون دفعهٔ واحده‌ده فن مطلوب فه لغة تحصیلنی ضم اولدقندن صعوبتلی بلکه دفعاتله تعلم واستماع اولماغانده باعث حرماندر . تعلیم‌ده تجربه‌سی اولغان عالمکا ظاهردرکه صَرف فارسی لرده متعلم ترکی اوچون نفسِ ترجمهٔ عبارهٔ فارسیه بر درس مشکل در فهمِ مضمون تحصیلُ ملکه امری بتون مقطوعُ النظر قالمق یاخود صبیِّ متعلمنی زیاده تکلیف وقسر ایله جنس تعلمدن تنفیر یاکه فوق الطاقة تحمیل ایله استعداد وحسن حالینه اضرار لازم کلور وبالجمله هر لسان قومینه علوم آلیه‌نی لسان مألوفلری ایله تعلیمْ محاسنِ تعلیمدن اولدغی کبی لسان غیر مألوف ایله بیان علی الخصوص صبیان حقنده سرعتِ اخذ وسهولتِ فهمکا منافی اولماقی ارباب وجدان کاَ عیان اولان احوالدن‌در . بنا برین ابناء وطنمز اولان اولاد ترکیه اوچون ضیق لسان وقصر وقت وزمانلرینه مناسب اوشبو (حسن المشرب فی صرف لسان العرب) ایله موسوم اولان اثرعاجزانه‌مزی بعون الله وکرمه وقوعکا کتورلدی . مذکر ومؤنث مثنی مجموع مصغر ومنسوب بحثلری کتب صرف متداوله‌ده ذکر ایدلماسه‌لرده مباحث صرفکا انسب اولدقلرندن ابن حاجبننك شافیه‌ده ذکر ایتدکی کبی اجمالا کتابمزه درج ایدلدی . مباحث افعال‌ده شرح مغزی ترتیبی بلادمزده مألوفِ اربابِ تعلیم اولدقندن کویا دستور اتخاذ

ایدلدی . وشرح مذکورننك فوائد مندرجه سنی منقول عنهاسی اولان کتب ثقات کا رجوع وتطبیق بعدنده درج ایدلدی . کتابمزده بشر یتمز سببندن اولان زلاتمزوار ایسه منصفانه تحقیق وتفتیش بعدنده اصلاح یاکه کندمزه تنبیه بیورسالر ممنونیتمزی اعلام ایدامز والله هو الموفق .
ارباب بصیرت اولان معلملردن التماس دوستانه‌مز درکه تعلیم صبیانده اوشبو ذکر ایدلاچك اصولی اعتبار اینکایلر اوّلا متعلمننك تحملنچه ویرکان درسنی آچوق تقریرله مع الملایمه تفهیم ایدلر . صونکره حفظوتکرار ایتدرکایلر . قواعدنی اجراعه ملکه حاصل ایتمك اوچون ما فی الکتابدن ماعدا اَمْثِله ایراد اینکایلرولکن مناسب فن اولماغان قاعده یاکه بحث وجواب القاسندن احترازبیورغایلر بادی نظرده مفید کبی کورولسه‌ده اکثر ماده‌ده سبب صعوبت وباعث نفرت اولور . تعریفکا محتاج اولان اصطلاحلرده کلمه ، لفظ، اسم فعل، کبی نرسه‌لرده تعریف عربی نی غیرلازم بلکه اصول تعلیم کا مخالف بلکایلر . وهردرس قبیلنده درس اوّل امتحانینی البته امرمهم کورکایلر . متعلمننك فهمی وحفظی تمام اولدقده وقت ذرسنی تأخیر آفة عظیمه ایدکندن آکاه اولغایلر* افادات سابقه‌مزدن اکثر ناس متنبه ایسه‌لرده بعضلر اوچون فائده‌دن خالی اولماس ظنیله تحریر ایدلدی* بوندن صونکره لسان وطنمزچه نحو قسمنی‌ده انشأ الله ترتیب نیتنده مز والله تعالی هوالمستعان وعلیه التکلان وهوالذی یتولی صرف قلوب العباد الی نحو السعادة والرشاد .

کتبه عالم جان بن محمد جان البارودی
صرفهما الله تعالی الی نحو الخیر الابدی

حسن المشرب فی صرف لسان العرب

قد تم طبعه عم نفعه بعونه سبحانه وکل یرجو غفرانه لسبع
مضین من ربیع الاول سنة ۱۳۰۹ تسع وثلثمائة والف
من جیب مرتبه خادم العلم ببلدة قزان
عالمجان بن محمد جان
کان الله لهما وبلغهما آما لهما

وذلك بامضاء ناظر المطابع ببلدة بیطرسبرج لاحدی وثلثین
من ایول من السنة ۱۸۹۱ المیلادیة

بمطبع الخزانة ببلدة قزان

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وسلام على عباده الذين اصطفى * اما بعد * بس علم تصریف فنِ لازم وعلم واجب در چونکه علم قرآن وحدیث اوچون موقوف علیه بلکه مطلقا هر علم اوچون محتاج الیه در.

(صرف = تصریف) تورلی معنی‌لر اوچون بولغان بناء وصیغه‌لرنی معرفت در مثلا ضَرَبَ زمان ماضی‌ده بر ایرننك سوقماقنی بیان اوچون. لم یَضْرِبْ زمان ماضی‌ده بر ایرننك سوقماونی. یَضْرِبُ زمان حاضرده یا استقبالده بر ایرننك سوقماقنی. لا یَضْرِبُ زمان استقبالده بر ایرننك سوقماونی بیان اوچون دیو بلمك *

بناء وصیغه کلمه‌ننك هیئت وروشی در *

کلمه معناسی اولان بر سوز در *

کلمه‌نی باشقه‌غه قوشماینچه اوزندن معناسی فهملانوب زمان فهملانماسه اسم - اولور (زَیْد، عَمْرو، حیوان، مَسْجِد.

* عَمْرو اسمنك آخرنك (و) یازلور عُمَر اسمندن امتیاز اوچون منصوب بولغانده تنوین صورتی بولغان الف عمروده بولور عمرده بولماس امتیاز اوچون (و) حاجت بولماس ٥

ضَرْب ، خُرُوجْ) کبی مثلا زید دیکاچ برکشی فهملنه ولکن
زمان فهملنمای • اگر اورندن معناسی فهملنکانده زمان
دخی فهملانسه ـ فعل ـ اولور ضَرَبَ = سوقتی ایر، قَتَلَ =
اولتوردی ایر، یَقُولُ = ایتور ایر، لَمْ یَنْصُرْ = یاردم
ویرمادی ایر، لَا یَقْتُلُ = اولتورمس ایر، مثال لری کبی
هر قایولرنده معنالری برله زمان فهملنکان • کلمه ننك
معناسی اورندان فهملانماسه ایکنچی کلمه‌کا قوشو برله‌گنه
فهملانسه حرف بولور دخی ادات دیرلر مِنْ ، عَنْ ، اِلی
اِنْ ، لَوْ ، لَا ، کبی • خَرَجَ زَیْدٌ مِنْ قَزَانَ فَذَهَبَ اِلی کَرْمَانَ =
چقدی زید قزان شهرندن بس کتدی کرمان شهرینه
مثالنده زید . قزان ، کرمان ، اسملردر خَرَجَ ذَهَبَ فعللردر
من ، ف ، الی حرفلردر کلمه ننك جزئلرینه دخی حرف
دیرلر وکاها حرف مبنی دیرلر کلمه دن قسم بولغانینه حرف
معنی دیورلر (میزان) کلمه ننك حروفنی (ف ـ ع ـ ل)
حرفلری ایله اولچانور بو حرفلرکا وزن میزان دیرلر
کلمه نی اولچاوده اوشبو حروف وزندن باشقه تورلی حرف
بولماسه کلمه مجرد اسملی بولور حرفلری اصلی اسملی
بولور باشقه حرف بولسه مزید فیه اسملی بولور • باشقه
آرتق حرفی حرف زائد اسملی بولور *

❁ اسم ❁ حرفلری اعتباری ایله اوچ قسم بولور ثلاثی ـ
رباعی ـ خماسی ثلاثی اوچ حرفلی رباعی دورت حرفلی
وزننده ایکی لام اولور • خماسی بش حرف لی بولور

(فَلْسٌ) فَعْلٌ وزننك جيز وباقر آقچه معناسنك (فَرَسٌ) فَعَلٌ وزننك آت معناسنك (كَتِفٌ) فَعِلٌ وزننك اينك باشى (عَضُدٌ) فَعُلٌ وزننك يوقارى بلاك (حِبْرٌ) فِعْلٌ وزننك يازو قارەسى وعالم (عِنَبٌ) فِعَلٌ وزننك اوزوم (اِبِلٌ) فِعِلٌ وزننك توه (قُفْلٌ) فُعْلٌ وزننده يوزاق (صُرَدٌ) فُعَلٌ وزننك چپچق آولاوچى برقوش (عُنُقٌ) فُعُلٌ وزننك موين (ضَارِبٌ) فاعل وزننك صوغوچى معناسنك (مضرب) مفعل

وزننده اوچ لام اولـور اوشبـو اوچ قسم هر قايوسـى مجرد بولور ياكه مزيد فيه بولور مجرد ـ اصل حرفندن باشقه حرف بولماس • مزيد فيه اصل حرفندن آرتق حرف بولور بس اسمننك آلتى قسمى بولور (ثلاثى مجرد) يعنى اصل اوچ حرفندن آرتق حرفى بولماغانى اون وزنده بولور فَلْسٌ ، فَرَسٌ ، كَتِفٌ ، عَضُدٌ ، حِبْرٌ ، عِنَبٌ ، اِبِلٌ ، قُفْلٌ ، صُرَدٌ ، عُنُقٌ ، (ثلاثى مزيد فيه) يعنى اصل اوچ حرفندن زياده حرف بولغانى كوب وزنده كلور كاها بر حرف كاها ايكى حرف كاها اوچ حرف كاها دورت حرف آرتق بولور ضارب مضرب مساجد جاسوس عنفوان سلاطين احميرار كبى (رباعى مجرد) اوچون بش وزن در جعفر دِرهم زِبرِج بُرثُن قِمطْر كبى (رباعى مزيد فيه) اوچون عصفور قِرطاس

وزننك صوغوزمانى ديمك (مساجد) مفاعل وزننك مسجد لر ديمك (جاسوس) فاعول وزننك ياشرون خبر آلوچى ديمك (عنفوان) فعلوان وزننك ياشلك اوّللرى ديمك (سَلاطين) فعالين وزننك پادشاهلر ديمك (احميرار) افعيلال وزننك بيك قزارمق ديمك ٥

* (جعفر) فعلل وزننك كشى اسمى (درهم) فعلل وزننك بر مثقال غه قريب آغرلقده كوش آقچه

فعل

(زِبرِج) فِعلِل وزننده زينت (بُرثُن) فُعلُل وزننك آرسلان بارماغى (قِمطر) فِعَلّ وزننك صندوق ٥

(عُصفور) فُعلول وزننده چپچق (قرطاس) قافننك كسر بله وضميله ده فعلال وزننك كلمشدر كاغذ ديمك ٥

تدحرج کبی وزنلر کلور (خماسی مجرد) دورت صیغه ده کلور سفرجل قذعمل جحمرش قرطعب کبی (خماسی مزید فیه بیك آزکلور بش وزنده عضرفوط قبعثری قطربوس خزعبیل خندریس کبی

بو آلتی قسمکا بولنکان اسم معربدر اما اسم مبنی ثنائی = ایکی حرفلیده بولور ما من کم کبی *

کاها اسم معرب ظاهرده ثنائی اولور ولکن اصلده ثلاثی بولور امثله - ید دم اب کبی اصلی یدی دمو ابو در *

﴿ فعل ﴾ ثلاثی ورباعی اولور وهر قایوسی مجرد ومزید فیه بولور مجموع اقسام فعل دورت بولور *

(ثلاثی مجرد) اوچون ماضی اوچ وزنده اولور ضرب علم شرف *

(ثلاثی مزید فیه) اوزانی کلاچکده بیان ایدلور انشاءالله

رباعی مجرد اوچون ماضی فعلل وزننده دحرج کبی *

رباعی مزید فیه اوچون تفعلل وزننی تدحرج کبی وباشقه وزنده ده کلور آزلق اوزره *

﴿ فصل ﴾

اسم وفعل آراسنی مشترك یدی قسم واردر صحیح[١] مهموز[٢] مضاعف[٣] مثال[٤] اجوف[٥] ناقص[٦] لفیف[٧] *

(صحیح) حروف اصلیه سنده همزه وحرف علت وتضعیف اولماغان کلمه‌در ضرب ضرب کبی *

---

*(تدحرج) تفعلل وزننی آونامق دیمك ٥

(سفرجل) فعلّل وزننی بهی در

(قذعمل) فعلّل وزننی قوتلی توه

(جحمرش) فعلّل وزننی قارچق

(قرطعب) فعلل وزننی آز نرسه دیمك (عضرفوط فعللول وزننی برجانور

(قبعثری) فعلّلی وزننده الوغ توه

(قطربوس) فعللول وزننده یروشلی توه

(خزعبیل) فعلليل وزننده باطل معناسنه

(خندریس) فعلليل وزننی ایسکی اچملیك ٥

(حرف علت) اوچ حرف در (واو - یای - الف) در
ساکن‌لی اولسونلر کرك حرکت‌لی اولسونلر وثب یسر باع
کبی اوشبو اوچ حرف ساکن‌لی اولوب ما قبل‌لرینك حرکت
لری بونلر جنسندن اولسه حرف لین وحرف مد اسملی
اولور واو جنسی ضمه الف جنسی فتحه یای جنسی کسره در
یقول قال یبیع کبی اکر ما قبل‌لری‌نك حرکت‌لری
بونلر جنسندن بولماسه حرف‌لین اسمنك اولور ولکن حرف
مد اولماسلر الف هر وقت حرف مد اولور و - ی کاها
حرف مد اولماسلر فقط حرف لین اولورلر اَوْجَبَ اَیْسَرَ کبی
(مهموز) حروف اصلیه سندن (ف) برابرنده یاکه (ع)
برابرنده یاکه (ل) برابرنده همزه اولان کلمه در (اَمَرَ سَأَلَ
قَرَأَ) کبی *

فاء برابرنده همزه اولسه مهموز الفاء اسمنده اولور (اَمَرَ
اَمْرًا) کبی *

عین برابرنده همزه اولسه مهموز العین اولور (سَأَلَ
سُؤالًا) کبی *

لام برابرنك همزه اولسه مهموز اللام اولور (قرأ قرْآنًا) کبی *

(مضاعف - یاکه - اَصَمّ) ثلاثی بولسه عین ولام برابرنك
اولان حرف‌لر بر جنس‌دن اولور (عَدَّ عَدًّا - اَعَدَّ اِعْدادًا)
کبی . رباعی بولسه فاولام اولی برابرنك وعین ولام ثانیه
برابرنك اولان حرف‌لر بر جنس‌دن بولور صَرْصَرَ صَرْصَرَةً
کبی *

فصل

مضاعف ثلاثی‌کا اِدْغام* عارض اولور یعنی جنس داش ایکی

مضاعف‌ده جنس
داش حرف ایکی
اُلوش بولغاندن
مضاعف آتالمشدر
وشدلی بولغاندن
اصم دیولمشدر اصم
لغتنك شدید وقاتی
نرسه‌کا ایتولور ٥

* (اِدْغام) کوفه علماسی
تلنك اِفْعال وزننك
سویلنور بصره
علماسی تلنك اِدّغام
دیو افتعال وزننك
سویلنور اِلغتنك
کروتمك معناسنه‌در
ادخال کبی صرف
علماسی اصطلاحنك
ایکی جنس داش
بولغان حرف ننك
اولکیسنی آخریکا
قوشوب ایتمك‌در ٥

حرف‌ننك اوّلی‌نی ساکن‌لی قیلوب آخریکا قوشوب ایتولور اوّلکی حرفنی مُدْغَمْ ایکنچی‌سنی مُدْغَمٌ فیه دیرلر چنانچه عَدَّ اصلده عَدَدَ دال اولی‌نی ساکن‌لی قیلنغان عَدْدَ بر دال‌نی آخرکا قوشقاچ عَدَّ بولغان *

(مثال* ـ یاکه ـ مُعْتَلُّ الفاء) فاسی برابرنده حرف علت اولان کلمه‌در وَعَدَ وَعْداً کبی *

(اجوف = ذوالثلثة = معتَلُّ العین) عین برابرنده حرف علت اولان کلمه‌در قَالَ ـ قَوْلاً ۔ باع ـ بَیْعاً کبی *

(ناقص = ذوالاربعة = معتل اللام) لام برابرنده حرف علت اولان کلمه‌در رَمَی ـ رَمْیاً ۔ دَعَا ـ دَعْوَةً کبی *

(لفیف) ایکی حرف علت جیولغان کلمه‌در اکر عین ولام برابرنده اولسه‌لر (لفیف مقرون = معتَل* العین واللام) اسمنده اولور قَوِیَ ـ قُوَّة ۔ حَیِیَ ـ حَیٰوةً کبی ۔

اکر فاء ولام برابرنده اولسه (لفیف مفروق = ملتوی = معتل الفاء واللام) اولور وَشَیَ وَشْیاً کبی ۔

(اسم‌ننك) کاها فاء وعینی حرف علت اولور یین*.ویل. یوم. کبی کاها هر اوچ حرفی حرف علت اولور واوْ یایٌ کبی لکن بو ایکی نوعدن فعل اشتقاق ایدلمس اسم‌ده‌ده نادر در *

صحیح ماضی سنده اوخشاغان اوچون هر قایو صیغه‌لرنده اجوف ده اورتاسی حرف علت بولغاندن اجوف دیولمشدر ومتکلم واحد صیغه سی اوچ حرفلی بولغاندن ذوالثلثة دیولمشدر بعتُ دمت کبی ٥

(ناقص نی) جزم حالنده لامی حذف ایدلکان اوچون ناقص تسمیة ایدلمشدر وماضی‌ده متکلم واحد صیغه‌سی دورت حرفلی بولغان اوچون ذوالاربعة دیرلر ٥

(معتل* العین واللام) نی ایکی حرف علت جیولغان اوچون لفیف دیمشلر وایکی حرف علت ینا‌شه بولغان اوچون مقرون دیرلر (معتل الفاء واللام) نی ایکی حرف علت بولغاندن لفیف دیرلر ایکی حرف علت کلمه ننك ایکی جانبنده بولغان اچون مفروق دیرلر وکاها بو قسم‌کا ملتوی دیرلر کلمه‌ننك ایکی طرفندن حرف علت احاطه ایتکان اوچون ٥

* (یین) بر مکان اسمیدر (ویل) جهنمده چقور در وعذاب کلمه‌سیدر ٥

فصل في المتعدي واللازم

فعل = حدث = اش . فاعل = محدث = قلوچی . مفعول = محدث = قیلنمش . هر فعل اوچون فاعل کرك بولور ولکن مفعول واجب بولماس بعض حدثلرده گنه بولور

ضرب - نصر کبی سوقماق - یاردم ویرمك - اولغانده سوغوچی یاردم ویروچی اولور بونلر فاعللر ودخی سوغولمش یاردم ویرلمش اولور بونلر مفعوللر اوشبونوع فعللرکا متعدی* = واقع = متجاوز دیولور ضرب زید عمرا زید عمرونی صوقدی دیمك نصر بکر خالدا بکر خالدکا یاردم ویردی دیمك *

وبعض حدثلرده مفعول اولمس فاعل ایله تمام اولور خرج ذهب کبی چقدی کتدی دیمك چقماق اولسه چقوچی اولور ولکن چقولمش دیکان شی اولمس اوشانداق کتمك اولسه کیتوچی اولور ولکن کیتولمش اولمس بو نوع فعللرکا غیر متعدی = لازم = غیر متجاوز دیرلر خرج زید* ذهب عمرو حسن بکر کبی * فعل لازمنی اوچ شی‌ننك برسی برله متعدی قیلنور (تضعیف عین) عین‌نی شدّلی قلمق برله فرّح زید عمرا کبی شادلاندردی زید عمرونی دیمکدر اصلده فرح شادلاندی دیمکدر لازمدر رانی تضعیف ایتمکله متعدی اولمشدر (همزه) کروتمك برله متعدی اولور اجلست زیدا کبی اولتورتدوم زیدنی دیمك‌در اصلده جلست اولتوردم دیمك‌در لازمدر *

(متعدی)* (واقع) (متجاوز) فاعلدن مفعولکا اوتکان فعللرننك اسملر یدر (غیر متعدی (لازم) (غیر متجاوز) مفعولکا اوتمکان فعللرننك نام‌لری در ٥

(خرج زید)* زید چقدی (ذهب عمرو) عمرو کتدی (حسن بکر) کورکام بولدی بکر ٥

ودخی

ودخی فعل‌کا متعلق اولان اسم‌کا (ب) کرتمك برله متعدی اولور ذهبتُ بزید کبی باردردم زیدنی اصل‌ده ذهبت در لازم در باردم دیمك انطلقت به دخی اوشانداق زیدنی یباردم باردردم دیمك اصل‌ده باسز انطلقت لازم‌در باردم دیمك

﴿ فصل فی الابتداء واجتماع الساکنین ﴾

کلمه‌نی باشلاو (بدأ = ابتدأ) اسملی کلمه‌نی ایتوب توقتاو (وقف) اسملی کلمه‌نی کلمه‌کا توتاشدروب ایتمك (وصل) اسملی کلمه‌نی کلمه‌دن ازوب ایتمك (قطع) اسملی‌در *

ابتدأ حرکت‌لی حرف ایله اولور ساکن ایله ابتدأ مهجور ومتروك‌در ابتداسی ساکن اولان کلمه‌نی اوّلکی کلمه‌کا وصل ایدولماسه اوّلینه همزه کتروب ایتولور وبو همزه‌یه همزهٔ وصل دیرلر ابن ابنة اثنان اثنتان اِحتسَب اِحمَرَّ استنسخ کبی اکر بو کلمه‌لر اوّلده اولان کلمه‌کا یا حرف‌کا وصل ایدلسه همزه کتابنده اولوب تلفظده متروك اولور زیدُ ابنُ اَبِی بَکرٍ فاطمةُ ابنَةُ عمرٍ وواحتسَبَ اثنانِ اَلرَّجلُ احمَرَّ کبی * وقف حالنده کلمه‌ننك اخیری ساکن اولور حرکت برله وقف جائز بولماس جانی اَحمَدْ کبی *

ابتدأ کلمه‌ده ساکن مهجور اولدقی کبی بر کلمه‌ده یا که یناشه ایکی کلمه‌ده ایکی ساکن جیولمق دخی جائز توکل‌در مکر جائز اولور ساکن اوّل حرف مدّ آخری مُدغَم اولسه خاصّة دابّة کبی الف وصاد اولی الف وباء اولی ساکن‌لردر

یاکه اوّلی حرف لین واخری مُدغَم اولسه خاصّة تصغیرنده خُوَیصّه دابّه تصغیرنده دُوَیبّه کبی بونلرغه اجتماع ساکنین علی حده دیرلر ودخی اجتماع ساکنین جائز اولور وقف حالنده زَیدْ عَمْرو یعملُونْ تعمْلُونْ کبی وهم الف ولام تعریفلی کلمه‌کا همزهٔ استفهام دخولنده جائز اولور ءَآلْحَسَنُ عِنْدَكْ کبی حَسَنْ سننك قاشنکده می دیمکدر ءآلآن کبی بو وقتده می دیمکدر اوشبو مثاللرده همزه‌دن صونك اولان الف دخی لام ساکن اولمشلر ۰ جائز بولمغان اجتماع ساکنین‌کا علی غیر حده دیورلر اورنلری مذکور دورت نوع‌دن باشقه‌لردر *

❀ فصل فی الاعلال ❀

اعلال حرف علت‌نی ازاله ایتمك یاکه تغییر ایتمك‌در امثله قَالَ اصلده قَوَلَ واونی الف‌کا تبدیل ایدلکان‌در باع اصلده بَیَعَ یای‌نی الف‌کا تبدیل ایدلکان‌در یقُولُ اصل‌ده یقْوُلُ واوننك ضمه سنی ما قبلینه ویروب واونی ضمه‌دن سکون‌کا تغییر ایدلکان یَبِیعُ اصلده یَبْیِعُ یای‌ننك کسره سنی ما قبلینه ویروب یانی سکونکا تغییر ایدلکان لَمْ یَدْعُ* اصلده لَمْ یَدْعُو واو ازاله وحذف ایدلکان لَمْ یرْمِ اصلده لَمْ یرْمِی یای‌نی حذف واسقاط ایدلکان لَمْ یَخْشَ اصلده لَمْ یَخْشَی شین‌دن صونك اولان الف‌نی حذف ایدلکان *

* یعنی (لم) دخولندن مقدم

﴿ فصل فی الاشتقاق ﴾

اشتقاق لغتده برشی نی آخردن یارب چقارمق در • اصطلاح صرفیین ده اشتقاق باعتبار العلم دیوب ایکی لفظ آراسنده حروف اصلیه ومعنی جهتندن بولغان مناسبت نی بلمککا اینولور • اشتقاق باعتبار العمل دیوب برلفظدن حروفده ومعنیده مناسب بولغان لفظ آخرنی چقارمقغه ایتورلر * اشتقاق باعتبار العلم صغیر وکبیر واکبر اسملی اوچ قسمکا بولنور • اشتقاق صغیر مشتق ومشتق منه آراسنده حروف اصلیه ده وهم حروف ننك ترتیبنده مناسبت بولور ضَرَبَ ننك ضَرْبٌ دن اشتقاقی کبی *

اشتقاق کبیر حروفده مناسبت بولور ترتیبده بولماس جبَذَ ننك سوزمق وتارتمق معناسنه اولان جَذْبٌ دن اشتقاقی کبی * اشتقاق اکبر تمام حروفده مناسبت بولماس ولکن حروف آراسنده قرب مخرج مناسبتی بولور نَعَقَ ننك نَهَقٌ دن اشتقاقی کبی نعقَ قارغه چقردی دیمك نَهقٌ ایشك باقرماقی معنالرده مناسبت بار ودخی غین برله ها اراسنده قرب مخرج مناسبتی بار هر ایکاوی بوغاز حرفلری در * علماء صرفیین قاشنده معتبر بولغان اشتقاق اشتقاق صغیردر *

﴿فصل فی مباحث الاسماء﴾ اسم معنی اعتباری ایله ایکی‌کا بولنور جامد مصدر اگر اسمدن باشقه کلمه‌لرنی اشتقاق ایدلسه یعنی اسمکا اصل حرف لرنده ومعنیده مناسبتی بولغان کلمه‌لرنی اخذ ایدلسه مصدر بولور

یایسه فارسیچه ترجمه‌سینك آخرنده دال برله نون یا که تا
برله نون بولسه ترکیچه ترجمه‌سنك آخرنده مَكْ یا که مَقْ
لفظی بولسه مصدر بولور ضَرْبْ کبی حروفده ومعناده‌مونکا
مناسبتلی بولغان ضَرَبَ یَضْرِبُ ضَارِبٌ کبی کلمه‌لرنی آندن
اخذ ایدلکان‌وهم‌فارسی ترجمه‌سی زَدَنْ‌در اخیرنده دال ونون
ترکی ترجمه‌سی سوقمق اخیرنده مق‌در اوشانداق قتْل
ترجمهء فارسیه‌سی کُشْتَنْ تاء ونون‌برله ترکیه‌سی اوتورمك‌در
اکر اسم‌دن هیچ کلمه‌نی اخذ ایدلماسه جامد بولور رجل
فرس جوهر حجر کبی
کاها جامددن مصدر اخذ ایدلوب اُول مصدردن‌کلمه‌لرنی
اشتقاق ایدلورجوهردن تَجَوْهُرْحجردن تَحَجُّرْ اخذ ایدلنوب
تَجَوْهَرَ یَتَجَوْهَرُ مُتَجَوْهِرٌ تَحَجَّرَ یَتَحَجَّرُ مُتَحَجِّرٌ کبی صیغه‌لر
اخذ ایدلنور بونلر نادر اولدقدن علم‌صرفده بحث ایدلماس
(اسم مصدردن) یدی تورلی اسم اخذ اولنور - اسم
فاعل ، اسم مفعول ، صفة مشبهة . اسم زمان . اسم مکان ،
اسم آلت . اسم تفضیل .
ویدی نوع فعل اخذ ایدلور ماضی . مضارع = مستقبل . جحد ،
نفی ، نهی ، امربی‌لام ، امربالام ،
بس مباحث اسمنی تورلی فصل‌ایله بیان ایدلور
(**فصل**) مَصْدَرْ ثلاثی مجرددن قاعده ایله معلوم بولماس
مجردْ عرب‌لردن سماع‌ایله معلوم‌بولور ثلاثی مجرددن‌اکثرده
(۳۳) وزنه قدر مسموع اولمشدر قَتْلْ فِسْقْ شُغْلْ رَحْمَةْ

نشدة

نشدة كدرة دعوى ذكرى بشرى ليان حرمان غفران نزوان
طلب خنق صغر هدى غلبة سرقة ذهاب حراف سوأل زهادة
درايه بغايه دخول وجيف صهوبه مدخل مرجع مسعاة محمدة
كراهية مصدرلرى كبى ودخى بعض وقتده جبروت بلهنية
ضارورة كينونة شيخوخة فضيحة سودد تهلكة ميسور عافية كبى
مصدرلر كلمشدر ولكن مصدرلرده غالب فعل بابندن لازم
بولغانده فعول وزننده بولمق دخول ، خروج ، جلوس كبى
متعدى بولغانده فعل وزننده بولمق ضرب نصر منع كبى
اكر بوبابدن صنائع قبيلندن بولسه فعالة وزننده بولمق
كتابة ، زراعة تجارة كبى

فعل بابندن غيرمتعدى بولغانده فعل وزننده بولمق فرح
كبى متعدى بولغانده فعل وزننده بولمق جهل كبى اكر الوان
وعيوب دن بولسه فعلة وزننده بولمق سمرة ادمة كبى فعل
بابندن فعالة وزننده كوبراك بولور كرامه شرافة كبى عظم
كرم وزنلرنده دخى چوق كلور *

مصدر معناسنده مبالغه اوچون اولانلر تفعال وفعيلى
وزنلريدر تعداد كوب صانامق تذكار كوب ذكر ايتمك
تسيار كوب سير ايتمك دليلى كثرت دلالت خليفى خليفه لك

شغلى كوبلكى نمیمی نميمه ننك كوب بولمقى تفعال صيغه سى
كسرتاء ايله ايكى كلمه كلمشدر تبيان كوب بيان ايتمك
تلقاء كوب يولقمق *

فصل

(ثلاثى مجردن) مصدر ميمى = اوّلنده ميم اولان مصدر
هروقتده مثال واوى دن ماعداده مفعل وزننده كلور مضرب
منصر مشرب كبى مثال دن مفعل وزننده كلور موعد
مورث مورد كبى *

بعض وقتده مفعلة ومفعلة وزنلرنده كلان مصدرلر مسموع در
مرحمة منفعة محبة ملامة مرضاة كبى معرفة مغفرة موعظة
معيشة معصية كبى *

وندرت اوزره مفعلة وزننده دخى كلمشدر مكرمة مأثرة
معونة مشورة كبى اصلده معونة مشورة در *

(فصل) مصدرننك اخيرنده (ة) بولماسه بركره ليك معناسنى
افادة اوچون اخيرينه تاء كلنوروب فعلة وزننده قلنور
وبو مصدره مصدر عددى ديرلر ضربة جلسة دخلة كبى
بر سوقمق بر اولتورمق بركرمك معنالرنده اكر برنوع
لك معناسنى قصد ايدلسه اخيرنده تاء كلنوروب كسر فا ايله
فعلة وزننده كلور وبونكا مصدر نوعى ديرلر قعدة جلسة
كسرة كبى برتورلى اولتورمق برتورلى صندرمق ديمكدر.
اولدن تالى مصدرلرده بركره ليك برنوع ليك معناسنى صفة

ایله افاده ایدلور رَحْمَةً واحِدَةً برکره رحمت رَحْمَةً واسِعَةً
کینك بولغوچی رحمت اَوَّل عددی اخیری نوعی در (فصل)
مصدر ثلاثی مزیدفیه‌دن قیاسی در باب اولدن (اِفْعال) وزننك
ایکی حرف زائد ایله کلور اکرام ایعاد ایلام کبی *
اجوف اولدقده اخیرنده تا ایله کلور اقامة انابة اقالة کبی
اصلده اِقْوامٌ اِنْوابٌ اِقْوالٌ در *
ناقص لرده وهم لفیف‌ده مهموز اللام کبی حرف علتی بدلنه
همزه ایله کلور ایلاءٔ اعطاء اشکاءٔ کبی *
افعال‌ننك همزه‌سینه مخصوص معانی اَفْعالْ بحثنده انشاءالله
بیان ایدلور اوشانداق سائر اوزان‌ننك معانی‌لری باب
ثانی دن (تفعیل) وزننده کلور ایکی حرف زائد ایله. تَصْرِیح =
سوزی آچق ایتمك. تَبْشِیرْ = سویندرمك. تخویف قورقتمق
. تَفْعِلَة وزننه دخی کلور تَذْکِرَةَ = ایس‌کا توشورمك. تَکْمِلَة =
کامل ایتمك. تَسْمِیَة = آد قوشمق. تَلْبِیَه = لَبَّیْكَ ایتمك
. تَوْصِیَة = وصیت ایتمك بووزن ناقص ولفیف‌لرده غالبدر
ودخی فِعّال وزننده کلور. کِذّاب کبی یالغانغه نسبت ویرمك
ودخی فَعال وزننده کلور. سَلامْ السلام علیکم دیمك کَلَامْ
سوز ایتمك
باب ثالث‌دن (مُفاعَلَةٌ) وزننده کلور ایکی حرف زائد
ایله. مُصاحبةٌ = صحبت ایدشمك. مُضاربَةٌ = سوغشمق

(اکرام) حرمت قلمق ایعاد وعده قلمق ایلام اَلَم ویرمك ٥
(اقامة) تورغوزمق انابة اشنی براوکا اشانمق اقالة سوداسنی قایتارمق
ایلاءٔ یمین ایتمك اعطاءٔ ویرمك اشکاء بروانك شکایتنی یبارمك ٥

. مُواجَهَة = قارشو اونورشمق . مُجاوَبَة = جوابلشمق
كاها فِعال وزننده كلور . قِتال = اوتورشمك . خِطاب =
قارشو سوز اينوشمك . سِوام = ساتولاشمق

باب رابع دن (افتعال) وزننده كلور . اِجْتِهاد = طروشمق
. اِحْتِراق = يانمق . اِحْتِجاج = دليل كتورمك . اِهْتِدا =
طوغرى يولغه كونُلمك

باب خامس دن (انفعال) وزننده كلور انشراح = كونكل
آچلمق انفتاح = ايشوك آچولمق انحناء = بوكولمك انكسار =
صنمق

باب سادس دن (اِفْعِلال) وزننده كلور - اِحْمِرار = قزارمق
اِعْوِجاج = قيوقلانمق اِخْضِرار = ياشل‌لنمك

باب سابع دن (اِفْعِيلال) وزننده كلور - اِحْمِيرار . اِخضيرار .
بيك قزارمق . بيك ياشل‌لنمك معنالرنده

باب ثامن دن (تَفَعُّل) وزننده كلور - تَكَبُّر = اولوغلانمق
تَحَمُّل - يوكلمك تَزَيُّن = زينت‌لنمك

باب تاسع دن (تَفاعُل) وزننده كلور - تَجاذُب = تارتوشمق
تقاسم = بولشمك تواعد = وعده‌لشمك

باب عاشر دن (اِسْتِفْعال) وزننده كلور - اِسْتِغْفار = يارلقايو
استمك استيهاب = هبه استمك استجواب = جواب استمك
باب حادى عشر دن (اِفْعِيعال) وزننده كلور - احديداب =

بيك

بیك بوكری بولمق اعربراءً = یالانغاج آتقه منمك اخلیلاءً دائم سوت اچوچی بولمق

باب ثانی عشردن (افعوّالٌ) وزننده كلور ـ اجلوّاذٌ = حیوان دائم آشغوب یورمك . اعلوّاطٌ = توه‌ننك موینینه آصلنوب منمك ثلاثی مزیدفیه اوشبو اون ایكی بابده تمام در هرقایو باب‌نی مصدرلری اسمی ایله تعبیر ایدلور افعال ، تفعیل ، مفاعله ، باب‌لاری دیمك كبی (مصدر) رباعی مجرددن فعللةٌ فعلالٌ وزنلرنده كلور وزن اوّل غالب وشائع ثانی قلیل در دحرجةٌ ، دحراجٌ = ایلندرمك ترجمةٌ ، ترجامٌ = سوزی بر تلدن ایكنچی تلگا كوچورمك جوربةٌ ، جیرابٌ = ایوق كیمك وسوسةٌ ، وسواسٌ = یمان فكر سالمق

رباعی مزیدفیه‌دن باب اول‌دن تفعللٌ وزننده كلور تسربلٌ = اچكی كولمك كیمك تسرولٌ = اشتان كیمك تقلسی = بورك كیمك تسلقی = آرقه‌سینه یقولمق

باب ثانی‌دن افعنلال وزننده كلور

ابرنشاقٌ = شادلنمق ادرنفاقٌ = آشوقمق

احبنطأ = اچ كوپمك اجرنماز = پوچماق‌غه جیولماق

باب ثالث افعلّالٌ وزننده كلور

ازبئرارٌ = صوغشقه حاضر اولمق اطمئنانٌ = كونكل طنوچ

بولمق اِسْتقْرارٌ = قرارلنمق
ثلاثی مزیدرباعی مجرد رباعی مزیدلردن مصدرمیمی اسم مفعول ایله بر وزنده اولور اسم مفعول مبحثنده انشاء الله بیان اولنور

فصل فی اسم الفاعل

برحدث بر ذات‌دن صادر اولوب آننك ایله قائم اولسه اول ذات فاعل اولور ترکچه قیلوچی بولور اول ذات‌قه دلالت ایتوچی لفظْ اسم فاعل اولور زید عمروکا یاردم ایتسه نصْرْ یاردم حدثی زیددن‌صادر و آننك ایله قائم برصفت‌در بس زید فاعلِ نصْر بولور اسمی ناصردر ترکچه یاردم قیلوچی یاکه یاردم بیروچی (فائده) فاعلٌ وزننده کاها اسم جامد کلور جانِبٌ = جهة شارِب میوق ساحِل = دکز چیتی شاطیءُ = ایرمق چیتی ساعِد = بلَكْ حاجِب = قاش وادی = اُویصُویر نادی = مجلس * وبعض اوقاتده فاعلٌ وزنی برنرسه‌نی بر شخص‌کانسبت اوچون بولور مذکور نرسه اول شخص ایله قائم بولماس لابِن = سوتچی دیمك سوت‌نی شخص‌کا نسبت ایدلادر سوت شخص ایله قائم توکل و آندان صادر دکلدر اوشانداق خابز اکمك‌چی تامر خورماچی لاحم ایت‌چی فارس آتلی رامح سنکولی ناعل باشماقلی حائض حیض‌لی‌خاتون طالق طلاقلی خاتون حامل یوکلی خاتون آغرغی اوچ ماده رجال‌ده متصور اولمادقندن خاتونلرده تاءسز استعمال ایدلور تاء حاجت

بولاس مذکور صیغه‌لر هرقایوسی نسبت صیغه‌لریدر *

❊اسم فاعل❊ ثلاثی مجرددن اولغانلار قایو بابدن بولسه‌ده برتورلی فاعلٌ وزننده کلور ضاربٌ ناصرٌ رادٌّ داعی مانع حامدکبی ثلاثی مزیددن رباعی مجرددن رباعی مزیددن هر بابننك مضارعینه قارار مضارعده اولان حرف مضارعت اورنینه میم مضمومه کلتوروب ماقبل اخیری کسره‌لی اولغاچ اسم فاعل اولور *

❊باب اِفعال❊ دن مُفْعِلٌ وزننده کلور مضارعسی یُفْعِلُ وزننده‌در مُکْرِمٌ = حرمت ایتوچی مُحِبٌّ = محبت ایتوچی مُوقِظٌ = اویاندرغوچی مُوصِی = وصیت ایتوچی

(تفعیل) دن مُفَعِّلٌ وزننده کلور مضارع یُفَعِّلُ‌در مُفَرِّحٌ = شادلاندرغوچی مُوَحِّدٌ = برلاگوچی مُقَوِّی = قوتلندرکوچی

(مفاعله) دن مُفاعِلٌ وزننده‌کلور مضارعی یُفاعِلُ‌در مُسافِرٌ = سفر ایدوچی مُجاوِبٌ = جوابلاشوچی مُساوِی برابر بولوچی

(افتعال) دن مُفْتَعِلٌ وزننده کلور مضارع یَفْتَعِلُ وزننده‌در مُحْتَرِقٌ = یانغوچی مُمْتَدٌّ = سوزلغوچی مُحْتاجٌ = حاجتلی بولغوچی مُشْتَرِی = ساتوب آلغوچی

(انفعال) دن مُنْفَعِلٌ وزننده کلور مضارع یَنْفَعِلُ‌در مُنْشَرِحٌ = کونکلی آچلغوچی مُنْطَفِی = سونگوچی مُنْصَبٌّ = قیولغوچی مُنْقادٌ = بوی سونغوچی

(افعلال) دن مفعلّ وزننده کلور مضارع یفعلّ در محمرّ = قزارغوچی مخضرّ = یاشل لنکوچی مبیضّ = آغارغوچی مرعوی = نادانلقدن قایتقوچی

(افعیلال) دن مفعالّ وزننده کلور مضارع یفعالّ در مسوادّ = بیك قرالغوچی مصفارّ = بیك صارغایغوچی

(تفعّل) دن متفعّل وزننده کلور مضارع یتفعّل در متصوّر = صورت لنکوچی متوضّی = طهارت آلغوچی طهارتلی بولغوچی متزیّ = زینت لانکوچی متوفّی = وفات قلغوچی

(تفاعل) دن متفاعلّ وزننده کلور مضارع یتفاعل در متهالكّ = هلاك بولشغوچی متأنّس = الفت ایدشکوچی متحابّ = دوست توتشقوچی متداوی = اوزینه دوا ایتکوچی *

(استفعال) دن مستفعلّ وزننده کلور مضارع یستفعل در مستغفر = یارلقایو استاگوچی مستوهب = هبه استاگوچی مستفتی = فتوی استاگوچی مستوصی = وصیت استاگوچی

(افعیعال) دن مفعوعلّ وزننده کلور مضارع یفعوعل در محدودب = آرقه‌سی بیك چقغوچی کشی معروری = آت‌قه یالانغاچ منوچی *

(افعوال) دن مفعولّ وزننده کلور مضارع یفعوّل در

مجلوذ

مجلوذ = دائم آشغوب يروچی حیوان معلوط = توه‌ننك موينينه آصلنوب منوچی* رباعیلر

(فعللة) دن مفعلل وزننده‌کلور مضارع يفعلل‌در مترجم = سوزنی برلغتدن لغت آخره کوچرکوچی موسوس = وسوسه ويروچی *

(تفعلل) دن متفعلل وزننده کلور مضارع يتفعلل در متدحرج ايلانگوچی متجورب = ايوق كيگوچی *

(افعنلال) دن مفعنلل وزننده کلور مضارع يفعنلل در مبرنشق = شادلانغوچی محرنجم = جيواشقوچی محرنطم = کبرلانوب بورنون يوغاری کوتاروچی *

(افعلال) دن مفعلل وزننده‌کلور مضارع يفعلل‌در مطمئن = کونکلی طنچ‌لاغوچی مقشعر = جونی قابارغوچی *

فصل فی اسم المفعول

حدث آننك اوزرينه واقع اولان ذات مفعول‌بولور‌ترکچه قيلنمش ۰ مفعول‌کادلالت ايتوچی کلمه اسم مفعول‌در زيد عمرونی ضرب ايتسه ضرب حدثی‌عمروکا واقع اولمش اولور بس عمرو مفعول اولور ضرب قيلنمش ياکه صوغولمش اسم مفعول متعدی اولان مصدر دن مشتق اولور لازم‌دن اسم مفعول اولمس مکر بر صله ايله اولور مدخول فيه مزيد عليه کبی *

ثلاثی مجردن مفعول وزننده کلور قايو بابدن اولسه‌ده

---

* (اوشبو) صيغه‌نی مترجم ديوتفعل‌دن استعمال ايتمك خطادر مترجم تاش برله آتولغوچی معناسنك بولوب تاسی زائد‌در ترجمه لغظنك کی نا اصلیدر صحاح وقاموس‌قه رجوع ايدله ٥

مضروب منصور محمود کبی * مرمی مدوم مرعی مولی کبی اصلده هر قایوسی مفعول وزننده‌در *

ثلاثی مجرددن باشقه‌دن مضارع مجهول‌ننك حرف مضارعتی بدلنه میم مضمومه کتورولسه اسم مفعول وزنی اولور *

یاکه اسم فاعل صیغه‌سنده ماقبل اخیرنی فتحه‌لی ایدلسه اسم مفعول وزنی اولور *

(افعال) مکرم = حرمت ایدلمش محب = دوست توتولمش • موقظ = اویاندرلمش *

(تفعیل) مفرح = شادلندرلمش مربی = تربیه ایدلمش *

(مفاعله) مواظب = دوام ایدلمش • مداوی = دوا قلنمش *

(افتعال) محتسب = احتساب ایدلمش • مختار = اختیار ایدلمش *

(تفعل) متوفی = وفات قلنمش *

(استفعال) مستحب دوست توتولمش • مستوفی = کامل قلنمش

(فعلله) مترجم = ترجمه اولنمش • مدحرج = ایلاندرلمش *

فصل فی الصفة المشبهة

صفة مشبهة مصدر ایله متصف اولان ذات‌ننك اسمینه اطلاق اولنور اسم فاعل‌ده فاعل‌دن مصدرننك صادر وحادث اولماقی اعتبار ایدلور ضارب ضرب آندن صادر وحادث اولان ذات قاتل قتل آندن حادث اولان ذات‌در صفة مشبهه‌ده مجرد مصدرننك ثبوتی اعتبار ایدلور حسن - حسن ثابت اولان ذات‌در حسن آندن صادر یاکه حادث اولان

ذات

---

* صوغولمش (یاردم ایدلمش (ماقتالمش (آتولمش (دوام ایدلمش (رعایه قلنمش (ولی قلنمش ۵

ذات دیولماس ـ احمر ـ اسود ـ حمرت ـ سواد ـ ثابت اولان ذاتلر در صفة مشبهة صیغه‌لری اکثری قیاسی دکلدر عربلردن سماع ایله بلونمشدر ثلاثی مجردکا مخصوص در ودخی لازم مصدردن بنا ایدلور متعدیدن کلماس *

صفة مشبهه‌ننك اوزان مسموعه‌سی

فَعْل فِعْل فُعْل فَعَل فَعِل فُعُل فَعِيل فَعَال فَيْعِل فَيْعَل فَيْعَال فَعْلَان فُعْلَى فَعْلَى فَعْلَاء فُعْلَان وزنلریدر

صَعْب = چیتون ، رِخْو = یومشاق ، صُلْب = قاتی ، حَسَن = كوركام ، فَطِن = زیرك ، جُنُب = غسلسز ، قَبِيح = كوركسز ، جَبَان = قورقاق ، مَيِّت = اولوك ، صَيْرَف = ثمن صاتوچی ، بَيْطَار = حیوانلر طبیبی ، فَهْفَاه = حیوانلرنی یخشی تربیه قیلوچی ، عُرْيَان = یالانغاچ ، حُبْلَى = یوكلی خاتون ، وَحْمَى = طعام استکان حامل ، عَذْرَاء = بکر قز ، مُلْآن = طولو *

صفة مشبهه اَلْوَان وعیوبدن مذکر اوچون افعل مؤنث اوچون فَعلاء وزننده قیاس اوزره کلور

(اَلْوَان) اَبْيَض بَيْضَاء اَحْمَر حَمْرَاء اَخْضَر خَضْرَاء اَسْوَد سَوْدَاء اَصْفَر صَفْرَاء

(اَشْكَال وعیوب) اَشْيَب = آق صقال آق ساچلی ، اَكْحَل = سورمه‌لی كوزلی ، اَهْدَب = كوب كرپكلی ، اَشْهَل = آلا كوزلی ، اَبْلَج = آچق قاشلی ، اَفْلَج = سیرك تشلی ، اَدْرَد =

(وبالجمله) صفة مشبهه معناسنده قیلوچی لق معناسی اولماس بلکه كوركام قاره آق باشل دیکان معنالر صفة مشبهه معنالریدر ۵

* عرفمزده اُستالچی دیرلر ۵

(* الوان) نوس معناسنه اولان لَون جمعیدر عیوب عیب جمعیدر ۵

تشسز ، أَعْشٰى = ضعيف كوزلى *

﴿ فصـــل ﴾

اسم فاعل معناسنده مبالغه اوچون اشتقاق ايدلان صيغه‌لر واردر آنلره صِيَغ مُبالَغه ـ أَبْنِيهٔ مبالغه ديرلر وكاها اسم فاعل مبالغه‌سى ديرلر اون بروزن اوزره مسموع اولمشدور *

فَعَّالٌ فَعَّالَةٌ مِفْعَالٌ مِفْعِيلٌ فِعِّيلٌ فَعِيلٌ فُعَالٌ فَعُولٌ فَاعُولٌ تِفْعَالٌ فُعَلَةٌ *

ضَحَّاكٌ = بيك كلوچى ، عَلَّامَةٌ = كوب بلوچى ، مِنْعَامٌ = كوب انعام قلوچى ، مِسْكِينٌ = بيك فقير ، صِدِّيقٌ = كثير الصدق ، رَحِيمٌ = كوب رحمتلى ، شُجَاعٌ = بيك بهادر ، غَيُورٌ = بيك غيرتلى ، فَارُوقٌ = بيك فرق ايتوچى ، تِكْلَامٌ = كوب سويلاوچى ، نُوَمَةٌ = كوب يوقلاوچى *

فَعَّالٌ مِفْعَالٌ فُعَلَةٌ وزنلرى قياسى‌در هر ماده‌دن بنالرى جائزدر باشقه صيغه‌لرى سمعغه مخصوص‌در *

وكاها اسم فاعل اخيرينه تاء زائدة الحاق ايله مبالغه اوچون استعمال ايدلور ، رَاوِيَةٌ = كثير الرواية ، خَائِنَةٌ = كثير الخيانة ، حَامِيَةٌ = كثير الحماية مثاللرى كبى *

﴿ فصل فى اسم الزمان واسم المكان ﴾

فعلنى قلمق زمانينه دلالت ايدن اسم مشتقنى اسم زمان ديرلر قلمق اورنينه دلالت ايدن اسم مشتقنى اسم مكان ديرلر

*(قلمق) زمانى ظرف زمان قلمق مكانى ظرف مكان اولور وكاها اسم زمان واسم مكان ننك هر ايكاوينه ظرف ديورلر ٥

دیرلر اسم زمان ایله اسم مکان بر صیغه‌ده مشترك اولورلر مثلا مَضْرِبٌ = صوقمق زمانی یاکه صوقمق مکانی ، مَقْتَلٌ = اولتورمك زمانی یاکه اورنی *

اسم زمان واسم مکان دورت وزنده کلورلر مَفْعَلٌ مَفْعِلٌ مَفْعَلَةٌ مَفْعِلَةٌ اوّلکی ایکی وزن قاعده وقیاس ایله استخراج ایدلور اخیرگی وزنلری سمع بر له‌در *

﴿ قاعدهء استخراج ﴾ مثال واوی‌دن بولسه هر وقت مَفْعِلٌ وزننده بولور مَوْعِدٌ مَوْثِبٌ کبی مثال یائی صحیح حکمنده‌در معتلّ اللام بولسه ناقص لفیف کبی مَفْعَلٌ وزننده بولور مَخْشًى مَرْمًى مَوْقًى مَقْوًى *

صحیح ، مضاعف ، مثال یائی ، اجوف‌ده عین مضارع‌کا اعتبار ایدلور عینِ مضارع کسره‌لی اولسه اسم زمان واسم مکان عینی‌ده کسره‌لی بولور مَفْعِلٌ وزننده بولور مَضْرِبٌ مَفِرٌّ کبی اصلده مَفْرِرٌ مَيْسِرٌ مَبِيعٌ کبی اصل‌ده مَبْيِعٌ *

اکر عین مضارع فتحه‌لی یاضمه‌لی اولسه فتحه ایله مَفْعَلٌ وزننده بولور مَنْصَرٌ مَرَدٌّ مَيْقَظٌ مَيْئَسٌ مَدَامٌ کبی *

مَفْعِلَةٌ وزنی نادر کلور مَنْزِلَةٌ مَظِنَّةٌ مَسِيرَةٌ کبی مَحلِّ نزول محلِ ظَنِّ شیٔ محلِّ سیر معنالرنده اسم مکانلردر

مَفْعَلَةٌ وزنی دخی نادردر مَطْبَعَةٌ مَدْرَسَةٌ مَمْلَحَةٌ کبی مکانِ طبع مکانِ درس مکانِ ملح معنالرنده مکان صیغه‌لریدر *

بیت

ظرفت زمثال مطلق
ویفعل آید مَفْعِلْ
واز ناقصِ مطلق
وغیر یفعل آید
مَفْعَلْ ۵

وبو وزندن اولان ، مَقْبَرَةٌ = قبرستان ، مَشْرَقَةٌ = قباشليق.
مَضْيأَةٌ = كولكه‌لك مثال‌لرى كبى‌لر مَفْعَلَةٌ ودخى ضمه
عين ايله ، مفعلَةٌ وزننده كلمشدور ودخى مفعلة
وزنى اسم جامددان اخذ ايدلوب مبالغه اوچون اسم‌مكان
استعمال ايدلور امثله
اَرض مسبعةٌ سبع ليك اورن، مَأْسَدَةٌ = آرسلانلق، مَذْأَبَةٌ =
بورى‌لك ، مَدبَةٌ = آيولق ، مَبْطَخَةٌ = قاونلق بر ديمك‌در
ودخى عين مضارعى كسره‌لى بولناغان ماده‌لردن كسره ايله
مَفْعِلٌ وزننده كلمشدور خلاف قياس ونادردر امثله
مَنْسِكٌ = مكان عبادت ، مَطْلِعٌ = مكان طلوع، مَشْرِقٌ = مكان
شرق، مَغْرِبٌ = مكان غروب ، مَسْقِطٌ = محل سقوط، مَسْكِنٌ
محل سكون، مَسْجِدٌ = محل سجود هر قايوسى يفعُلُ بابندن‌در.
بونلرده‌قياس اوزره‌فتحه ايله مفعَلٌ وزننده‌اوقومق هم‌جائزدر
اسم زمان اسم مكان ثلاثى مجرددن باشقه‌دن اسم‌مفعول ايله
بر وزنده كلور مصدر ميمى كبى
مُكرَم مُحتَسَب مُدحرَج موسوس متدحرَج ، اكرام‌زمانى ،
يامحلى = احتساب‌زمانى، يامكانى = ايلندرمك‌زمانى، يامكانى =
وسوسه زمانى ، يامكانى = ايلنمك زمانى، يامكانى.

﴿ فصل اسم آلت ﴾

حدث پيدا ايتمكده اعانتى اولان قورال‌ننك اسمى در اوچ
وزنده كلور مِفْعَلٌ مِفْعَالٌ مِفْعَلَةٌ اسم مفعول كبى بوده

متعدى كا

(برنقچ) جانورلى‌بر

متعدیکا خاص‌در غیر متعدی‌ده اسم آلت اولماس مِرْجَلٌ = قازان گویا قایناتمق قورالی‌در ، مِنْجَلٌ = اوراق، مِئْبَرٌ = اینه صاوتی ، مِزْوَدٌ = یول چانطه‌سی خورجین دیـرلـر ، مِفْتاحٌ = آچقچ ، مِنْشارٌ = پچقی ، مِخْطاطٌ = سزوق توغرلاو تخته‌سی . مِشْرَبَةٌ = سواچوصاوتی، مِلْعَقَةٌ = قاشق ، مِرْآت = کوزگی . ودخی‌ندرتْ اوزره مُفْعُل مُفْعُلَة وزنلرنده کلمشدر، مُسْعُطٌ = بورون‌غه دوا سالمق‌قورالی . مُنْخُلٌ = ایلك ، مُدُقٌّ = طوقماق ، مُدْهُنٌ = مای صاوتی ، مُكْحُلَة = سرمه صاوتی ، مُحْرُضَةٌ = اشنان صاوتی *

﴿ فصـــل ﴾

(اسم تفضیل) افعل‌وزننده اولدقندن افعل‌تفضیل‌دخی دیرلر اسم تفضیل مصدر معناسنده غیردن آرتق‌راق‌ننك اسمینه ایتولور زیدٌ اَضْرَبُ من عَمْرو زید عمرودن‌صوغوچی‌راق اسم تفضیل‌ننك ترکی ترجمه‌سنده (راق) لفظی یاکه(رك) لاحق اولور بلگوچی رك یاردمچی رك باروچی راق کبی (اسم‌تفضیل) ثلاثی مجردکا مخصوص‌در ودخی‌الوان وعیوب‌دن ماعداغه‌خاص‌در ثلاثی مجرددن یاشقه‌ده یایسه الوان وعیوب‌ده تفضیل‌معناسی قصد ایدلسه اَشَدّ. اقوی کبی لفظ ایله‌بیان ایدلور اَشَدُّ اِكْراماً - اقوی احتساباً - اَكْثَرُ استغفارا ، اَشَدُّ حمرةً اقوی بیاضاً - اکثر حماقةً - اشد سفاهةً مثال‌لری کبی اسم تفضیل استعمال‌ده اوچ نرسه‌ننك برسی برله استعمال ایدلور (مِنْ) ایله زیدٌ اعلمُ من عمرو = زید عمـرودن

بلکوچی‌رکدر عمرو اشهر من بکر = عمرو بکردن مشهورركدر * یا که اسم آخرکا مضاف بولور زيد افقه القوم = زید قومننك عالم‌راقیدر (خیر الناس من ينفع الناس) آدملرننك ایڭ کوراکی آدملرکافائده‌ویروچی کشی‌در خیر اخیردن مخفف اولوب افعل تفضیل اولور * یا که الف‌لام تعریف ایله استعمال ایدلر زيد الأعلم . عمرو الافضل ، بكر الاحمق کبی *

اسم مصدردن مشتق اولان اسماء مباحثی بوقدرده منتهی اولوب اسم‌ننك سائر اقسامنی اجمالاً بیان ایتمك مناسب فن کورلادر

آنلر مصغر منسوب مذکر مؤنث مثنی مجموع مبحث‌لریدر

فصل فی المصغر

معناسنه آزلق وکچوکلك بارلقنی افاده اوچون اوّلنی ضمه‌لی ایدوب اوچونچی‌کا یا آرتدرلان کلمه‌در (یاء)غه‌یای تصغیر دیرلر کلمه‌کا (مصغر) یاکه تصغیر دیرلر رجل تصغیرنده رجیل کبی کوچك ایر دیمك‌در، جعفر تصغیرنده جعیفر کبی کوچك جعفر دیمك

تصغیر اوچ وزنده کلور فعیل فعیعل فعیعیل وزنلرنده (فعیل) وزنی ثلاثی‌لرننك تصغیرنده‌در برحرفی محذوف اولوب ثنائی قالغان کلمه‌لرده محذوفنی قایتارلور اب اخ ابن تصغیرلرنده اصل‌لرنچه ابو - اخو - بنو - قلوب یای تصغیر ایله ابیو- اخیو- بنیو صونکره واونی یاغه قلب ایله

ابیی - اخیی - بنیی اولور یانی یاغه ادغام ایدوب ابی-
اخی - بنی دیولور تأنیث علامتی بولسه ذکر ایدلور
قطعه . طلحه . حبلی حمراء تصغیرلرنده قطیعة . طلیحه .
حبیلی . حمیرأ دیولور اکر تاء تأنیث لفظده بولمایچه معناده
بولسه اظهار ایدلور شمس عین ید تصغیرلرنده شمیسة .
عیینة . یدیة دیولور (فعیعل) رباعیلر تصغیریدر
درهم خردل حصرم ده دریهم خریدل حصیرم دیولور
بومقامده وزنده حروف اصلیه اعتبار ایدلمس مجرد هیئت
وحرکات اعتبار ایدلور چنانچه افعل وزننده اولان احمر
تصغیری اُحیمر فیعل وزننده اولان فیصل تصغیری فییصل
فوعل وزننده اولان جوهر تصغیری جویهر در مذکور
صیغه‌لرنی بوبابده فعیعل وزننده دیو اعتبار ایدلور . فاعل
وزننده اولان الفنی واوغه قلب ایدلوب عالم شاعر فاطمة
عاقبة تصغیرلرنده عویلم . شویعر . فویطمة . عویقبة دیولور
مضاعف‌ده اولان شده حفظ ایدلوب تام خاصة کبی لر تصغیرنده
تویم خویصة دیولور زبیر . کثیر . کتاب . رسالة . عروس
کبی لرده اولان حروف مدنی یاقیلنوب یای تصغیره ادغامله
زبیر . کثیر . کتیب . رسیلة . عریس دیولور عروس دن
مؤنث مراد اولسه عریسة دیورلر *
(فعیعیل) حرف زائد ایله خماسی اولان کلمه‌لر تصغیریدر
حروف اصلیه‌سی بش اولان کلمه‌لرده حرف اخیری حذف

ایدلوب تصغیری فعیعل کلور سفرجل. جحمرش. قذعمل تصغیرلرنده سفیرج. جحیمر. قذیعم دیورلر *
حرف زائد ایله خماسی اولانلرده ادغام ایله یاکه ادغامسز فعیعیل وزننده قلنور ابریق قندیلده ابیریق قنیدیل دیورلر قرطاس. مصباح. دستور مجنونده قریطیس. مصیبیح. دسیتیر. مجینین دیورلر دکان. سکین تصغیرنده دکیکین. سکیکین دیورلر انسان، مغرب تصغیرلری شاذ اولوب انیسیان. مغیربان کلمشدور *

فصل فی المنسوب

منسوب برشیءکا نسبت اوچون اخیرینه یای مشدده الحاق ایدلمش اسمدر *

نسبتده اخیر کلمه‌نی کسره‌لی ایدلوب تاء صغیره اولسه حذف ایدلوب مذکر اوچون یای مشدده مؤنث اوچون تاء تأنیث ایله یای مشددة الحاق ایدلور مصرغه نسبتده مصری مصریة، کوفة کوفی کوفیة، بلغار بلغاری، بلغاریة قزان قزانی قزانیة، دیورلر مصرلیق، کوفه‌لیك، بلغارلیق، قزانلیق، دیمك اولور . فعیلة فعیلة وزنلرینه نسبتده یاء وتأنی حذف ایله فعلی فعلی وزنلرنده ایدلور مدینة. مدنی، جهینة. جهنی دیورلر آز وقتده یابرله‌ده ایتورلر. فعیلده (یا) ذکر ایدلور تمیم تمیمی، حریر

هريرى كبى ثقيف‌ده ثقفى نادردر فعيل‌ده يانى ذكر وحذف
وارد اولمشدر حسين حسينى ، قريش قرشى *
وسطى مكسور اولان ثلاثى‌يه نسبت‌ده وسطنى فتحه ايله
نسبت ايدلور - نمر نمرى ، دئل دئلى كبى *

﴿ فصل فى المذكر والمؤنث ﴾

علامة تأنيث‌دن خالى اولان كلمه‌يه (مذكر) علامة تانيثى اولان
كلمه‌يه (مؤنث) ديرلر . علامة تأنيث اوچدر تأ مربوطه ياكه
قصيره = نوكارك تاء (ه) صورتنده يازلور الف مقصوره
الف ممدوده رحمة حبلى حمراء كبى *
مؤنث‌ننك مدلولى مؤنث بولسه حقيقى بولور (مرأة) =
خاتون (رمكة) = بايطال *
مدلولى مؤنث بولسه غير حقيقى بولور (غرفة) چارلاق (جنة)
باغچه *
غير حقيقى‌ننك لفظنده علامة تأنيث اولسه لفظى آخرة .
دنيا . صحراء كبى علامت تأنيث اولماسه معنوى اولور
ارض سماء شمس كبى علامة تأنيث بونلرده مقدردر *
(تاء تأنيث) وقف حالنده (ها) بولور بنابرين (ة) صورتنده
قسقه يازلور . دورت نوع اسم‌ده قياس اوزره لحوق ايدوب
صيغه مؤنث اوچون بولور اسم فاعل‌ده ضاربة ، رامية كبى
اسم مفعول‌ده منصورة ، مستورة كبى افعل وزننك اولماغان
صفة مشبهة‌ده حسنة ، صعبة ، عطشانة كبى منسوب‌ده مكية ،
شامية ، قزانية كبى مذكر ومؤنث آراسنده مشترك اولماغان

صیغه‌ده مؤنث اوچون علامهٔ تأنیث لازم‌در اکر مؤنث‌گا خاص کلمه بولسه تا حاجت بولماس حائض، طاهر، حامل کبی ودخی صیغ مبالغه‌دن اوچ وزن مذکر مؤنث آراسنده مشترك‌در فَعُول، مِفْعال، مِفْعیل، رَجُلٌ صَبُورٌ وشَكُورٌ - امرأةٌ صبورٌ وشكورٌ = بیك صبر ایتوچی بیك شکر ایتوچی دیمك‌در رجلٌ مِهْذارٌ، امرأةٌ مِهْذارٌ رجلٌ مِنْكاحٌ، امرأةٌ مِزْواجٌ = بیك نکاح ایتوچی، رجلٌ مِعْطیرٌ، امرأةٌ مِعْطیرٌ = بیك عطر سورتوچی باشقه اسملردن دخی مشترك صیغه‌لر واردر، (عَرُوسٌ) کیاو وکیلین آراسنده مشترك‌در (زوج) ایر وخاتون آراسنده مشترك‌در (بكر) نکاح کورمکان یکت وقز آراسنده مشترك‌در (ثَیِّب) نکاح کورکان ایر وخاتون آراسنده مشترك‌در مفعول معناسنده اولان فعیل‌ده اکثرده مشترك‌در رجلٌ جریحٌ، وامرأةٌ جریحٌ، مجروح ومجروحة معنالرنده قَتیلٌ مقتولٌ مقتولةٌ معنالرنده • ضاربات مسلمات کبی جمع‌لرده ضربت منعت کبی فعل ماضی‌لرده اولان تاء تأنیث‌لر وقف حالنده‌ده تاء برله وقف ایدلدکدن او شبو صورتده (ت) اوزون یازلور بووقتده (مبسوطه) و(طویله) دیورلر *

(الف مقصوره)* کلمه‌ننك حروف اصلیه‌سندن صونکده تأنیث اوچون لحوق ایدن الف الف تأنیث مقصوره بولور کاها (الف) صورتنده واکثر (یا) صورتنده یازلور حبلی دعوی دُنیا کبی

* (طاهر) حیض‌دن پاك بولوچی (حامل) اچنده بالا بولغوچی اکر آرقه‌غه یوك کوتارمك مراد اولسه حامل وحامله دیرلر ه

* مهذار کوب بیهوده سویلاوچی ه

* (الف) مقصوره قسقارلمش الف دیمك‌در صونکنده همزه اولمادقندن قسقه ایتولور الف ممدوده سوزلمش الف درفی الحقیقة الف وهمزه‌دن مرکب بولوب سوزلوب ایتولور ه

(الف ممدوده) اخیر کلمه‌کا آخیرنده همزه اولان الف تأنیث لحوق اینسه الف تأنیث ممدوده اولور (أ) صورتنده یازلور حمرائ بیضائ کبی

اسم تفضیل اولان افعل‌ننك مؤنثی الف مقصوره ایلان فعلی وزننده اولور اکبر کُبری اصغر صغری اولوغ‌راق کوچك‌راق دیمك صفة مشبهه اولان افعل‌ننك مؤنثی الف ممدوده ایله فَعْلآء وزننده کلور اَعْمی عَمْیآء اَحْمَق حَمْقاء اَخْضَر خَضْرآء کبی

فَعْلان وزننده صفة مشبهه‌ننك مؤنثی الف مقصوره ایله فَعْلی وزننده کلور غالبا عَطْشان عَطْشی سَکْران سَکْری کبی

(مؤنث معنوی) لفظنده علامة تأنیث اولماغان نساء اسملری مؤنث معنوی بولور مَرْیم زَینب سُعاد کبی *

ودخی اسماء بِلَادْ وقَبائل مِصر شام قزان مُضَر قُریش کبی مؤنث معنوی‌لردر *

وهر قایو جمع ـ کُتُبْ ـ رَسائل ـ رِجال کبی مؤنث معنوی‌لردر *

مؤنث سماعی‌لر دخی مؤنث معنوی‌لردر ـ شَمس ـ أَرض ـ سَماء ـ عَیْن ـ اُذن ـ یَد ـ نار ـ نَفس کبی *

فصل فی المثنی والمجموع

واحدکا دلالت ایدن کلمه کرك مذکر کرك مؤنث مفرد نامنده بولور مفرد صیغه‌سینه ایکی‌کا دلالت اوچون الف ونون یاکه یا ونون آرتدرلسه مثنی تثنیه نامنده ایکی‌دن

* (بِلَادْ) شهر معناسنه اولان بلده‌ننك جمعیدر قبائل اروغ معناسنه اولان قبیله ننك جمعیدر مضر عرب‌ننك بیك الوغ اُروغیدر (قریش) مُضر اروغلرندن شرافتلی اروغ‌در

* (کُتب) جمع کتاب (رسائل) جمع رسالة (رجال) جمع رجل

* (مؤنث) سماعی لفظنك ومعناسنك حقیقة مؤنث لیك بولماینچه عرب‌لر مؤنث حکمنك استعمال ایتکان لفظ‌لردر وَالسَّماء وَما بَناها وَالْأَرْض وَما طَحاها ونفس وَما وماسواها آیت‌لری کبی ۵

آرتق‌غه دلالت اوچون حرف آرتدرلسه مجموع = جمع نامنك اولور

مفرد	مثنى	مجموع
رجل	رجلان رجلين	رجال
ضارب	ضاربان ضاربين	ضاربون ضاربين
ضاربة	ضاربتان ضاربتين	ضاربات

(مثنى) مفردده الف مقصوره بولدقده واودن مقلوبة اولسه واوغه ارجاع ایدلوب الف تثنیه الحاق ایدلور۔ الرّخا ۔ الرّخوان ۔ العصا ۔ العصوان كبى اكريادن قلب ایدلكان اولسه یاكه تأنيث اوچون اولسه ياغه ابدال ايدلور الفتى ۔ الفتيان ۔ حبلى ۔ حبليان ۔ عطشى ۔ عطشيان ۔ كبى الف ممدوده حروف اصليه‌دن اولسه ابقاء ایدلور قثّاء ۔ قثّاءان ۔ قرّاء ۔ قرّاءان كبى * تأنيث اوچون زیاده قيلنمش اولسه واوغه قلب ایدلور حمرأ ۔ حمراوان ۔ صحرأ ۔ صحراوان كبى

اب اخ كلمه‌لرنده محذوف اولان واو عودت ایدرابوان ۔ ابوين ۔ اخوان ۔ اخوين ديولور

يد ۔ دم ۔ فم لفظرنده حالنچه تثنيه ایدلور يدان ۔ دمان ۔ فمان ۔ يدين ۔ دمين ۔ فمين وعلى الندرة يديان كلمشدر محذوف اولان یانی اعاده ايله *

(ملحقات) بش كلمه تثنيه‌كا ملحق‌در اثنان اثنتان ثنتان كلاهما كلتاهما تاسزلرى مذكر تالى‌لرى موٴنث اوچوندر اثنين ۔ اثنتين ۔ ثنتين ۔ كليهما ۔ كلتيهما ديولور الف‌لرى بدلنه یا كلتورمك برله تثنيه‌دكى كبى *

(جمع)ده مفرد صيغه‌سى سلامت حالنده فقط اخيرينه علامت جمع الحاق ایدلسه (جمع سالم = جمع مصحّح) نامنده

* (كلا) كلتا ایكى ليك‌نى تأكيد اوچوندر جاٴنى الرجلان كلاهما ایكى ایرننك ایكيسيك منكا كلدى دیمك اولور ۵

مفرد

مفرد صیغه‌سنی تغییر برله جمع ایدلسه جمع مکسّر نامنده بولور *

مسلم جمعنك مسلمون ـ مُسْلِمَةٌ جمعنك مسلمات مفردده اولان (م س ل م) حروفی اراسنه بر حرف کرمکان وهم حرکت‌لری اوزگرمکان بس بونلر جمع سالم‌در

رجل ـ جمعنده ـ رجال ـ (ر ج ل) حروفی اراسنه علامت جمع اولوب الف کرکان فَلْسٌ جمعنده أَفْلُسٌ مفردننك اولنك اولان حرکت کنکان بونلر جمع مکسردر *

جمع سالم‌ده (واونون) یایسه (یای نون) بولسه مذکر اوچون بولور ضارِبُون ـ ضارِبِين ، مَنْصورُونَ ـ مَنْصورِين ، أَعْلَمُونَ ـ أَعْلَمِينَ ، کبی

جمع مذکر سالم تاسز اولان مفردْ علم‌لرده اولور زَيْدُونَ بَكْرُونَ کبی طلحة حمزه کبی تالی علملر بو جمع ایله جمع ایدلمس‌لر

ودخی تاسز اسم فاعل واسم مفعول واسم تفضیل‌ده بولور وموءنثی فَعْلاء اولان افعل‌دن وموءنثی فَعْلى اولان فَعْلان‌دن باشقه صفة‌مشبهه‌ده اولور اما مذکور افعل وفعلان وزننك اولان صفة‌مشبهه جمع سالم کا جمع ایدلمس ودخی عاقل اولان ماده کا خاصدر غیر عاقل اولان اسم‌لرده وتالی اولان اسم‌لرده علی الندرة کلمشدر ارض‌ننك جمعنده أَرَضُونَ ـ أَرَضِين سَنَة جمعنده سِنُون ـ سِنِينَ کبی

(ملحقات) عشرون ثلثون اربعون تسعون کا قدر جمع مذکر سالمکا ملحق‌لردر *

جمع سالم الف وتاء اوزره جمع ایدلسه موئنث اوچون بولور ضاربة ـ ضاربات ، مستورة ـ مستورات کبی *

جمع موئنث سالم تالی مصدرلرده تاسز موئنث علملرنده وتالی مذکر علملرنده وتالی اسملرده الف تأنیث‌لی صیغه‌لرده خماسیلرده جاریدر کرامة ـ کرامات ، صداقة ـ صداقات زینب ـ زینبات ، هند ـ هندات ، طلحة ـ طلحات ، معاویة ـ معاویات ، آیة ـ آیات ، ذات ـ ذوات ، حبلی ـ حبلیات ، نفساء ـ نفساوات ، سفرجل ـ سفرجلات ، اصطبل ـ اصطبلات *

*(نفساء) نفاس‌لی خاتون دیمک اصطبل (آخور) یعنی آبخار

بعض قواعد

فعلة وزننده اولان اسم اجوف اولسه سکون عین له فعلات اجوف اولماسه فتحله فعلات کا جمع ایدلور *

عورة ـ عورات ، جبهة ـ جبهات ، وحدة ـ وحدات *

(فعلة) وزنی جمعسنده وسطنده سکون ، فتح ، ضم جائز بولور ظلمة ، ظلمات ، ظلمات ، ظلمات مکر اجوفده ضم جائز اولماس صورة ، صورات ، صورات *

(فعلة) وزنی جمعنده وسطنده سکون فتح کسر جائزدر خدمة ـ خدمات ـ خدمات ـ خدمات ـ حلیة ـ حلیات ـ حلیات ـ حلیات اجوف اولسه کسره جائز اولماس بیعة ـ بیعات ـ بیعات *

(جمع

(جمع مکسّر) اوچ‌دن اون‌غه قدر اطلاق ایدلسه (جمع قلة) اون‌دن آرتق‌غه اطلاق ایدلسه (جمع کثرة) اسملرنده اولور مثلا اون‌دن آرتق اولغان قلچ‌قه سیوف آرتق اولماسه اَسیاف دیورلر

جمع سالم قلت وکثرة آراسنده مشترکدر

جمع قلت اوچون دورت وزن‌در اَفعُلٌ ، اَفعالٌ ، اَفعِلَةٌ ، فِعْلَةٌ (اَفعُل) نفس، اَنفُس، عین، اَعیُن (اَفعال) سَبَب ، اَسْباب ، یتیم ، اَیتام (اَفْعِلَه)فانّنك حرکات ثلثی ایله اولان فعال وزننده اولان مفرد جمعنده غالبدر جواب ـ اَجوِبَة ، سُوال اَسْئِلَه مثال اَمْثِلَه

(فِعْلَه) اَخ ـ اِخوَة ، صَبِی ـ صِبْیَة *

(جمع مکسرده) قیاسی مرتبه‌سنده شائع اولان جمع‌لر اوشبولردر فُعُل ، فُعَل ، فَعَلَة ، فُعَلَة ، فَعْلی ، فَعالی ، فَعائِل، فُعَلاءُ ، اَفْعِلاءُ ، اَفاعِل ، اَفاعیل ، فَواعِل ، فَیاعِل ، فَعاوِل ، فَواعیل ، فَعالِل ، فَعالیل ، مَفاعِل ، مَفاعیل ، تَفاعیل ، یفاعیل *

(فُعَل) فُعلَة جمعنده واسم تفضیل موءنثی اولان فُعلی جمعنده قاعده‌در ظُلمَة ـ ظُلَم ، قُبَّة ـ قُبَب ، کُبری ـ کُبَر ، اُولی ـ اُوَل ، کاها فَعْلَه اوشبو وزنه جمع ایدلور دَوْلَة ـ دُوَل ، قَریة ـ قُری *

(مطّرِدْ) قیاس وقاعده دیمك ۵

(صفة) مشتق اسم دیمك ۵

(فِعَل) فِعلة جمعنده مطّرِدْ فِعلة جمعنده کاها کلور حِکمة ـ حِکَم . قِیمة ـ قِیَم ، قِصعَة ـ قِصَع *

(فَعَلَة) فاعل وزننده‌کی اجوف اولان صفتلر جمعنده مطرد غیر اجوف‌ده دخی کثیردر بائع ـ باعَة ، قائد ـ قادَة اصلده بیعَة ـ قودَة‌در ظالم ـ ظَلَمَة . (فُعلَة) ناقص اولان فاعل جمعنده مطرددر قاضی ، قُضاة ، ناجی ـ نُجاة ، هادی ـ هُداة کبی اصل‌ده قُضوة ، نُجوة ، هُدوة‌در *

(فَعْلی) آفات ومکارهی افاده ایدن فعیل‌ده غالبدر صریع ـ صرعی ، مریض ـ مرضی ، اسیر ـ اَسْری *

(فَعالی) ناقص یاکه مهموز اللام اولان فعیلة جمعنده مطرددر قَضیّة ـ قضایا ، رعیّه ـ رعایا ، خطیئه ـ خطایا *

(فَعائل) ناقص ومهموزدن ماعدا فعیلة جمعنده وحرف ثالثی حرف مد اولان اسم مؤنثلر جمعنده مطرددر *

صحیفه ـ صحائف ، عجوز ـ عجائز ، رسالة ، رسائل *

(فُعَلآء) مضاعف ومعتل اللام اولماغان فعیل جمعنده وطبیعت کبی اولان معنایه دلالت ایدن فاعل جمعنده قاعده‌در کریم ـ کرماء ، شریف ـ شرفاء ، عالم ـ علماء ، صالح ـ صلحاء *

(اَفعلآء) مضاعف ومعتل اللام اولان فعیل جمعنده قاعده‌در طبیب ـ اَطبّاء ، حبیب ـ اَحبّاء ، ذکی ـ اذکیاء ، ولی ـ اولیاء ، قوی ـ اقویا *

(افاعل) اَفعَل ـ اَفعَله وزننده اولان کلمه‌لرننك جمعنده مطرددر افضل ـ افاضل ، اصبع ـ اصابع ، انمله ـ انامل *

(تنبیه)

(تنبیه) صفة مشبهة اولان افعل ـ فعل ـ فعلان وزنلرینه جمع اولنور أحمر ـ حمر ـ حمران، أعمى ـ عمى ـ عميان *

(افاعيل) افعول ـ افعولة ـ افعيل جمعلرنده مطرددر أسلوب ـ اساليب ، أضحوكة ـ اضاحيك ، ابريق ـ اباريق *

(فواعل) فوعل ، فوعلة ، فاعل، فاعلة ، اسم اولان (فاعل) جمعلرنده قاعده‌در جوهر ـ جواهر ، صومعة ـ صوامع ، عالم ـ عوالم ، فائدة ـ فوائد ، جانب ـ جوانب ، حاجب ـ حواجب *

(فياعل) فيعل جمعنده‌در عيلم ـ عيالم *

(فعاول) فعول ـ فعولة جمعلرنده‌در جدول ـ جداول ، قسورة ـ قساور *

(فواعيل) فاعول ـ فاعولة جمعلريدر فانوس ـ فوانيس ، قارورة ـ قوارير *

(فعالل) رباعى جمعنده مطرد وخماسيلر حذف اخير ايله دخى بو وزنه جمع اولنور درهم ـ دراهم ، ترجمة ـ تراجم ، سفرجل ـ سفارج ، عنكبوت ـ عناكب *

(فعاليل) ما قبل اخيرنده مد اولان خماسيلر جمعلرنده‌در قرطاس ـ قراطيس ، قنديل ـ قناديل، دكان ـ دكاكين ، فعلول جمعنده دخى واردر فردوس ـ فراديس ، سنور ـ سنانير *

(مفاعل) عين‌نڭ فتحه وكسره‌سيله تالى وتاسز مفعل ودخى مفعل جمعنده‌در مكتب ـ مكاتب ، مسجد ـ مساجد ، مدرسه ـ مدارس ، منزله ـ منازل ، منبر ـ منابر ، مكنسه ـ مكانس *

(مفاعيل) مفعال ، مفعيل ، مفعول جمعلرنده مطرددر مصباح ـ مصابيح ، مسكين ـ مساكين ، مجنون ـ مجانين *

(تفاعيل) تفعال ، تفعالة ، تفعيل ، تفعيلة ، جمعلرنده قاعده‌در تمثال ـ تماثيل ، تقصارة ـ تقاصير ، تسبيح ـ تسابيح ، ترويحه ـ تراويح *

(يفاعيل) يفعيل ـ يفعول جمعلرنده مطرددر

يقطين ـ يقاطين ، يعسوب ـ يعاسيب *

فعول ، فعال ، فعال ، فعل ، مفعولاء ، فعلة ، فعلة ، فعلان وزنلرى دخى اوزان مشهوره جمله‌سندندر *

(فعول) علم ـ علوم ، شاهد ـ شهود (فعال) جبل ـ جبال ، كريم ـ كرام

(فعال) حاكم ـ حكام (فعل) راكع ـ ركع (مفعولاء) عبد معبوداء ، شيخ ـ مشيوخاء (فعله) ديك ـ ديكة *

(فعلان) صبى ـ صبيان ، اخ ـ اخوان مجموع اوزان جموع مكسره (اوتوز اوچ) وزن‌در (دورت) وزن قلت اوچون باشقه‌سى كثرة اوچون *

حسن المشرب فى صرف لسان العرب

جزء ثانى

قد تم طبعه عم نفعه بعونه سبحانه وكل يرجو غفرانه لثلث عشرة

مضين من ربيع الاول سنة ١٣٠٩ تسع وثلثمائة والف

من جيب مرتبه خادم العلم ببلدة قزان

عالمجان بن محمد جان

كان الله لهما وبلغهما آما لهما

وذلك بامضاء ناظر المطابع ببلدة بيطرسبرج لاحدى وثلثين

من ايول من السنة ١٨٩١ الميلادية

١٣٠٩ ١٨٩١

بمطبع الخزانة ببلدة قزان

بسم الله الرحمن الرحيم

فصل فى مباحث الافعال

فعل حروف اعتباريله دورت قسم ايدى ثلاثى مجرد ثلاثى مزيد فيه رباعى مجرد رباعى مزيد فيه اقسام مذكوره نى مراتب اربعة ديو تعبير ايدلور *

اسم مصدردن يدى نوع فعل مشتق اولور ماضى ، مضارع ، جحد ، نفى ، امر نهى فعل تعجب . اوشبو انواع نى مراتب اربعة اچنده بيان ايدلور انشاء الله *

(ماضى) حدثننك اوتكان زمانده بولدقنه دلالت ايدن فعلدر ضَرَبَ = سوقدى نَصَرَ = ياردم ويردى قَتَلَ = اوتوردى *

(مضارع = مستقبل) حدثننك حاضركى زمانده يا كلاچك زمانده بولماقنه دلالت قيلغوچى فعلدر

يضرب = سوغادر سوغار . ينصر = ياردم بيرادر بيرور ، يقتل = اوتورا اوتورور ، اولكى معنالر حال وحاضر اوچون آخرى مستقبل اوچون (جحد) حدثننك اوتكان زمانده انتفاسنى

(ماضى ده) تركى لساننده اخرينه (دى) لفظى قوشولور چانچه سوقدى ايتدى بيردى قاچدى ٥ (مضارع ده) تركيده حدث اخرينه زمان حال مقصود اولغانده (ا) آرتدرلور مثلا سوغا، بارا، قاچا. بيرا، آيتا، كاها(ى) آرتدرلور يوقلى سويلى آش كبى زمان استقبال اوچون (ور) آرتدرلور بارور، كلور، ايتور كبى وكاها(ار) برله ايتورلر قاچار، صوغار آشار كبى ٥

بيان

بیان اوچون بولغان فعلدر ، لَمْ یَضْرِب = سوقمادی ، لَمْ یقتُلْ = اوتورمادی *

(نفی) حدث‌ننك زمان مستقبل‌ده انتفاسنی بیان ایتوچی فعلدر ، لا یَضْرِبُ = سوقماس ، لا یَقتُلُ = اوترماس *

(امر) مخاطب کا = حاضر کشی کا فعل‌نی قلوغه‌قوشمق صیغه‌سیدر بونوع امرکا امر بی‌لام ، امر حاضر . امر خطاب دیرلر ، اِضْرِب = سوق ، اُنْصُر = یاردم ویر . بِعِ = سات . یاکه غائب کشی کا فعل‌نی قوشو صیغه‌سیدر بونوع امرکا امر بالام امر غائب دیورلر لیضربْ = سُوقسون ، لینصر = یاردم بیرسون ، لیبع = سانسون *

(نهی) حدث‌نی قلودن منع اوچون بولغان فعلدر . لا تَضْرِبْ = سوقما ، لا یَضْرِبْ = سوقماسون ، لا تَقتُلْ = اوتِرما ، لایقتُلْ = اوترماسون *

(فعل تعجب) حدث‌دن عجب‌لانونی اظهار اوچون بولغان فعلدر ، ما اَفعَلَهُ اَفعِلْ بهِ - اوشبو ایکی صیغه اوزره کلور ، ما اَعْلَمَ زیداً = زیدنه قدر عالم ، عمروٌ اَجْهِلْ به = عمرونه قدر جاهل *

اوشبو انواع فعل‌نی مراتب اربعه اوزره بیان ایدلور انشأالله‌تعالی *

(فائده) هر فعل اوچون بر فاعل اولور کرك متکلم کرك مخاطب کرك غائب وهرقایولری یا مذکر یا مؤنث بومجموع آلتی‌در وبونارننك هرقایوسی واحد یا تثنیه یاجمع اولور

مجموعی اون سکز احتمال بولور ۰ غائب آلتی . مخاطب آلتی . متکلم آلتی، اکن متکلم ننك مذکر ومؤنثی آراسنده صیغه جهتندین فرق یوق ودخی تثنیه وجمع آرالرنده فرق یوق بس متکلم اوچون کرك اسم ده کرك فعل ده ایکی صیغه بولور اَنَا نحن ضربتُ ضربنا کبی ۰ ماضی ده مخاطب ننك مذکر ومؤنث تثنیه لری بر تورلی بولور مثلا ضَرَبتُما مذکر اوچون وهم مؤنث اوچون بس ماضی ده باری اون اوچ تورلی صیغه بولور ۰ مضارعك غائب مؤنثی ومخاطب مذکری ننك واحدلری بر تورلی تَضرِبُ کبی ودخی غائب مؤنثی ننك ومخاطب مؤنثی ننك ومخاطب مذکری ننك تثنیه لری بر تورلی بولور تضربان کبی بس مضارع باری اون بر تورلی صیغه بولور *

﴿ المرتبة الاولى فی بیان الثلاثی المجرد ﴾ ماضی فتح عین له فَعَل وزننده اولدقده مضارع کسر عین له یفعِل یا یسه ضم ایله یفعُل وزننده اولور وعلی الندرة فتح له یفعَل وزننده کلور اکر ماضی کسر عین ایله فَعِل وزننده اولسه مضارع فتحیله یفعَل وزننده اولور مکر آزلقده کسر ایله یفعِل وزننده کلور اکر ماضی ضم ایله فعُل وزننده اولسه مضارع ده ضم ایله یفعُل وزننده اولور *

بس ثلاثی مجرد او شبو ترتیب اوزره آلتی باب ایله بیان ایدلور *

﴿ باب اول ﴾ فَعَل یَفعِل بو باب دن اقسام سبعه هر قایوسی کلمشدر ، ضرب* ـ یضرب ، فر ـ یفر ، وثب ـ یثب ،

* (ضَرب) ومَضرب سوقمق ویریورزنك سفر ایتمك معنالرنده در یقال ضَرَبَ فی الارض ضرباً اذا سارَ فی ابتغاء الرِّزق * انّ فی الْف دِرهمٍ لَمَضْرَباً ای سفراً وتجارةً ووصف ایتمك معناسنه ده قال الله تعالی ضَرَبَ اللهُ مَثَلاً ای وَصَفَ وبین ٥

يسر - ييسر ، باع - يبيع ، رمى - يرمى ، روى - يروى ،
وحى يحى * (صحيح) ضرب وآندن مشتق اولانلر كبى •
ضرب مادەسندن مشتق اولان كلمەلر وباشقه مصدرلردن
مشتق اولان كلمەلر اسم فاعل اسم مفعول اسم زمان ومكان
اسم آلت اسم تفضيللر ودخى ماضى - مضارع - جحد - نفى -
امر - نهى - فعل تعجب در *

		اسم آلت	اسم زمان ومكان	اسم مفعول		اسم فاعل		
اسم تفضيل				مؤنث	مذكر	مؤنث	مذكر	
افعل	اضرب	مضراب	مضرب	مضروبة	مضروب	ضاربة	ضارب	مفرد
افعلان	اضربان	مضرابان	مضربان	مضروبتان	مضروبان	ضاربتان	ضاربان	تثنيه
افعلون	اضربون	مضاريب	مضارب	مضروبات	مضروبون	ضاربات	ضاربون	جمع
فعلى	ضربى	مفعال	مفعل	مفعولة	مفعول	فاعلة	فاعل	مفرد
فعليان	ضربيان	مفعالان	مفعلان	مفعولتان	مفعولان	فاعلتان	فاعلان	تثنيه
فعليات	ضربيات	مفاعيل	مفاعل	مفعولات	مفعولون	فاعلات	فاعلون	جمع

(ماضی)ده تثنیهء مذکر علامتی حرف اخیرکا لاحق اولان الف جمع مذکر علامتی غائب‌ده واودر کتابتده اخیرنده متصل ضمیر بولماغانده بر الف زیاده ایدوب (وا) صورتنده یازلور عطف واوندن امتیاز اوچون مضارع وباشقه فعللرده هم اوشبو روشچه‌در ضَرَبوا ، اِضْرِبُوا . لم یضربوا کبی اکر فعل ماضی اخیرنده ضمیر بولسه مضارعلرده نون اعراب بولسه فقط (و) یازلور ضربوك یضربون کبی تأنیث علامتی غائب مفردده ساکن اولان (تْ)در تثنیه‌سنده الف توتاشقان(تا)درجمع سنده فتحه‌لی (نَ)درخطاب علامتی مفرد مذکرده (تَ) تثنیه‌ده (تُمَا) جمع ده (تُمْ) مفرد موٴنث‌ده (تِ) تثنیه‌سی مذکر کبی (تما) جمع ده (تُنَّ)در مفرد متکلم علامتی (تُ) تثنیه وجمع علامتلری (نا)در *

فعل‌ننك کرك ماضی کرك مضارع فاعلی ذکر ایدلسه مبنی للفاعل = معلوم‌نام‌لرنده‌اولور ضَرَبَ زید کبی زید سوقدی دیمك‌در سوقماق فعلینی فاعلی‌اولان زید کابنا‌ٴ ایدلمشدر وهم فاعلی ذکر ایدلکاندن معلومدر اکر فاعل ذکر ایدلمای فقط مفعول‌کا بنا‌ٴ ایدلسه‌مبنی‌للمفعول = مجهول اسملرنده‌بولور ضُرِبَ زید کبی زید سوغلدی دیمك‌در سوغوچی مجهول سوقمق فعلنی مفعول اولان زیدکا بناء ایدلمشدر *

(ماضی معلوم اوچون (امثله) صرف وتصرفات

مفرد

*(بودورت)حرف‌گا حروف مضارعت دیورلر مضارع‌ننك

مفرد ، تثنیه ، جمع ، اوزان

غائب مذکر، ضَرَبَ ، ضربا ، ضربوا ، فعل ، فعلا ، فعلوا

غائب مؤنث، ضَرَبَتْ، ضَرَبَتَا ، ضَرَبْنَ ، فعلت، فعلتا ، فعلن

مخاطب مذکر، ضَرَبْتَ، ضَرَبْتُمَا، ضَرَبْتُمْ ، فعلت، فعلتما، فعلتم

مخاطب مؤنث، ضَرَبْتِ، ضَرَبْتُمَا، ضَرَبْتُنَّ، فعلت، فعلتما، فعلتن

متکلم ، ضَرَبْتُ، ضَرَبْنَا، فعلت، فعلنا

ماضی‌ده مجهول فاعل‌سی ما قبل اخیرنی کسره‌لی و حرف اولنی ضمه‌لی قیلمق‌در ضُرِبَ، اُکْرِمَ، دُحْرِجَ کبی *

مجهول متعدی اولان فعل‌لرگا مخصوص‌در لازم فعل‌لرده اسم مفعول اولمادقی کبی مبنی للمفعول‌ده اولماس مگر بر حرف ایلان صله ایدلسه مفعول ومفعول‌گا بناء ممکن اولور مدخولٌ فیه مزید علیه مَکانٌ جُلِسَ فیه دَارٌ خُرِجَ عنها کبی مجهول صرفی معلوم صرفی کبی‌در*

ضُرِبَ، ضربا ،ضربوا، ضربت، ضربتا، ضربن. ضربت. ضربتما ، ضربتم ، ضربت ، ضربتما ، ضربتن ، ضربت . ضربنا اوزانی فُعِلَ، فعلا، فعلوا. فعلت الخ *

*(مضارع علامتی) اوّلنده دورت حرف‌ننك برسی بولمق‌در (ا ت ن ی) ،اتین، نأتی، حروفی دیو تعبیر ایدلور، (ی) غائب مذکرننك مفرد ، تثنیه ، وجمع‌لرنده غائب مؤنث‌ننك جمع‌سنده اولور، یضرب، یضربان، یضربون. یضربن، (ت) مخاطب‌لرننك بارچه‌سنده غائب مؤنث‌ننك

اوزیـن مستقبـل دیکان کبی کاهاغابرْ دیورلر ۵

*(حروف) مضارعت ثـلاثی مجردلـرده وثلاثی مزید ننك مفـاعـله بابنـدن صونکلارنك ورباعی مزیدده فتحـه‌لی‌در باشقه‌لرده ضمه‌لیدر واهـل حجاز عرب لرندن باشقه‌لر فتحه بدلـنـده ماضی‌سی مکسور العین بولغان مضارعلرده(ی)دن باشقه حرف مضارعت ننك کسره‌سنی جائز کورمشلردر انا اِعْلَمُ اِنت تِعْلَمُ نحن نِعْلَمُ کبی ایجلُ اخالُ کبی اوشبو اِخالُ کسرله اِفصح‌در ماضیسنده همزه‌کسره‌لی بولغان مضارعده دخی جائز کورمشلر یِستنصر استنصر نِستنصر (ی)ده جائز ایمس مگر فاء برابرنك واو

*ع بولسه‌یاغه‌قلب ایتمك اوچون جائز کورمشلر یوجلك ییجل کبی ۵

مفرد تثنیه‌لرننك بولور. تضرب، تضربان، تضربون، تضربین. تضربان، تضربن، (ا) متكلم مفرد اوچون اضرب (ن) متكلم كثیر اوچون نضرب بس مضارعده هر وقتده واحد، موءنث غائبه .واحد مذكر مخاطب بر صیغه‌ده بولور تضرب كبی وذخی مخاطب‌ننك تثنیه مذكری وتثنیه، موءنثی وغائب‌ننك تثنیه، موءنثی برصیغه‌ده بولورلر تضربان كبی بس مضارع‌ده‌باری اون بر نورلی صیغه بولور *

صحیح الآخیر = اخیرنده حرف علت بولماغان مضارع مفرد، ننك مفرد موءنث مخاطبه‌دن باشقه‌سی‌ننك اخیری ضمه‌لی اولور جمع متكلم صیغه‌سی‌ده اوشبو مفردلر حكمنده‌در یضربُ. تضربُ، اضربُ، نضربُ، وهر قایو مضارع‌ننك كرك صحیح الآخیر كرك معتل الآخیر بولسون مفرد موءنث مخاطبه‌سی اخیرنده(ی ن)بولور تضربینَ • وهر قایو تثنیه‌لری‌ننك اخیرنده (انِ) بولور یضربان، تضربان • مذكرننك غائب ومخاطب جمع‌لرنده (ون) بولور یضربون ، تضربون ، موءنث‌ننك غائبه ومخاطبه جمع‌لرنده (نَ) بولور یَضْرِبْنَ، تضربْنَ *

صرف = تصرفات

یَضْرِبُ، یَضْرِبانِ، یَضْرِبُونَ، تَضْرِبُ، تَضْرِبانِ، یَضْرِبْنَ، تَضْرِبُ، تَضْرِبانِ، تَضْرِبُونَ، تَضْرِبِینَ، تَضْرِبانِ، تَضْرِبْنَ، أَضْرِبُ، نَضْرِبُ *

اوزانی دخی اوشبو قیاس اوزره‌در یفعل ، یفعلان، یفعلون، تفعل ، تفعلان ، یفعلن ، تفعل ، تفعلان ، تفعلون، تفعلین،

(مضارع)* صیغه‌سی زمان حال ایله زمان استقبال آراسنده مشترك‌در اكر اولینه تأكید اوچون بولغان لام كرسه حال اوچون بولور لَیَضْرِبُ كبی البته حاضر صوغا دیمك اكر سین یا كه سوف كرسه استقبال غه‌خاص بولور سَاَذْهَبُ كبی بر آزدن بارام دیمك سوف انصر كبی صونكراق یاردم ایتارمن دیمك‌در ۵

تفعلان

نفعلان، نفعلن، افعل، نفعل *

مضارع مجهولنده قاعده اوشبودر ما قبل آخرنی فتحه لی قیلوب حرف مضارعت نی ضمه لی قیلنور یَضرِبُ ننك مجهولی یُضْرَبُ اولور مجهول صرفی معلوم صرفی کبیدر یُضْرَبُ یُضربان یُضربون الخ

(فائده) فعل مضارع نی دورت حرف اَنْ لَنْ کَیْ اِذَنْ نصب لی قیلور

کیفیة نصب مفردلرننك اخیرنی فتحه‌لی قلمق

اَنْ یَضْرِبَ لن یرمیَ کَیْ یدعوَ اِذَنْ یذهَبَ کبی اگر اخیری الف اولسه حالنچه قالوب فتحه تقدیرده بولور اَنْ یخشی کبی . تثنیه وجمع‌لرده نصب کیفیتی نون اعرابنی حذف دورولکن جمع مؤنث غایبات ومخاطبات‌ده اولان نون نونِ اعراب توکل‌دور بلکه تثنیه لرده‌کی الف وجمع مذکر لرده‌کی واو کبی علامت جمع اوچون در اوشبو سبب‌دن نون جمع مؤنث محذوف بولماس اَنْ یَضْرِبَ اَنْ یَضْرِبا ان یَضْرِبُو اَنْ تَضْرِبَ اَنْ تَضْرِبا اَنْ یَضْرِبْنَ اَنْ تَضْرِبَ ان اَنْ تَضْرِبا اَنْ تَضْرِبُوا اَنْ تَضْرِبی اَنْ تَضْرِبا اَنْ تَضْرِبْنَ اَنْ اَضْرِبَ اَنْ نَضْرِبَ باشقه حرف لر کرکانده دخی اوشبو قیاس اوزره بولور

اوشبو حرف‌لرنی (نواصب) هر برسنی (ناصبه) دیورلر اَنْ مدخولی اولان مضارعنی مصدر معناسنه وحکمنه قلور

بنا برين اَن مصدريه ديورلر اَنْ يَنْصُرَ ياردم ويرماكى اَنْ نُكْرِمَ اكرام قلمقنك اَنْ تَذْهَبَ كتمكنك

(لن) زمان مستقبل‌ده فعلنى تأكيد ايله نفى اوچوندر لن يكتُبَ البته يازماس لن يكذِبَ البته يالغان سويلماس

(كى) تعليل وسببْ بيان ايتمك اوچون اسلمت كى ادخلَ الجنةِ مسلمان اولدم تاكه كرايم جنت كا

(اذن) ما قبلى‌ننك ما بعدينه سبب بولماقنى افاده ايدر جِئْتَنِى اذن اُكرِمَكَ كبى كلدنك منكا ايندى اكرام قيلورمن سنكا

(جحد) جحد صيغه‌سى لم جازمه برله نفى ايدلكان مضارع صيغه‌سى‌در لَمْ حرفى فعل مضارع معناسنى حال واستقبال‌ده ثبوت كا دلالت ايتودن چقاروب ماضى‌ده نفى اوچون قلور لم يضرب كويا ما ضرب كبى سوقمادى بر اير ديمك اولور لم وباشقه جازمه اولان كلمه‌لر مفردلرده صحيح الاخير اولان مضارع اخيرينى ساكن ومعتل الاخير اولان مضارع‌ننك حرف علتينى اسقاط ايدر لم يضربْ لم ينصُرْ لَمْ يرمِ لَمْ يدْعُ لَمْ يخْشَ* بر اير سوقمادى ياردم ويرمادى آتمادى چاقرمادى قورقمادى تثنيه ومذكر جمع‌لرنده ناصبه كبى نون‌لرنى حذف ايدر لم يضربا لم يرميا لم يضربوا لم يدعوا ايكى اير سوقماديلر آتماديلر كوب اير سوقماديلر چاقرماديلر ايكى جمع مؤنث‌لرده اولان نون هنوز باقى اولورلر لم يضربن لم تضربن

*(لَمْ) كرودن اوّل بونلر يضربُ ينصرُ يرمى يدعو يخشى ايدى ٥

كوب

کوب خاتونلر سوقمادیلر سوقمادنکز خاتونلر

منصوب ومجزوم بولغان فعل مضارع ننك مجهولی دخی اوشبو حکملر قیاسنچه در حروف جازمه جمله سندن لَمّا کلمه سی دخی اوشبو روشچه در مکر لَمّا زمان حال ده نفی اوچوندر

(نفی) حرف نفی داخل اولان مضارع در لایضرب مایقتل کبی (لا) فعل نی زمان مستقبل ده نفی اوچون بولور (ما) حال ده نفی اوچون بولور حروف نفی مضارع ننك صیغه سنده هیچ تغییر ویرماس لا یضرب لا یضربان لا یضربون لا تضرب لا تضربان لایضربن لاتضرب لاتضربان لاتضربون لاتضربین لا تضربان لا تضربن لا اضرب لا نضرب

(امر بی لام = امر حاضر) فعل مضارع ننك مجزوم اولان آلتی مخاطب صیغه سندن اخذ ایدلکان آلتی نوع کا خطاب اوچون آلتی صیغه اولور

(کیفیة اخذ) مجزوم اولان مضارع ننك حرف مضارعتینی حذف ایدوب افعال بابنده حرف مضارعت جایینه همزهٔ مفتوحهٔ قطعیه کلتورلر اکرم یکرم ده اَکْرِمْ اَحبّ یحبّ ده اَحبَّ کبی افعال دن اولماسه حرف مضارعت عقیبنده اولان حرف حرکه لی اولسه باشقه عمل سز امر حاصل اولور وَثَبَ یَثِبُ ده آلتی مخاطب تَثِبُ تثبان تثبون تثبین تثبان تثبن مجزوملر تَثِبْ تَثِبَا تَثِبُوا تَثِبِی تَثِبَا تَثِبْنَ حرف مضارعت نی حذف ایتساك ثِبْ ثِبَا ثِبُوا ثِبِی ثِبَا ثِبْنَ

قالور اوشبولر امر صیغه‌لریدر فَرِحَ یَفرَحُ ده اِفرَحْ، تصور یتصور ده تَصَوَّرْ، تدارك یتدارك ده تَدَارَكْ، تدحرج یتدحرج ده تَدَحْرَجْ، اوشبو قیاس اوزره‌در

حرف مضارعت عقیبنده ساکن اولسه ساکن ایله ابتداء متعذر اولدقدن ثلاثی مجردننك ضم عین ایله یفعُل بابنده اوّلنه همزهٔ مضمومهٔ وصلیه کلتورلور نصر ینصر ده اُنصُرْ شرف یشرف ده اُشرُفْ کبی باشقه بابده همزهٔ مکسوره وصلیه کلتورلر ضرب یضرب ده اِضرِبْ منع یمنع ده اِمنَعْ حمد یحمد ده اِحمَدْ نعم ینعم ده اِنعَمْ کبی .

اضرب ماده‌سی ننك صرفی

	مفرد	تثنیه	جمع
مذکر	اِضرِبْ	اِضرِبا	اِضرِبُوا
	افعل	افعلا	افعلوا
مؤنث	اضربی	اضربا	اضربن
	افعلی	افعلا	افعلن

(امر باللام) لم کبی جازمه اولان کسره لی (ل) دخول ایدن مضارع مجزوم‌دور معلومی آلتی غائب ایکی متکلم لرکا حدث ایله امر اوچون آلتی صیغه‌در

لِیَضرِبْ = سوقسون بر ایر، لیضربا = ایکی ایر، لیضربوا = کوب ایر، لتضرب = سوقسون بر خانون، لتضربا = سوقسون ایکی خانون، لیضربن = کوب خاتونلر، لِاَضرِبْ = سوغایم بر ایر یاخاتون، لِنَضرِبْ = کوب ایرلر یاخاتونلر

امر

امر بی لام مخاطب کا امر اوچون بولدقندن مخاطب اوچون امر بالام حاجتُ توکل دور

امر بالام دن مجهول اون دورت صیغه تماما کلور جمع مجهولی کبی لِیُضْرَبْ سوغلمش بولسون اول بر ایر لِیُضربا سوغلمش بولسونلر ایکی ایر لیضربوا سوغلمش بولسونلر کوب ایرلر لِتُضْرَبْ لتضربا لیضربن لِتُضْرَبْ لتضربا لتضربوا لتضربی لتضربا لتضربن لِاُضْرَبْ لِنُضْرَبْ بونلر معنالری دخی شول قیاس اوزره در . مثلا خطاب ده لتضرب سوغلمش بولسن بر ایر لتضربی سوغلمش بول سن برخاتون، متکلم ده لاضرب سوغلمش بولیم من بر ایر یا برخاتون. بو امر ده اولان لام غالبا کسره لی اولور بعض اوقاتده اوّلنه (و) یا (ف) یا (ثم) دخولنده ساکن لی اولور فَلْیَضْحَکُوا قَلِیلًا وَلْیَبْکُوا کَثِیراً قول شریفی کبی النارُ فاکهةُ الشتاءِ فمَنْ یُرِدْ ❀ اکلَ الفواکهِ شاتیا فلْیَصطَلِ شعرنده فلیصطل کبی *

(نهی حاضر) مخاطبنی بر فعل دن نهی اوچون مضارع کا جازمه اولان (لا) اد خالیله حاصل اولان صیغه دور کاهامتکلم صیغه لرینه کرمکله نهی متکلم غائب صیغه لرینه کرسه نهی غائب اولور . جزم حکمنده بعینه جحد، امر بالام کبی دور لاتَضْرَبْ سوقما بر ایر، لاتضربی سوقما برخاتون لایضرب سوقماسون بر ایر، لااضْرِبْ سوقمایم من بر ایر یا خاتون لا نضْرِبْ سوقمایق بز ایرلر یاخاتونلر . نهی مجهولی دخی

(فاکه*) یمش (فواکه) جمع (شاتی) شتاغه نسبت صیغه سیدر قش ده بولغوچی دیمك (فلیصطل) اوت قه قزونمق معناسنه اولان (اصطلاء) دن امر بالام در حاصل معنی اوت قش نننك یمشی در بس هر قش داغی کشی یمشلر آشاو تلاسه اوت قه قزونسون ٥

امر بالام مجهولی کبی دور لا تُضربْ لا تضربا لا تضربوا لا تضربی لا تضربا لا تضربن لا یُضربْ لا یضربا لا یضربوا لا تضرب لا تضربا لا یضربن لا اُضربْ لا نُضربْ *

فصل

امر ونهی‌لره تأکید اوچون نون خفیفه ونون مشدده‌لاحق اولور نون تأکید خفیفه یا که مخففه فقط بر نون ساکنه بولوب تثنیه وجمع مؤنث‌لردن باشقه‌کا لاحق اولور امرده مفرد مذکرده مثلا اِضرِبْ‌کا نون ساکنه لحوق ایدرشوننك اوچون (ب) غه فتحه ویرلوب اِضْرِبَنْ دیولر البته سوق دیو بر ایرکا خطاب‌دور جمع مذکرده واونی حذف ایدلوب ضمهٔ ما قبل ایله اکتفاء ایدلور اِضْرِبواده اِضْرِبُنْ دیورلر ۰ واحدهٔ مخاطبه‌ده یانی حذف ایدلوب کسرهٔ ما قبل ایله اکتفاء ایدلور اِضْرِبِی‌ده اِضْرِبِنْ دیولر ۰ تثنیه‌کا لاحق‌بولماس‌زیرا که‌الف ایله‌نون‌اراسنده اجتماع ساکنین علی غیر حده لازم کلور الف نی حذف ایدلسه مفرد ایله التباس اولنور جمع مؤنث‌ده مثلا اضربْنَ نون‌دن‌صونك الف فاصله زیاده قلوب نون تأکید کلتورلسه اِضْرِبْنانْ دیولسه دخی التقاء ساکنین علی غیر حده لازم کلور الف برله نون آراسنده الف فاصله کلتورلماسه اِضربْنَنْ کبی التقاء نونین‌سببلی‌ثقل لازم کلور ۰ نهی‌ده نون تأکید‌خفیفه توناشقانده لا تضربَن لا تضربُن لا تضربِنْ لا یضربَن

لا يضربُنَ لا اضربَنَ لا نضربَن ديولور باشقه فعللرده
دخی اوشبو قياس اوزره‌در *
فتحه‌كا لحوق ايدن نون خفيفه وقف حالنده تنوين نونی كبی
الف كا قلب ايدلور وكاها الف صورتنده يازلور لنسفعاً
بالناصيه كبی لنسفعن‌ده نون تأكيد الف صورتنده
يازلمش‌در نون تأكيده خفيفه نی كاها حذف ايدلنور اضربَ
القومَ كبی اصلی اضربْنْ‌در ودخی (لا تُهينَ الفقير علَّكَ أن* تَرْكَعَ
يَوْماً وَالدُّهْرُ قَدْ رَفَعَهْ) كبی لاتهين اصلده لا تُهِيننْ اهانه
دن نهی مفرد مذكرننك مؤكدی‌در *
نون تأكيد مشدده ادغام اولُنان ايكی نون‌دور مفرد وجمع
مذكر صيغه‌لرنك مفتوحه تثنيه وجمع مؤنث‌لرده مكسوره‌دور
هر قايو صيغه كالاحق اولور امرده اِضْرِبَنَّ اِضْرِبانِّ
اِضْرِبُنَّ اِضْرِبِنَّ اضربانِّ اضربنانِّ ديولور تثنيه‌لرده
الف ونون مدغم هر ايكيسی ساكن اولسه‌لرده اجتماع
ساكنين علی حده‌در يای مخاطبه واو جمع مذكرنی حذف
ايدلمش‌دور كلمه‌ده ثقل اولماسون اوچون جمع مؤنث‌ده
اوچ نون‌ننك اجتماعندن ثقل كلماسون اوچون الف فاصله
آرتدرولمش‌دور *
﴿مضاعف﴾ فِرار مَفَرّ مصدرلرندن مشتق اولان صيغه‌لر
اوشبو باب‌ننك مضاعفلريدور *
(مضاعف‌ده) قاعده عين ولام برابرنده اولان متجانس

*(لا تُهينَ) ده نون تأكيد اعتبار ايدلماسه لأناهيه سببلی مجزوم بولوب لا تهينْ بولوب اجتماع ساكنين سببلی يائ محذوف اولوب لا تُهِنْ قالور ايدی بس بو اورونده نون تأكيد لحوقنده اصل بولغان نون فتحه‌لی قيلنوب حذف ايدلكان يا قايتمش‌در بيت‌ده عَلَّكَ لعلك كبی لغت‌در مأل بيت فقيرنی خوار كورمه شايدكه سن بر كون ايبولورسنك يعنی فقير بولورسنك زمانه اول فقيرنی كوتاركان يعنی غنی اينكان بولور ٥

حرف‌لر آراسنده فاصله بولسه ادغام ممتنع بولور مصدر اولان فرار، مفعول اولان مفرور، آلت اولان مِفْرار، کبی فاصله بولماسه مفرد مذکر بولسه ادغام واجب بولور ماضی اولان فَرَّ، مضارع اولان یَفِرُّ تَفِرُّ. فارٌّ مَفَرٌّ أَفَرُّ کبی اما قَطَطَ شَعرُهُ وشَطَطَ مثالی ساچی بیك بُدْره بولدی دیمك ودخی ضَبَبَتْ البَلَدُ مثالی یعنی بلدەننك ضَبابی = یردن بولغان بُلوطی کوبایدی دیمك شاذدر بونلرغه قیاس اولونماس. اکر اخیرینه الفِ تثنیه، واوجمع مذکر، تأ تأنیث ساکنة، یای مخاطبه، لاحق اولسه بونلره لواحق ساکنة دیرلر ادغام دخی واجب بولور کرك فعل‌ده کرك اسم‌ده اولسون. اسم‌ده اولان تاء تأنیث متحرکة ساکنة حکمنده اولور فَرَّا فَرُّوا فَرَّتْ تَفِرِّین فارَّة اکر نون جمع مؤنث، تاء خطاب، تاء متکلم، نون متکلم، لاحق اولسه بونلره لواحق متحرکه دیرلر ادغام ممتنع اولور فَرَرْنَ فَرَرْتَ فَرَرْتُ فَرَرْنا کبی *فائدة* بعض اوقاتده مضاعفده متجانس‌ننك برسی حذف ایدلور قول شریف فَظَلْتُمْ تَفَکَّهُونَ‌ده اصل فَظَلَلْتُم در شعر (مَسْنا السماء فَنِلْناها وَدامَ لَنا* حَتّی نَرَی اُحُدًا یَمْشی وَشَهْلانا) ده مسنا اصل مَسَسْنادر اسماء مشتقه (فارٌّ) اسم فاعل (مَفْرُورٌ) اسم مفعول (مَفَرٌّ) اسم زمان واسم مکان (مِفرار) اسم آلت (أَفَرُّ) اسم تفضیل افعال مشتقه

(فر)

(فَرَّ) ماضی (يَفِرُّ) مضارع (لم يَفِرّ) جحد (لا يَفِرُّ)
نفی (فِرّ) امر بی لام (لِيَفِرّ) امر بالام (لا تَفِرّ) نهی
(اسم فاعل) فارٌّ فارّان فارّون فارّة فارّتان فارّات وفوارُّ
اوزان فاعْلٌ فاعْلانِ فاعْلون فاعْلة فاعلتان فاعلات
هر قایوسنده اجتماعِ ساکنین علی حده باردر اول
جائز دور اصل ده فارِرٌ فارِران فاررون فاررة فاررتان
فاررات وفوارِرُدر اولکی رأننك حرکتینی حذف
اینمك برله شرط ادغام متحقق اولوب ادغام قلنه دور *
(اسم مفعول) مفرور مفروران مفرورون مفرورة مفرورتان
مفرورات او زانی ظاهردور *
(اسم زمان اسم مكان) مَفِرّ مَفِرّان مفارٌّ مَفِر مفران
اصل ده مَفْرِرٌ مَفْرِران اولوب راء اولی ننك کسره سنی ما
قبل اولان فاغه ویرلدکدن صونکره ادغام ایدلوب مفر
مفران بولمشدر مفارٌّ اصل ده مفارِرُدر راء اولی کسره سنی
تاشلاب ادغام ایدلمشدر *
(اسم آلت) مِفرارٌ مِفراران مفاریر در متجانسین اولان ایکی
راء میاننده فاصله اولدقدن ادغام ممتنع اولمشدر *
(اسم تفضیل) اَفَرُّ اَفَرّانِ اَفَرّونَ فُرّی فُرّیانِ فُرّیاتٌ
مذکرلرده راء اولی فتحه لرنی ما قبل لرینه ویرلوب ادغام
ایدلمش دور مؤنث لرده عمل آخردن باشقه توغری ادغام
واقع اولمشدر *

(ماضی) جمع مؤنث غائبات دن باشقه بش غایب صیغه لرنك ادغام برله دور معلومنده ومجهولنده بش معلوم فرّ فرّا فرّوا فرّت فرّتا اصلده فَرَرَ فَرَرَا الخ بش مجهول فُرّ فُرّا فُرّوا فُرّت فُرّتا اصلده فُرِرَ فُرِرا الخ معلومنك ومجهولده راء اولی حرکتنی طرح ایدوب ادغام ایدلمشدر قالغان طوقز صیغه ده ادغام فك ایدلمش دور معلومده ومجهولده فررْنَ فررتَ فررتما فررتم فررتِ فررتما فررتُنّ فررتُ فررنا ماضی ننك جمع مذكر غايبين صیغه سنده ادغام واجب بولساده بعض اَشْعارده ضرورت اوچون فك ادغام ایله كلمشدر

مَهْلاً اَعاذِلَ قَدْ جَرَّبْتِ مِنْ خُلُقى * اَنّى اَجُودُ لِاَقْوامٍ
وانْ ضَنِنُوا قاعده چه وان ضَنُّوا كرك ایدی *

(مضارع ننك) معلوم ومجهولنده ایكی جمع مؤنث ده ادغام مفكوك، ماعدا سنده واجب دور صرف معلوم يَفِرُّ يفران يفرون تفر تفران يفررن تفر تفران تفرون تفرين تفران تفررن افر نفر . اوزان يَفْعُلُ يَفْعَلان الخ مجهول يُفَرُّ يفران يفرون الخ معلوم اصلی يَفْرِرُ يَفْرِران مجهول اصلی يُفْرَرُ يُفْرَرانِ الخ هر قايوده راء اولی كسره سی فاغه ويرلوب ادغام ايدلمشدور (جحد) مضارع كا حرف جازمه كرسه جحدده (لم) امرده (ل) نهی ده (لا) كبی يايسه باشقه سبب ایله مجزوم اولسه

(مَهْلاً* اَمْهِلْ مهلا) تقديرنده اعاذل ده همزه حرف ندا عاذلُ اصلده عاذلةُ مأل بيت ای عاذله مهلت وير يعنی سكوت قيل منم خلقم نی تجربه ايتدنك كه من قوملرغه يوماردلق قيلامن آنلر بخل قيلسالرده ديمك در
٥

دورت تثنيه وجمع مذكرلرده ادغام هنوز واجب اولور حروف جازمه فقط نون‌لرنی اسقاط ایدر صحیح‌ده کی کبی لم یفرا لیفروا لا تفرا کبی بش مفردده یعنی آخرینه برنرسه‌ده لاحق اولماغان واحد غائب ،وغائبه، واحد مخاطب. ایکی متکلم صیغه‌لرنده اهل حجاز قاشنده فك ادغام ایدلور لم یَفْرِرْ لیفرِرْ لا تَفْرِرْ کبی (ولَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرْ)قول شریفی ودخی (وَمَنْ يَكُ ذَافضل فَيَبْخَلْ بفضله* علی قومِهِ يُستغنَ عنه ويُذْمَمُ) شعری اهل حجاز لغتنچه کلمشدر ولاتمنن نهی مجزوم‌در اصلی تَمُنُّ‌در ویذمم اصل‌ده یذم-من سبب لی مجزوم اولمشدور بنو تمیم قبیله‌سی لغتنده ادغام ایله کلور. اکر عین مضارع ضمه لی اولسه رَدَّ يَرُدُّ کبی جزم وقتنده لام الفعل‌ده اوچ وجه جائز بولور ضمه لم يَرُدُّ ،فتحه لم يَرُدَّ،کسره لم يَرُدِّ. اکر عین مضارع ضمه لی اولماسه ایکی حرکت درست بولور فتحه کسره مکسور العین‌ده لم یفرَّ لم یفرِّ مفتوح العین‌ده لم یعَضَّ لم یعَضِّ. امر بی لام دخی مجزوم اولان مضارع‌دن مأخوذ اولدقندن بعینه مضارع مجزوم‌ده اولان اختلاف واحتمال امرده هم جاری‌دور *

(جدول صرفی) لم یفر لم یفرا لم یفروا لم تفر لم تفرا لم یفررن لم تفر لم تفرا لم تفروا لم تفری لم تفرا لم تفررن لم افر لم نفر. ادغام طریقی معلوم ومجهولنده

(مضارع*) ده آخبرینه برعلامت لاحق بولماغان صیغه‌لرنی مفرد دیورلر متکلم مع الغیرده مفرد حکمنه داخل اولور ٥

(من یك*) اصل‌ده یکونُ اولوب من سببلی یکُنْ اولدقده اجتماع ساکنین اولوب واو حذف ایدلمش‌در وصونکره تخفیفا نون‌ده حذف ایدلمش‌در حاصل معنی هرکم فضیلت ایاسی بولوبده فضلی ایله قومینه فخر وکبر ایتسه اول کمسه‌دن فائده آلونماس واول کمسه مذموم اولور ٥

مضارع كبی دور *

(نفی ننك) صیغه جهتندن مضارع دن فرقی یوقدر لا یفر لا یفران لا یفرون لا تفر لا تفران الخ *

(امر بی لام) مجزوم اولان مضارعده اهل حجاز ایله بنو تمیم آراسنده اختلاف اولدقندن امر بی لام ننك مفرد مذكرنده دخی اختلاف واردور اهل حجاز لغتنده ادغام ممتنعدور بو ماده‌ده اِفْرِرْ، رَدَّ یَرُدُّ ماده‌سنده اُرْدُدْ عَضَّ یَعَضُّ ماده سنده اِعْضَضْ كلور (وَاعْدُدْ من الرحمن فضلاً ونعمةً * علیكَ اذا ما جاءَكَ للخیرِ طالبٌ) شعرنده عَدَّ یَعُدُّ ماده‌سندن اُعْدُدْ فك ادغام ایله كلمشدر بنو تمیم لغتنده ادغام واجبدور اكر مضارع مضمومِ العین اولسه لامِ الفعلده ضمه فتحه كسره جائز بولور (ذُمَّ المنازلَ بعدَ مَنزِلَةِ اللِّوی * والعیشَ بعد اولئكَ الایّامِ*) شعرنده ذَمَّ یَذُمُّ ماده‌سندن اولان امر ذُمَّ ادغام ایله وهم میمده اوچ حركة ایله روایت قلنمشدور اكر مضارع مضمومِ العین اولماسه كسره فتحه جائزدور مكسور اولدقده فِرَّ فِرِّ مفتوح العین اولدقده عَضَّ عَضِّ كبی . امر بی لام ننك تثنیه وجمع مذكرنده بالاتفاق ادغام واجب جمع مؤنثنده بالاتفاق ادغام ممتنعدور

(صرف) فر فرا فروا فری فرا افررن افرر افررا افرروا افرری افررا مضارعده كی كبی ادغام بعدنده اِفرا اِفروا اِفری اِفرا بولور فاء حركت لی اولدقندن

(مآل بیت*) سنكا مال تلاب كلوچی بولسه آنی اللهدان نعمت صانا وشكر قیل دیمكدر ٥

(لوی*) منزلندن صونك بارچه منزللرنی وآنده بولغان كونلردن صونكده بولان عیشنی خوارلاغل دیمكدر ٥

همزه

همزهٔ وصليه حاجت بولماس حذف ايدلنور فرا فروا الخ

(نون تأكيد) خفيفه فِرَنْ فِرُنْ فِرِنْ • مشدده فِرَنَّ فِرَانِّ فِرُنَّ فِرِنَّ فِرَانِّ اِفْرِرْنَانِّ *

(امر بالام) لِيفِرْ حجازيين قاشنده ـ لِيفِر بنو تميم قاشنده ـ ليفرا ليفروا لتفرر يائسه لتِفرّ لنفرا لتفررن لافرر لنفرر يائسه لافِرّ لنفرّ • مجهولى اون دورت صيغه

(نهى حاضر) لا تفر لا تفرا لا تفروا لا تفرى لا تفرا لا تفررن نهى غائب ومتكلم لايفرلايفرا الخ معلومى ومجهولى جحد كبى‌دور • اوشبوباب مضاعفنده ذكر ايدلكان احكام هر مضاعف‌لرده مجرد ومزيدده بر تورلى‌دور قياس اولنه

﴿مثال﴾ وَثْبٌ وُثُوبٌ وَثَبَانٌ مصدرلرندن مشتق اولان صيغه‌لر اوشبو باب‌ننك مثال واوى قسمنه مثال‌دور *

(وَثْبٌ ووثـوب ووثبان) سِيكْرَمَكْ معناسنـه‌در يقـال وَثَبَ وَثْبًا اذا طَفر طُفورا

اسماء مشتقه (واثب) اسم فاعل (موثوب) اسم مفعول (موثب) اسم ظرف (ميثاب) اسم آلت (اوثب) اسم تفضيل • افعال مشتقه (وثب) ماضى (يثب) مضارع (لم يثب) جحد (لايثب) نفى (ثب) امر بى لام (ليثب) امر بالام (لا تثب) نهـى • مثـال لرده اولان اعلال اكثر ع قاعده‌كا بناء اولنور *

١ ﴿ قاعده ﴾ ياى ايله كسرهٔ اصليه آراسنده واو واقع اولسه‌واونى‌حذف ايدلور • اوشبو بابده وثب يثب ويعدلرده بشنچـى بـابـده ورِث يرِث‌ده واوننك حذف اولنماقى

اوشبو قاعده اوزره‌در واوتا برله کسره یایسه همزه ونون
برله کسره اراسنده بولغانده حذف اولنماقی یای ماده سنه
ایارتمك اوچوندور بس قاعده‌نی حرف مضارعت برله کسره
آراسنده بولغان واونی حذف ایدلور دیو تعبیر ایتمك ده
جائزدور وَضَعَ یَضَعُ وَسِعَ یَسَعُ کبی کسره اولماغان ماده‌لرده
حذف اولنماقی اصلده کسره اولوب فتحه‌کا نقل ایدلد
کندن دور کویاکه واوحرف مضارعت برله کسرهٔ تقدیربه
آراسنده واقع اولدقندن حذف اولنمشدر *
٢ ﴿ قاعده ﴾ مضارعی مکسور العین اولان مثال واوی
لرننك مصدرلرندن واونی حذف ایدوب عوضنه اخیرینه
تاء کلتورمك جائزدور وثب یثب مصدرنده وَثْبٌ وهم
ثِبَةٌ، یعد مصدرنده وعد عِدَةٌ، وثق یثق مصدرنده وثق ثقه
کبی . بعضلر بو مصدرلرنی اصل فِعْلَةٌ وزننده اولوب
کسره‌سنی عین‌کا نقل بعدنده فانی حذف ایدلکان دیمشلر
ثبه، عده، ثقه، اصللری وِثْبَةٌ وِعْدَةٌ وِثْقَةٌ اولمش اولور *
٣ ﴿ قاعده ﴾ واو ساکن اولوب ما قبلی مکسور اولدقده
واونی کسره جنسندن اولغان یاغه قلب ایدلور میثاب
میقات میزان استیجاب ایجاد کبی اصلده مِوْثاب موقات
مِوْزان اِسْتِوجاب اِوْجاب دور وَجِلَ یَوْجَلُ امرنده اِیجَل
دخی اصلده اِوْجَلْ اولوب واوی یا ایدلمشدور *
٤ ﴿ قاعده ﴾ مثال یائی لرده یاء ساکن اولوب ما قبلی

ضمه

ضمه لی اولسه یانی ضمه جنسی اولان واوغه قلب ایدلور
یسر ییسر ده مضارع‌ننك مجهولی اولان یُوسَرُ کبی اصل
ییسرُ دور ایقاظ ماده‌سندن اسم فاعل مُوقظ اصل‌ده مُیْقِظ دور

(اسم فاعل) واثب واثبان واثبون الخ *

(اسم‌مفعول) موثوب موثوبان موثوبون الخ *

(اسم آلت) میثاب میثابان مواثیبُ مفرد تثنیه‌ده واو یاغه قلب اولنمش‌در *

(اسم ظرف) مَوْثِب موثبان مواثب *

(اسم تفضیل) اوثب الخ وُثْبیٰ وُثْبَیان وُثْبَیات *

(ماضی) معلوم وثب وثبا وثبو الخ *

(مجهول) وُثِبَ وُثِبا وثبوالخ *

(مضارع) یَثب یثبان الخ اوزانی یعل یعلان الخ بارچه‌سنده فاءُ الفعل محذوف‌در اصل‌ده یوثب یوثبان الخ قاعدهٔ اولی مقتضاسنچه واو حذف ایدلمش‌در مجهولی یُوْثَبُ یوثبان الخ اصل اوزره‌در *

(جحد) معلوم لَمْ یَثِبْ لم یثبا لم یثبوا الخ لم یعل لم یعلا لم یعلو الخ *

(مجهولی) لم یُوثَبْ لم یوثبا لم یوثبو الخ علی الاصل‌در

(نفی) معلوم لا یَثبُ لا یثبان الخ مجهول لا یُوثَبُ لا یوثبان الخ *

(امر بی لام) ثب ثبا ثبوا ثبی ثبا ثبن اوزانی عل علا

علو الخ *

تثب تثبا تثبوا تثبى تثبا تثبن صيغه‌لرندان عبارت اولغان مضارع ننك مجزوم آلتى مخاطب صيغه‌لرندان مأخوذ اولدقلرندان حرف مضارعتنى حذف بعدنده امر صيغه‌لرى ذكر ايدلمش روشچه اولورلر اصلده

اوْثِبْ اوثبا اوثبوا اوثبى اوثبا اوثبن افعلا افعلا الخ مضارعكا ايارتوب واوحذف ايدلور اثب اثبا اثبوا الخ قالور ثا متحرك اولدقندان همزهٔ وصليه مستدرك اولور بس حذف ايدلور ثب ثبا الخ قالور *

نون تأكيدلر الحاقى يوقاريلرغه قياس ايله ظاهر اولور (امر باللام) معلومى لِيَثِبْ ليثبا ليثبوا الخ *

(مجهولى) لِتُوثَبْ لتوثبا لتوثبوا الخ اون‌دورت صيغه تمام مضارع مجهولى كبى اصللرنچه كلور *

(نهى) معلومى لاتَثِبْ لا تثبا لاتثبوا الخ مجهولى لاتُوثَبْ الخ*

﴿مثال يائى﴾ يسر وميسرة ماده‌لرندان مشتق اولان صيغه‌لردر اسمأ مشتقه (يا سر) اسم فاعل (ميسور) اسم مفعول (مَيْسر) اسم ظرف (ميسار) اسم آلت (ايسر) اسم تفضيل*

افعال مشتقة (يَسَرَ) ماضى (يَيْسِرُ) مضارع (لم ييسرْ) جحد (لا ييسرُ) نفى (اِيْسِرْ) امر بى‌لام (ليَيسرْ) امر بالام (لا تيسر) نهى‌حاضر هرقايو ماده‌ده تصرفاتى ظاهردر مضارع ننك مجهولى اصلده ييسر اولوب قاعدهٔ رابعه وفقنچه

(يَسْر)قمار اويوننك بولغان ايتنى بولوشمك‌در يقال يَسَرَ القومُ الجزورَ اى اقتسموا اعضاءها

ياغه

یاغه تبدیل اولنوب یوسر کلمشدور *
جحد نفی امر بالام نهی مجهوللری دخی اوشنداق‌در *
﴿اجوف﴾ بیع مبیع ماده‌لرندن مشتق اولان صیغه‌لر اجوف
یائی اولرلر بو بابدان اجوف واوی ایکنچی بابدان اجوف
یائی مسموع اولمغاندر دورتنچی بابدان اجوف واوی ویائی
کلوز آلتنچی باب‌دن اجوف واوی کلمشدر *
اسماء مشتقه (بائع) اسم فاعل (مبیع) اسم مفعول (مبیع)
اسم ظرف (مِبْیاع) اسم آلت (ابْیَع) اسم تفضیل
(افعال مشتقه باع) ماضی (یبیع) مضارع (لم یبع)
جحد (لا یبیع) نفی (بع) امر بی لام (لیبع) امر بالام
(لا تبع) نهی حاضر اجوف‌لرده اولان اعلالات غالبا
یدی قاعده‌کا مبنی‌در*
١ ﴿ قاعده ﴾ واو یای متحرك اولوب ما قبل‌لری مفتوح
اولسه الف‌کا قلب اولنورلر قال باع خاف‌کبی اصل‌ده قَوَلَ
بَیَعَ خَوِفَ‌در بوقاعده فعل‌لرکا موازن‌اولان ثلاثی اسم‌لرده
دخی‌جاری‌در باب ناب‌کبی اصل‌ده بوب نیب‌در جمع‌لری
ابواب انیاب بولمق قرینه‌سیله ثلاثی مزید رباعی مجرد
ومزیدلرننك ناقص‌دن ماضی ومضارع‌لرننك اخیرلرنده
الف بولسه اوشبو قاعده اوزره‌در*
٢ ﴿ قاعده ﴾ ماضی‌ده جمع مؤنث غائبات وآلتی خطاب
وایکی‌متکلم صیغه‌لرنده یا واونی الف‌کا قلب بعدنده التقاء
ساکنین علی غیرحده لازم کلدکندن الفنی حذف ایدلور

(بیع) مبیع صاتمق وصاتوب آلمق معنالرنك‌در تقول بعتُ الشیء اذا شریتُه وبعتُه اذا اشتریتُه بوننك‌کبی صیغه لرنی اضْداْدن دیورلر

اجوف یائی ده یاغه علامت اولمق اوچون فاء فعلنی کسره‌لی قیلنور بِعْنَ النخ کبی اصلده بَیَعْنَ یانی الفکا قلب بعدنده باعْنَ الفنی حذف ایتکاچ بَعْنَ محذوف اولان یاغه علامت اولمق اوچون یاغه کسره ویرامز بِعْنَ اولور فِلْنَ وزننده اجوف واوی ده واوغه علامت اولمق اوچون فاء الفعلغه ضمّه ویرامز دُمْنَ النخ کبی اصلده دَوَمْنَ در بعن کبی اعلال ایدلمش در دورتنچی بابده خاف هاب ماده‌لرنده خِفْنَ هِبْنَ اصلده خَوِفْنَ هَیِبْنَ اولوب الفی اعلالینی تمام ایتدکده فاء الفعلکه کسره ویرلمش در اصلده مکسور العین بولماقلرینه علامت اوچون*

٣ ﴿ قاعده ﴾ اجوفننك مضارعلرنده واوغه ضمّه یاغه کسره ثقیل اولدغندان ساکن اولان ماقبللرینه ویرولوب حرف مد اولوب قالورلر یَبِیعُ یدوم کبی ایکی جمع مؤنثده بو صورتده اجتماع ساکنین علی غیر حده اولدقندن حرف علت دخی حذف ایدلور یبعن یدمن کبی *

٤ ﴿ قاعده ﴾ ماضی مجهوللنك حرف علت کسره‌سنی حرکه‌سنی سلب بعدنده ما قبلنه ویرلور واوی‌ده واونی یاغه قلب ایدلور بِیعَ دِیمَ خِیفَ هِیبَ کبی اوّلکی بش صیغه‌لرندان ما عداسنده عین الفعللر محذوف اولوب معلوملری ایله مشترك کلورلر *

لغة غیر مشهورة اوزره عین برابرنده اولان حرف علة حرکه‌سنی حذف ایدوب و یائی ده‌یانی واوغه قلب ایله کلمشدور

بوع دوم كبى اِشمام ايله ده كلمشدور يعنى فاءُ الفعل كسره سنى ضمه يه قريب حالتده يانى دخى واوغه قريب حالتده تلفظ ايتمكله كلمشدور *

٥ ❁ قاعده ❁ واو يا اوّلده حركت لى اولوب صونكره ساكن اولغان حاللرنده ما قبللرى فتحه لى اولسه ينه الفكا قلب اولنورلر يبيع يدوم مجهوللرنده يباع يدام كبى اصلده يبيع يدوم حرف علت حركه سنى ما قبللر ينه ويرولدكده ما قبللرى مفتوح اولوب بونلر اصلده متحرك اولدقلرى اجلدن الفكا قلب ايدلوب يباع يدام اولمشلر خاف يخاف ماده سنك معلوم ومجهولده اشبو قاعده ايله اعلال اولنمشدور *

٦ ❁ قاعده ❁ اسم فاعللرده حرف علت همزه كه قلب اولنور بائع دائم كبى . مرماءٔ كبى الف زائد صونكنده حرف علت واقع بولغان اورنلرده دخى همزه كا قلب اولنور

٧ ❁ قاعده ❁ اسم مفعوللر مبيع مدوم مخوف كلور اصلده مبيوع مدووم مخووف در ياغه واوغه ضمّه آغير اولدقندان ما قبللريكا ويرولوب اجتماع ساكنين بولوب احدهمانى حذف لازم كلور امام سيبويه قاشنده حروف اصليه دن اولمغان واو مفعولنى حذف ايدلوب مبيع مدوم مخوف اولور اوّلده باغه يا جنسندان اولان كسره ويرولوب مبيع ايدلور بس مبيع مفعل مدوم مفعل وزننده اولور *

امام اخفش عين الفعلنى حذف ايدر اكثر قابل اعلال وحذف اولدقندن مدوم مخوف معول وزنلرنده اولورلر

* (تذكر) ضميرى بيت سابقده اولان ظليمكا راجعدر يوم الرذاذ واق يغمور
كون الدجن بلوطننك سمانى قابلاماغى مأل بيت شاعر سرعت سيرده توه‌سنى يغمور
ياغه باشلاغاننى يمورطه‌لرين تذكر ايدوب آشغوب قايتقان توه قوشينه تشبيه ايتمش‌در

مبوع‌ده اجوف واوى ايله التباس اولماسون اوچون باغه
كسره‌ويروب واونى ياغه قلب ايدر مبيع مغيل وزننك قالور *
(بنوتميم) اجوف يائى اسم مفعولننك اصلنچه تلفظ ايتمشلردر
قال الشاعر (حَتّى تَذَكَّرَ بَيْضَاتٍ وَهَيَّجَهُ * يَوْمُ الرَّذَاذِ عَلَيْهِ
الدَّجْنُ مَغْيُومُ) وشعر آخر (قَدْ كَانَ قَوْمُكَ يَحْسَبُونَكَ سَيِّدًا
وَاخَالُ اَنَّكَ سَيِّدٌ مَعْيُونٌ) اجوف واوى‌ده على الندرة دخى
(ثَوْبٌ مَصْوُونٌ مِسْكٌ مَدْوُوفٌ) كبى‌لر مسموع اولمشدر *
(اسم فاعل) بائع بائعان بائعون الخ *
(اسم مفعول) مبيع مبيعان الخ مَفَعْل مفعلان عندسيبويه
مفيل مفيلان عند الاخفش اعلالاتى يدنجى قاعده‌دن ظاهردر
(اسم ظرف) مَبِيع مبيعان مبائع اصلده مَبْيِع مبيعان اولوب
يالرننك كسره‌لرى ما قبل‌لرينه ويرولوب مبيع مبيعان
قالمشلردر مبائع دخى همزه ايله اوّلده اولان ياسى اسم فاعل
كبى همزه اولمشدر *
(اسم آلت) مِبياع مبياعان مبائيع در يا حالنچه قالمشدر *
(اسم تفضيل) اَبيع ابيعان ابيعون بُوعى بوعيان بوعيات
اسم آلت اسم تفضيل‌ده واو يا اعلال اولنماسلر يعنى الف‌كا
قلب ايدلمسلر بوعى الخ اصلده بُيْعى الخ اولوب باب مثال‌ده
ذكر ايدلان قاعده مقتضاسنچه يانى واوغه قلب ايدلمشدور *

(اِخالُ) خيال دن
واحد متكلم‌در همزه
سننك كسره فصيح در
(معيون كوز تيكولمش
مأل بيت قومنك سنى
الوغ حساب ايدلر
ايدى من الوغلقنكا
كوز تيكان ديو كمان
قيلامن ديمك‌در ۵
مصوون محفوظ
معناسنه (مدووف)
مبلول معناسنه ۵
(اجوف) بولغان اسم
آلت مفعَل مفعال
وزنلرننك مقول مخيط
مقوال مخياط كبى
اعلالسزدر هر وقتنك
ايكى وزن آراسنك
التباس لازم
كلدكندن وهم اسم
تفضيل اصلنچه در
اطيب اجود اقوم
اخوف كبى اعلال
ايدلسه اخاف كبى
متكلم ايله، وقف
حالننك اقام كبى افعال
ماضى سى ايله
التباس لازم كلور
اوشبو بيان استقراء ايله ثابت وشافيه ومراح شهادتلرى ايله مؤيّددر ۵

(ماضى)

(ماضی) باع باعا باعوا باعت باعتا بِعْنَ بِعتَ بِعتما بِعتم
بِعتِ بِعتما بِعتنّ بِعتُ بِعنا اوزان فَعَلَ فَعَلا فَعَلُوا فَعَلَتْ فَعَلَتا
فِلْنَ فِلْتَ فِلْتُما فِلْتُم فِلْتِ فِلْتُما فِلْتُنَّ فِلْتُ فِلْنا اعلاللرى
قاعدهٔ اولى وثانيه‌دن استخراج ايدلكاى . ماضی مجهول بِيعَ
بِيعا بيعوا بيعت بيعتا بِعْنَ بعت بعتما بعتم الخ بعن الخ
معلوم ايله مجهول آراسنده مشترك اولوب اصل اعتبارى
ايله فرق اولنور *
(مضارع) يَبِيعُ يبيعان يبيعون الخ يَبْيِعُ ده يانك كسره‌سى
ماقبللرينه ويرلمش‌در ايكى جمع مؤنث‌ده اجتماع ساكنين
لازم كلدكندن عين الفعل بتون محذوف اولور يَبِعْنَ تبعن
مجهولده يُباع يباعان يباعون الخ جمع مؤنث يُبَعْنَ تُبَعن
اولور مضارع اعلالاتى قاعدهٔ ثالثه وخامسه ايله اجراء ايدلكاى
اوزانى دخى ظاهردر (جحد) لم يَبِعْ لم يَبيعا لم يبيعوا لم
تبع لم تبيعا لم يبعن لم تبع لم تبيعا لم تبيعوا لم تبيعى لم تبيعا لم تبعن
لم ابع لم نبع غائب غائبه ايكى متكلم صيغه‌لرنده لم جازمه دخولنده
لام الفعل ساكن اولماقله يا وعين آراسنده اجتماع ساكنين
اولوب يا حذف ايدلور جمع مؤنث‌لرده لم دخولندان مقدم
حذف ايدلمش‌در . مجهولى لم يُبَعْ لم يباعا لم يباعوا لم تبع
الخ موننك دخى دورت صيغه‌ده الف وعين ساكن اولدقلرندان
الف حذف ايدلور اوزان لم يُفَلْ لم يُفْعَلا لم يُفْعَلُوا لم تفل الخ
(نفى) مضارع كبى‌در *

(امر بی لام) جحدده کورلکان آلتی مجزوم مضارعدان آلندقدن امرلر بع بیعا بیعوا بیعی بیعا بعن اولور اوزانی فل فِعْلا الخ اصللری اِبْیِعْ ابیعا ابیعوا الخ مفرد مذکر وجمع مؤنثدن باشقه‌ده یا کسره‌سنی ماقبلینه ویروب همزه‌دن استغناء اولرده اعلال تمام اما اول ایکیده حرکت یانی ما قبلینه‌ویردکده یا وعین ساکن اولوب یانی حذف ایدلور صونکره همزه‌نی حذف ایله اعلال تمام اولور *

(امر بالام) لیبع لیبیعا لیبیعوا لتبعْ لتبیعا لیبعن لَابِعْ لِنَبِعْ مجهولی دخی جحد مقایسه‌سی ایله معلوم اولور . واوشنداق نهی *

﴿ناقص﴾ رَمی ورمایه‌دن مشتق اولان صیغه‌لر بو باب‌ننك ناقصی‌غه مثالدر . ناقص باب اول وثالث‌دن فقط یائی کلور باب ثانی وسادس‌دن فقط واوی کلور باب رابع‌دن واوی وهم یائی کلور باب خامس‌دن مسموع توکل‌در *اسماءمشتقه (رامِ) اسم فاعل (مرمیٌّ) اسم مفعول (مَرْمًی) اسم ظرف (مِرْماء) اسم آلت (ارمی) اسم تفضیل * افعال مشتقه (رَمی) ماضی (یرمی) مضارع (لم یرم) جحد (لایرمی) نفی (اِرْمِ) امر بی لام (لِیرم) امر بالام (لاترْم) نهی . ناقص‌لارده ولفیف وملتوی‌لرده جاری اولان قواعد

١ ﴿ قاعده ﴾ لام الفعل اولان حرف علت ثلاثی‌لرده واو اولوب الف‌کا قلب ایدلسه الف صورتنده یازلور دعا کبی اصل دعَوَ اکر یائی اولوب الف‌کا قلب ایدلسه یا صورتنده یازلور رَمی کبی اصلده رَمَیَ‌در *

(رَمْی) ورمایه آتمق یقال رمیتُ السهمَ رمیاً ورمایه اذا القاه واحسان ایتمك یقال رمی الله لك ای نصرك وزیاده اولمق ایللی دن اوتکان کشی رمیتُ علی الخمسین دیور ایمش وآتمق معناسنه مبالغه اوچون رِمّیّ ده کلمشدر یقال کانت بینهم رِمّیّ ثمّ صاروا الی حجّیزی یعنی اوّل آتشدیلر صونکره طیولدیلر دیمك‌در ٥

٢ ❁ قاعده ❁ برنجی ایکنجی باب ناقص‌لری‌ننك ماضی معلوملرنك مذکر غائب‌ننك مفرد وجمع لرنده‌ مؤنث غائبه‌ننك مفرد وتثنیه‌سنده حرف علت الف‌کا قلب اولنور باشقه صیغه‌لری اعلال‌سز صحتك قالورلر رمی رموا رمت رمتا کبی *

٣ ❁ قاعده ❁ دورت‌حرفلی یاز یاده حرفلی اولان کلمه‌لرننك اخیرنك اولان واوغه یایسه یاغه‌ضمّه وکسره ثقیل اولدقلرندن اسقاط ایدلورلر صونکره حرف‌علت ایله تنوین ایکی‌ساکن اولدقلرندن حرف‌علت‌نی حذف ایدلور رامٍ داعٍ مرمی مرامٍ کبی اصل‌ده رامیٌ داعوٌ مرمیٌ مرامیٌ در *

٤ ❁ قاعده ❁ واو برله یای جمع اولوب سابق اولغانی ساکن اولسه واونی یاغه قلب ایدلوب ادغام قبلنور مرمِی کبی اصل‌ده مرموی در *[١]

(اسم فاعل) رام رامیان رامون رامیة رامیتان رامیات رامٍ اعلالی ذکر ایدلدی رامون اصل‌ده رامیون یاغه ضمّه ثقیل اولدقدن اوّلکی حرکتینی‌سلب بعدنده ماقبلینه ویرلوب اجتماع ساکنین اولدقده یانی حذف ایدلور *

(اسم‌مفعول) مرمِیّ مرمیّان مرمیّون مرمیّة مرمیتان مرمیات اصل‌ده مرموی مرمُویان الخ

قاعدهٔ رابعه‌اقتضاسنچه واولارنی یاغه قلب ایدلوب مرمیی اولدقده ادغام‌ایدوب ماقبل یاغه کسره ویرامز یا سلامت تورسون اوچون مرمِیّ الخ *

(اسم ظرف) مرمى مرميان مرام مفعى مفعلان مفاع مرمى مرام قاعدهٔ ثالثه وفقنجه اعلال اولنمشلردر *

(اسم آلت) مرماء مرماءٓن مرامى مفرد تثنيه اصلده مرماى مرمايان در حرف علت الف زائد صونكنده اولدقندان همزه‌يه قلب اولنمشدور اجوف‌ده اوتكان قاعدهٔ سادسه مقتضاسنجه *

(اسم تفضيل) أرمى أرميانِ أرمون رمىٰ رميانِ رمييات مذكرننك مفرد وجمعنده يائلر الفكا قلب اولنمشدور جمعده اجتماع ساكنين اولدقندان الف حذف ايدلمش‌در *

(ماضى) معلوم رمى رميا رموا رمت رمتا رمين رميت رميتما رميتم رميت رميتما رميتن رميت رمينا دورت ماده‌ده قاعدهٔ ثانيه‌ده بيان ايدلكانچه يانى الفكا قلب ايدوب رمى دن ما عداسنده اجتماع ساكنين اولدقندان الف حذف ايدلور رمتا ماده‌سنده اجتماع ساكنين تقديرى‌در فعل‌ده اولان تاءٔ تانيث تقديرًا ساكنة اولدقى اوچون* مجهول رمى رميا رموا رميت رمينا رمين الخ مونده فقط رموا ماده‌سنده رامون كبى اعلال اوقلور باشقه‌ده اعلال يوقدر *

(مضارع) يرمى يرميان يرمون ترمى ترميان يرمين ترمى ترميان ترمون ترمين ترميان ترمين ارمى نرمى يرمى ترمى ارمى نرمى‌ده اعلال يانك ضمه‌سنى اسقاط در يرمون ترمون‌ده رامون اعلالى‌در . تثنيه‌لر وجمع مؤنث‌لر

(مكرطى) قبيله‌سى رمى مجهولنى مجرد ضم اول ايله رمى تلفظ ايدرلركويا اصلده رمى اولوب ميم كسره‌سنى فتحه‌كا تبديل ويانى الفكا قلب ايتمشلر طى شاعرى ديور (سنستوقد النبل بالحضيض ونص * طاد نفوسا بنت على الكرم) بنى يبنى ننك واحدهٔ مؤنث غائبه مجهولنده مشهورده بنيت كلور شاعر بنت ديمشدر مأل بيت ناوايتاكنده اوقلر ايله اوت ياندروب صاحب كرم اولان آدملرنى ضيافتله صيد ايدرمز ديمك‌در

اعلالسز

علا سر • واحده مخاطبه اولان ترمين اصل‌ده ترمِيِينَ تفعلين
نغه کسره ثقيل اولدقدان کسره‌نى اسقاط ايله التقاء ساكنين
اولوب لام الفعل اولان يانى حذف ايدوب ترمين تفعين
وزننده قالور *

مجهول يرمى يرميانِ يرمونَ ترمى ترميانِ يرمينَ ترمى
ترميانِ ترمونَ ترمينَ ترميانِ ترمينَ ارمى نرمى *

يرمى ترمى اُرمى نُرمى‌ده يالرنى الفكا قلب ايدلور
يرمون ترمون‌ده رموا اعلالى • مخاطبه اولان ترمينَ اصل‌ده
ترميينَ اولوب ياء اولى‌نى الفكا قلب بعدنده اجتماع
ساكنين اولورده الفنى حذف ايدلور تفعينَ وزننده قالور
باشقه‌لرى اعلال سزدر *

(جحد) لم يرم لم يرميا لم يرموا لم ترم لم ترميا
لم يرمين الخ جزم مضارع مبحثنده ذكر ايدلكان قاعده ايله
ومضارعده اولان اعلال ايله تصرف ايدلور ناقص‌ننك
مفردى بعض اشعارده جزم سز كلمشدور (اَلَمْ يَأتِيكَ
وَالْاَنْبَاءُ تَنْمى * بِمَا لَاقَتْ لَبُونُ بَنِى زِيَادٍ) لام الفعل‌نى حذف
ايله الم يأتك اولسه كرك ايدى شاذ اولغان حالده
يا ايله كلمشدر *

(نفى) لا يرمى لا يرميان الخ *

(امر بى لام) ارم ارميا ارموا ارمى ارميا ارمين افع
افعلا افعوا افعى افعلا افعلن ارم اصل‌ده اِرمِى جزم

(بنوز يادنوه‌لرى
يولقغان اش كلمادى
مى سنكا وحال
اينست كه خبرلر
آرتوچى البته
كلكاندر مضمون‌ننك در
٥

قاعده‌سنجه اخیر کلمه حرف علت اولدقدن یا حذف ایدلور ارموا اصلده ارميوا رامون کبی اعلال اولنور اِرْمِیِ اصلده اِرْمِیِیْ یاء اولی‌کا کسره ثقیل اولدقندن کسره‌سنی طرح بعدنده التقاء ساکنین اولدقده یاء مذکوره‌نی حذف ایدلمشدر *
(نون تأکید) لحوقنده مفردده محذوف اولان حرف علت عودقیلور جمع مذکر ومخاطبه‌لرده عودقیلماس هرقایوناقص‌لرده وهر مجزوم فعل‌لرده تأکید لحوقنده اوشبو روشلی‌در خفیفه‌ده اِرْمِیَنْ اِرْمُنْ اِرْمِنْ شدیده‌ده اِرْمِیَنَّ اِرْمِیَانِّ اِرْمُنَّ اِرْمِنَّ اِرْمِیَانِّ اِرْمِینَانِّ *

(امر بالام) لیرم لیرمیا لیرموا لترم الخ مجهولی لِتُرْمَ لترمیا لِتُرْمَوْا لِتُرْمَیْ الخ جحد قیاسنچه‌در *
(نهی) دخی اوشبو قیاس اوزره‌در معلوم ومجهولنده *
﴿لفیف مقرون﴾ اوچون روایت‌دن مشتق اولان صیغه‌لر امثله‌در لفیف مقرون باب اول ورابع‌کا مخصوص‌در *
اسماء مشتقه (راوٍ) اسم فاعل (مَرْوِیّ) اسم مفعول (مَرْوًی) اسم ظرف (مِرْوَاءٌ) اسم آلت (أَرْوَی) اسم تفضیل *
افعال مشتقه (روی) ماضی (یروی) مضارع (لم یرو) جحد (لا یروی) نفی (اِرْوِ) امر بی لام (لیرو) امر بالام (لا ترو) نهی حاضر *
اوشبو لفیف ناقص کبیدور هر تصرفده وهر اعلالده رَوَی اولان ماضی اصلده رَوَیَ اولوب رَمَی کبی لامده اعلال

(رِوَایَة) حدیث یا که شعر نقل ایتمك تقول رویتُ الحدیثَ او الشعرَ روایةً مضارع ده قصیده محفوظه‌نی نقل أَرْوِی کتابدن نقل‌ده أُنْشِدُ دیورلر ۵

قیلنمش دور عین الفعل ده متحرك اولوب ما قبلی مفتوح
اولدقدان الفکا قلب اولنماقنی قاعده تحمل ایتسه ده اعلال
قیلماغانلر زیرا که فقط عین الفعل ده قیلسه لر رأی اولور
مضارع ده دخی اوشبو روشلی عین الفعل ده اعلال ایدلمك
کرك یرای اولوب لام الفعل اولان (یا) ضمه لی اولوب قالور *
بوغیر جائزدر عین ولام ننك هر ایکاونده اعلال ایتسه لر
عین ولام برابرنده اجتماع اعلالین لازم کلور بوده مهجوردر *
(لفیف مفروق = ملتوی) اوچون وحی دن مشتق اولان
صیغه لر مثال اولور لفیف مفروق باب اول ورابع وخامس کا خاص در
اسماء مشتقه (واح) اسم فاعل (موحی) اسم مفعول (موحی)
اسم ظرف (میحاء) اسم آلت (اوحی) اسم تفضیل *
افعال مشتقه (وحی) ماضی (یحی) مضارع (لم یح) جحد
(لایحی) نفی (ح) امر بی لام (لیح) امر بالام (لا تح)
نهی حاضر *
(اسم فاعل) واح واحیان واحون الخ رام کبی *
(اسم مفعول) موحی موحیان الخ مرمی کبی *
(اسم ظرف) موحی موحیان الخ مرمی کبی *
(اسم آلت) میحاء میحاءٰن مواحی اصل ده موحای
موحایان واو کسره صونکنده بولماقندان یاغه قلب ایدلور
میزان میقات کبی یا الف زائد عقیبنده بولدقندان همزه کا
ابدال ایدلور بائع کبی *
(اسم تفضیل) اوحی اوحیان اوحون وحیی وحییان وحییات

* یخاف وزننك اولمقله بابنك التباس اولور ٥

* (وحی) یاشرون سوز ایتمك معناسنه در ٥

مذكرننك مفرد وجمعنده فقط اعلال واردر ارمى ارمون كبى*
(ماضى) وحى وحيا وحوا الخ معلوم ومجهولى رمى كبى در *
(مضارع) ده حرف مضارعت ايله كسره آراسنده واو واقع
اولدقدان يشب داكى كبى واونى حذف ايدلمشدر ودخى
لام الفعل حرف علت اولدقدان ضمّه سنى طرح ايدلمشدر
يرمى ده كى كبى . صرف معلوم يحى يحيان يحون تحى
تحيان يحين تحى تحيان تحون تحين تحيان تحين احى
نحى اوزان يَعْلْ يعلان يعون تَعْلْ تعلان يعلن تعل
تعلان تعون تعين تعلان تعلن اعْلْ نعْلْ اعلاللرى
يشب يرمى مادّه لرى ننك اعلاللرنى ضبط ايله آسان اولور
مجهولى يُوحَى يُوحَيانِ يُوحَوْنَ تُوحَى تُوحَيانِ يُوحَيْنَ
تُوحَى تُوحَيانِ تُوحَوْنَ تُوحَيْنَ تُوحَيانِ تُوحَيْنَ اُوحَى
نُوحَى يُرْمَى يُرْمَيانِ الخ ماده لرى كبيدور *
(جحد) لم يحِ لم يحيا لم يحوا لم تحِ لم تحيا لم يحين
الخ مجهولى لم يُوحَ لم يوحيا لم يوحوا الخ لم يرْمِ الخ لم
يرْمَ الخ قياسنجه در فقط معلوم ده اسقاط واو فرقى ملاحظه ايدلكاى*
(نفى) لا يحى لا يحيان الخ مضارع كبى در *
(امر بى لام) حِ حيا حوا حىْ حيا حين اوزان عِ
عِلا عُوا عِىْ عِلا عِلْنَ اصلده اِوْحِىْ اِوْحِيا اِوْحِيُوا
اِوْحِيِى اِوْحِيا اِوْحِيْنَ جزم قاعده سنجه حرف علت اولان

آخير كلمه‌نى مفرد مذكرده اسقاط وهرقايوسنده مأخوذ عنه
اولان مضارعكا اتباع ايله واولرنى حذف ايدلور جمع مذكر
وواحدهٔ مخاطبه‌ده ياغه آغير اولان كسره‌نى طرح بعدنده
اجتماع ساكنين اولوب لام الفعلنى دخى حذف ايدلور
صونكره هرقايوده همزه‌دن استغناء حاصل اولور ح حيا الخ
برحرفلى اولان مفردلركا حالت وقفده برهاء سكته زياده قيلنور
حِهْ وقى يقى‌ده قِهْ ولى يلى‌ده لِهْ ديو وقف ايدلور *
نون تأكيد) خفيفه حِيَنْ حُنْ حِنْ شديده حِيَنَّ حِيَانِّ حُنَّ
حِنَّ حِيَانِّ حِيْنَانِّ (امر بالام) لِيَحِ لِيَحيا ليحيُوا لتحِ لتحيا
لِيَحيين لاحِ لنحِ . اوزان ليعِ ليعلا ليعوا لتعِ لتعلا ليعلن لاَعِ لِنَعِ
اعلال‌ده جحد كبى‌در مجهولى دخى شول مقايسه‌ده در
(نهى حاضر) لاتحِ لاتحيا لاتحوا لاتحى لاتحيا لاتحيين لايحِ
لايحيا لايحوا لاتحِ لاتحيا لايحيين لا احِ لانحِ . اوزان
لاتعِ لاتعلا لاتعوا لاتعى لاتعِ لاتعلن لايعِ لايعلا لايعوا لاتعِ
لاتعلا لايعلن لا اعِ لانعِ
مجهولى لاُتوحِ لاتُوحيا لاتُوحوْا لاتُوحَىْ لاتُوحَيَا لاتُوحَين لايوحِ
لايوحيا الخ اوزانى لاُتفعَ لاتفعلا لاتفعوا لاتفعى لاتفعلا لاتفعلن
الخ جحد مقايسه سنچه‌در *
﴿باب ثانى﴾ ماضى فتح عين مضارع ضم ايله فَعَلَ يَفعُلُ در
(صحيح) نَصْردن مشتق اولان كلمه‌لر صحيح كامثال در اسما

* (نَصْرونُصْرَة) ياردم
وبيرمك يقال نصره
على عدوه نصراً
وكاها يغمور ياغمق
معناسنه اولور يقال
نَصَرَ الْغَيْثُ الْاَرْضَ
اذا غاثَها يغمور يرنى
صواردى ديمك
اولور ٥

مشتقه (ناصر) اسم فاعل (منصور) اسم مفعول (منصَر) اسم ظرف (مِنصار) اسم آلت (انصر) اسم تفضیل . افعال مشتقه (نصر) ماضی (ینصُرُ) مضارع (لم ینصرْ) جحد (لاینصرُ) نفی (اُنصُرْ) امر بی لام (لینصرْ) امر بالام (لاتنصرْ) نهی حاضر .

(مضاعف) ردّ مردّدن مشتق اولان صیغه لر کبی اسما مشتقه (رادّ) اسم فاعل (مردود) اسم مفعول (مَرَدّ) اسم ظرف (مِرداد) اسم آلت (اردّ) اسم تفضیل افعال مشتقه (رَدّ) ماضی (یرُدُّ) مضارع (لم یرُدّ) جحد (لایردُّ) نفی (رُدّ) امر بی لام (لیرد) امر بالام (لاترد) نهی حاضر

اوشبو باب مضاعفنده باب اول مضاعفنده اولان احکام جاری در مضارع مجزومننك مفرد معلوملری اخیرنده دورت وجه درست بولور ضمه فتحه کسره فك ادغام امر بی لام دخی اوشبو حکمده در اما مجهولك ضمه درست بولماس ادغام صورتلری بنو تمیم لغتی در فك ادغام اهل حجاز لغتی در باب اول ده بیان ایدلدی تذکر ایدله (مثال) وَدّ وِدّ مودّة مصدرلرندن مشتق اولان کلمات باب ثانی مثالنه امثله در بو بابدن کلان مثال فقط مثال واوی مضاعف در مثال یائی وهم مضاعف اولمغان واوی اولمغاندر . اسما مشتقه (وادّ) اسم فاعل (مودود) اسم مفعول (مَود) اسم ظرف (میداد) اسم آلت (اودّ) اسم تفضیل . افعال مشتقه (وَدّ) ماضی (یودُّ) مضارع (لم یوَدّ) جحد (لایود) نفی (وُدّ) امر بی لام (لیود) امر بالام (لاتود) نهی حاضر

(ردّ مردّ)* دوندرمك صرف کبی یقال رده عن وجهه ای صرفه وبر نرسه نی قبول ایتمی خطاغه نسبت ویرمك ومنزلینه قایتارمق وجواب قایتارمق رده الی منزله ورد الیه جوابا دیورلر ردکبی مصدر اولوب مردودٌ هم کلمشدر آنط ایتمك معناسنه اولان مَلوفٌ وبلمك معناسنه اولان معقول کبی ٥

(وَدّ* وُدّ مودّة) محبت معناسنه ٥

اجوف

(دوم ودوام ودیمومة)* دائم بولمق ٥

(اجوف) دوم ودوامدن مشتق اولان کلمات اوشبو بابنڭ اجوف قسمینه مثال در اسما مشتقه (دائم) اسم فاعل (مدوم) اسم مفعول (مدام) اسم ظرف (مدوام) اسم آلت (أدوم) اسم تفضیل ٭ افعال مشتقه (دام) ماضی (یدوم) مضارع (لم یدم) جحد (لایدوم) نفی (دم) امر بی لام (لیدم) امر باللام (لاتدم) نهی حاضر باع یبیع ده اولغان قواعد وتصرفات مونده هم اعتبار ایدلکای مدوم اصلده مدووم اولوب واو اولی ضمه سنی ماقبلنه نقل بعدنده اجتماع ساکنین اوچون امام سیبویه قاشنده واو ثانیه نی حذف ایدلوب مدوم مفعل وزننده امام اخفش قاشنده واو اولی حذف اولنوب مدوم مفول وزننده قالور اجوف ده اسم آلت واسم تفضیل ده اعلال یوقلغنی خاطردن چقارلماسون (ماضی ده) دمن الخ معلوم ده اصلده دومن اولوب واونی الفکا قلب ایله اجتماع ساکنین اولدقده الفنی حذف صونکره محذوف اولان حرف واو اولماقنه علامة اوچون دالغه ضمه ویرلمشدر ٭ مجهول دیم اصلده دوم حرکت واونی ضمه سنی سلب بعدنده ماقبلینه ویرلوب واونی یاغه قلب ایدلمشدر مونده اولغان دمن الخ اصلده دومن در (جحد) لم یدم لم یدوما لم یدوموا لم تدم الخ مجهولی لم یدم لم یدام لم یداموا لم تدم الخ یدومکا لم جازمه کروب میم ساکن لی اولدقده اجتماع ساکنین اولوب واو

حذف ایدلور مجهولنده یدام ده او شبو قیاس ایله تصرف ایدلور
امرده دم دوما دموا دومی دوما دمن اصلده ادوم ادوما ادوموا
ادومی ادوما ادومن واوننك حركتنی ماقبلنه ویرلدكده
مفرد مخاطبده وجمع مؤنثده اجتماع ساكنین اولوب واو
حذف ایدلور باشقه‌ده واو ساكن حالنده قالور
صونكره همزه‌دن استغنا اولدقدن حذف ایدلور *
امر باللام ونهی حاضر ماسبق قیاسی ایله تصرف ایدلور*
(ناقص) دعوة دعوة دعوة ماده‌لرندن مشتق اولان كلمات كبی
اسما مشتقه (داع) اسم فاعل (مدعو) اسم مفعول (مدعی)
اسم ظرف (مدعا) اسم آلت (ادعا) اسم تفضیل افعال
مشتقه (دعا) ماضی (یدعو) مضارع (لم یدع) جحد
(لایدعو) نفی (ادع) امر بی لام (لیدع) امر باللام (لاتدع)
نهی حاضر

تصرفات واعلالاتنده رمی یرمی قیاسنجه اجرا ایدلور وناقص
واویلرده یائیده‌کی كبی علی سبیل الشذوذ جزم حالنده
لام الفعل ذكر ایدلمش حالنده وارد اولمشدر (هجوت زبان
ثم جئت معتذرا * من هجو زبان لم تهجو ولم تدعی) *
(باب ثالث) هر ایكاوی مفتوح العین اولان فعل یفعل
وزننده‌در شاذلق اوزره كلكان بابلردندر عین یاكه لامی
برابرنده حرف حلق اسمنده اولان (ا ه ح خ ع غ)

(دعوة) فتح له ومدعاة طعام كاچاقرمق دعوة كسرله براونی نسبكا چاقرمق دعوة ودخی (دعاء) چاقرمق والله‌دن بر نرسه طلب قیلمق معناسنه در اكر لام برله صله‌لانسه خیر علی برله صله‌لانسه شر طلب اوچون دعاالله له دعاالله علیه كبی ٥

* زبان‌نی هجو ایدب صونكندن عذر لاونك برله تمام هجو ایتكانن وهجونی ترك ایتكانده بولمایسنك دیمكدر ٥

آلتی حروف ننك برسی واقع اولغان ماده‌لردن كلور أَبَى
يَأبَى عين ولامی برابرنده حرف حلق اولماينچه بو بابدن
كلسه‌ده حكم معدومده اولان نادردر ودخی بو باب صحيح
مثال ناقص ماده‌لرينه منحصردر
(صحيح اوچون) منع‌دن مشتق اولان اسماء وافعال مثال‌لردر
(مثال) اوچون مثال وضع‌دن مشتق اولان كلمات‌در
اسماء مشتقه (واضع) اسم فاعل (موضوع) اسم مفعول
(موضع) اسم ظرف (ميضاع) اسم آلت (اوضع) اسم
تفضيل افعال مشتقه (وضع) ماضی (يضع) مضارع (لم يضع)
جحد (لايضع) نفی (ضَع) امر بی‌لام (ليضع) امر بالام
(لاتضع) نهی حاضر (مضارعده) يضع اصلده يُوْضِعُ اولوب
كسره‌ننك حرف حلق اولان عين‌كا مجاورتی ثقلنی موجب
اولدقندن ضادقه فتحه ويرلمش يُوْضَع اولوب اوشبو بابدن
اولمش‌در صونكره واو حرف مضارعت ايله كسره تقديريه
اراسنده واقع اولماقندن حذف ايدلمش‌در باشقه يفعل وزننده
اولوب واوی حذف ايدلكان ماده‌لر اوشبو طريق اوزره‌در
(امر بی‌لام) ضَعْ ضَعَا ضَعُوا ضَعِی ضَعَا ضَعْنَ بو بابدن بولماقنه
بناءً اصل‌لری اِوْضَعْ اِوْضَعَا الخ مضارعكا ايارتوب واونی
حذف ايدلور صونكره همزدن استغناً واقع اولوب عل علا الخ
وزنلرنده قالور

*(وَضْع ومَوْضِع وموضوع) قويمق وحامل بالاسنی طوغورمق يقال وَضَعَت المرأةُ اذا ولَدَتْ وسرعت ايله يورمك يقال وضع البعير اذا اسرع فی سيره ٥

(ناقص) اوچون رَعْی رِعایة رعیة مَرْعی مصدرلرندن مشتق اولان کلمه‌لردر اسماء مشتقه (راعٍ) اسم فاعل (مرعیّ) اسم‌مفعول (مَرْعی) اسم ظرف (مِرعاء) اسم آلت (ارعی) اسم تفضیل افعال مشتقه (رعی) ماضی (یرعی) مضارع (لم یرعَ) جحد (لا یرعی) نفی (اِرعَ) امربی‌لام (لیرع) امربالام (لاترع) نهی‌حاضر تصرفات واعلال‌لری ناقص لرده اوتکان قواعد اوزره استخراج ایدلور

(باب رابع) ماضی کسر عین مضارع فتحه‌ایله‌فَعِلَ‌یَفْعَلُ‌در (صحیح) حَمْدْ مَحْمَدْدن مشتق اولان صیغه‌لر بیان‌مشتق‌لر وتصرف‌لر ظاهردر

(مضاعف) عَضّ‌دن مشتق اولان صیغه‌لر کبی اسماء مشتقه (عاضّ) اسم فاعل (مَعْضُوضٌ) اسم‌مفعول (مَعَضّ) اسم‌ظرف (مِعْضاضٌ) اسم آلت (اَعَضّ) اسم تفضیل افعال مشتقه (عَضّ) ماضی (یَعَضّ) مضارع (لم یَعَضّ) جحد (لایَعَضّ) نفی (عَضّ) امربی‌لام (لِیَعَضّ) امربالام (لاتعض) نهی‌حاضر تصرف‌لرده باب اول وثانی مضاعف‌لری قیاسنجه‌در

(مثال واوی) ایکی نوع کلمشدر بر نوعنده مضارعده فاء الفعل غیر محذوف‌در وَضَرْدن مشتق اولان‌صیغه‌لرکبی

* (رَعْی مَرْعی) اوتلمق واوتلاتمق معنالرینه تقول رَعَی البعیرُ الکلاء بنفسه توه پیچان آشادی دیمک رَعَیتُ الابلَ توه‌نی اوتلاتدوم دیمک رَعایةکشی‌نی حرمت ایتمك‌در ٥

* (عَضّ) تشلمك ٥

اسماء

اسماء مشتقه‌سی (وَضِيرٌ) صفة مشبهه (مَوْضِرٌ) اسم ظرف (مِيضَارٌ) اسم آلت (أَوْضَرُ) اسم تفضيل . غير متعدی اولدقندن اسم مفعولی اولماس افعال مشتقه (وَضِرَ) ماضی (يوضَرُ) مضارع (لَمْ يوضَرْ) جحد (لَايوضَرُ) نفی (إِيضَرْ) امر بی‌لام (لِيوضَرْ) امر بلام (لَاتَوْضَرْ) نهی حاضر (امر بی‌لام) إِيضَرْ اصلده اِوْضَرْ باب اوّل مثالنده ذكر ايدلكن قاعده مقتضاسنجه أيضر اولمشدر

(مثال واوی‌ننك) نوع آخری مضارعده واو حرف مضارعت برله كسره تقديريه اراسنده واقع اولدقندن حذف ايدلمشدر بونلر عين ياكه لام برابرنده حرف حلق اولغان ماده‌لردر سَعَه‌دن مشتق اولان ماده‌لر كبی اسما مشتقه‌سی

(واسع) اسم فاعل (موسوع) اسم مفعول (موسع) اسم ظرف (ميساع) اسم آلت (اوسع) اسم تفضيل افعال مشتقه‌سی (وَسِعَ) ماضی (يسَعُ) مضارع (لم يسع) جحد (لايسع) نفی (سَعْ) امر بی‌لام (ليسع) امر بالام (لاتسع) نهی حاضر (تنبيه) يفعَل وزننده اولان حرف حلقلی مضارعلرده واو حذف ايدلمشدر حرف مضارعت ايله كسرهٔ اصليه اراسنده واقع اولدقندن امايذَرُ اصلده يوْذَرُ اولوب واو حذف ايدلمشدر حرف حلق اولماسه‌ده مُراد فی اولان يدَعُ كا تبعيت ايله

* (وَسع وسعة) صيدرمق وطاقت معناسنه ٥

(مثال یایی) مهموز العین اولان یأس ماده سندن مشتق اولان کلمات کبی اسماً مشتقه‌سی

(یَأُوسٌ) صفة مشبهه (میئَسٌ) اسم ظرف (مِیئاسٌ) اسم آلت (اَیْأَسُ) اسم تفضیل افعال مشتقه‌سی (یَئِسَ) ماضی (ییأس) مضارع (لم‌ییأسْ) جحد (لاییأسُ) نفی (اِیأَسْ) امربی‌لام (لییأس) امر باللام (لاتیأس) نهی‌حاضر

(اجوف واوی) خوف‌دن مشتق اولان صیغه‌لردر اسماً مشتقه‌سی (خائف) اصل‌ده خاوف اسم‌فاعل (مخوف) اصل‌ده مخووف اسم مفعول (مخاف) اصل‌ده مَخْوَفٌ اسم‌ظرف (مخواف) اسم آلت (اخوف) اسم‌تفضیل افعال مشتقه‌سی (خاف) ماضی (یخاف) مضارع (لم‌یَخَفْ) جحد (لایخافُ) نفی (خَفْ) امربی‌لام (لِیَخَفْ) امر باللام (لاتخف) نهی‌حاضر

(جحد) لم‌یَخَفْ لم‌یخافا لم یخافوا لم‌تخف لم تخافا لم یخفن الخ مجهولی لم‌یُخَفْ لم‌یخافا لم یخافوا الخ

(امربی‌لام) خف خافا خافوا خافی خافا خَفْنَ اصل‌ده اِخْوَفْ اخوفا الخ واو حرکتنی ماقبلنه ویرلدکدن صونکره الف‌کا قلب ایدلوب مفردده وجمع مؤنث‌ده اجتماع ساکنین اولورده الف نی حذف ایدلور باشقه‌لرده الف حالنچه قالور صونکره همزه‌دن استغنا ایدلور *

نون تأکید خفیفه خافَنْ خافُنْ خافِنْ مفرد مذکر جمع مذکر

(یأسَ) نومید بولمق ٥

مفردمؤنث شديده خَافَنَّ خَافَانِّ خَافُنَّ خَافِنَّ خَافَانِّ خَفْنَانِّ

(اجوف يائى) هَيْبَة مَهَابَة ماده‌لريدن مشتق اولان كلمه‌لر كبى اسماْ مشتقه (هائب) اسم فاعل (مَهيب) اسم مفعول واسم ظرف (مِهْياب) اسم آلت (اهيب) اسم تفضيل افعال مشتقه‌سى (هاب) ماضى (يهاب) مضارع (لم يهب) جحد (لايهاب) نفى (هب) امر بى لام (ليهب) امر بالام (لاتهب) نهى حاضر

مهيب اسم مفعول اولغانده مهيوب اولوب امام سيبويه قاشنده واو حذف ايدلوب مَفْعِل وزننده امام اخفش قاشنده ياحذف ايدلوب مَفيل وزننده فالمشدر مبيع داكى كبى ماضى هاب هابا هابوا هابت هابتا هِبْنَ الخ

خِفْنَ هِبْنَ الخ برروش ايله اصلده خَوِفْنَ هَيِبْنَ اولوب عين الفعل كسره‌سنى ماقبلارينه نقل بعدنده التقأ ساكينن اولوب عين الفعلنى حذف ايدلور ياكه اولكى بش صيغه كبى ابتداده الفكا قلب ايدلوب اجتماع ساكنين سببلى الفنى حذف ايدلوب ماضى مكسور العين بولماقنه علامة اوچون فاء الفعلكا كسره ويرلور *

(ناقص واوى) رضا ورضوان دن مشتق اولان كلمات در اسماْ مشتقه‌سى (راض) اسم فاعل (مرضىٌّ) اسم مفعول (مَرضى) اسم ظرف (مرضأ) اسم آلت (ارضى) اسم تفضيل

* (رِضوان رُضوان مَرضاة) جوهرى ننك فصل واوده ذكر اينماكنه بناء ناقص واوى اولماقنى تفتازانى تحقيق ايتمشدر ٥

افعال مشتقه (رَضِیَ) ماضی (یَرْضیٰ) مضارع (لم یَرْضَ) جحد (لا یرضیٰ) نفی (اِرْضَ) امر بی لام (لیرضَ) امر باللام (لاتَرْضَ) نهی حاضر رضی اصل ده رَضِوَ واو کسره صونکنده اولوب طرف کلمه بولسه یاغه قلب ایدلمك قاعده سیله یاغه قلب ایدلمش در مؤنث وتثنیه وجمع لرده مفرد مذکره تبعیت ایله قلب ایدلمش در باشقه تصرف لر دخی اوشبو قیاس ایله در (ناقص یائی) اوچون خَشْیَةً دن مشتق اولان صیغه لر مثال در اسمأ مشتقه سی (خشیان) صفة مشبهه (مَخشیً) اسم ظرف (مخشاءٌ) اسم آلت (اَخْشیٰ) آسم تفضیل • افعال مشتقه سی (خَشِیَ) ماضی (یَخْشیٰ) مضارع (لم یَخْشَ) جحد (لایخشیٰ) نفی (اِخْشَ) امر بی لام (لِیَخْشَ) امر باللام (لاتَخْشَ) نهی حاضر (ماضی) خَشِیَ خَشِیَا خَشُوْا خَشِیَتْ خَشِیَتَا خَشِیْنَ الخ اعلال فقط خشواده در خشیوا اولوب یاغه ضمه ثقیل اولدقدن ماقبلینه ویرلوب اجتماع ساکنین اولوب یاحذف ایدلمش در (امر بی لام) اِخْشَ اِخْشَیَا اِخْشَوْا اِخْشَیْ اِخْشَیَا اِخْشَیْنَ اِخْشَ اصل ده اِخْشَیْ اولوب جزم قاعده سنچه اخیر کلمه معتل اولدقدن یاحذف ایدلور • اِخْشَوْا اصل ده اِخْشَیُوا اولوب حرکت یانی طرح بعدنده التقأ ساکنین اولوب یانی ده حذف ایدلمش در *

*(یرضیٰ) اصل ده یرضو واو ما قبلی مضموم اولماینچه طرف کلمه ده اولسه یاغه قلب ایدلور اوشبو قاعده وفقنچه یاغه قلب ایدلوب یانی الف کا قلب ایدلمش در ٥

اِخْشَیْ اصلده اِخْشَیِی اولوب کسره یاغه ثقیل اولدیغندن کسره‌نی صونکره یاننك اوزنی اسقاط ایدلوب اِفْعَیْ وزننده قالمشدر

(لفیف مقرون) قوه‌دن مشتق اولان صیغه‌لر کبیدر * اسماً مشتقه‌سی (قَوِیٌّ) صفة مشبهه (مَقْوًی) اسم ظرف (مِقْوَآءٌ) اسم آلت (اقوی) اسم تفضیل • افعال مشتقه (قَوِیَ) ماضی (یَقْوٰی) مضارع (لم یَقْوَ) جحد (لایَقْوی) نفی (اِقْوَ) امر بی لام (لِیَقْوَ) امر بالام (لاتَقْوَ) نهی حاضر

(لَفیف مقرون) اوچون حَیاة دن مشتق اولان صیغه‌لر دخی مثال اولور • اسماً مشتقه‌سی (حَیٌّ) صفة مشبهه (مَحْیًی)اسم ظرف (مِحیاءٌ) اسم آلت (أَحْیٰی) اسم تفضیل افعال مشتقه‌سی (حَیِیَ) ماضی (یَحْیٰی) مضارع (لم یَحْیَ) جحد (لایَحْیٰی) نفی (اِحْیَ) امر بی لام (لِیَحْیَ) امر بالام (لاتَحْیَ) نهی حاضر

(ماضی‌ده) ادغام برله حَیَّ ده کلمشدر امام جوهری ادغامنی اکثر دیمشدر

(قوله تعالی) وَیَحْیٰی مَنْ حَیَّ عَنْ بَیِّنَةٍ کبی ادغامسز دخی کلمشدر • حَیُوا خَشُوا کبی ادغامسزدر شاعر

وَکُنّا حَسِبْنا هُمْ فَوٰارِسَ کَهْمَسٍ * حَیُوا بَعْدَ مَاتُوا مِنَ الدَّهْرِ اَعْصُرا) قولنده ادغامسز اَیتْمُشدر وبعضلر ادغام برله

(قاعده) لام برابرنده اولان واو کسره صونکنده واقع اولسه یاکه دورتونجی حرف بولوب ماقبلی مضموم اولماسه یاغه قلب ایدلور قَوِیَ اصلده قَوِوَ اولوب اوشبو قاعده برله اعلال ایدلمشدر یُقوی اصلده یُقوو اولوب اوشبو قاعده برله یُقوی اولوب یاسی الف‌ کا قلب ایدلمشدر ٥

(فوارس) جمع فارس کهمس نام قبیله‌در قبیله‌دن بر فرقه‌نی مدح‌در مآل بیت آنلری کهمس فارسلری حساب ایتامزکه آنلر اولکاندن صونك نیك نام‌لر یله کوب عصرلر ترك قالدیلر ٥

حَيُونى ده جائز كورمشلر نظيرى اولان عَيُّوا كلماك سببندن قال عبيد (عَيُّوا بِأَمْرِهِمْ كما * عَيَّتْ بِبَيْضَتِها الْحَمامَةُ)

(ملتوى) اوچون وجى دن مشتق اولان صيغه لر مثالدر

اسماً مشتقه سى وجٍ صفة مشبهه (مَوجى) اسم ظرف (اوجى) اسم تفضيل • افعال مشتقه سى (وَجِى) ماضى (يَوْجى) مضارع (لم يوْجَ) جحد (لايوجى) نفى (اِيجَ) امر بى لام (ليوج) امر باللام (لاتوج) نهى حاضر * مضارع لرده فاء الفعل محذوف اولماوى عين الفعل اصلده مكسور اولمادقندندر

(صفة مشبهة) وَجٍ وَجِيانِ وَجُونَ وَجْباً وَجيوانِ وُجٌ

وَجٍ اصلده وَجِىٌ اولوب ياغه ضمه ثقيل اولدقندن ضمه حذف ايدلوب يابرله تنوين ساكنين اولوب يانى حذف ايدلمشدر جمع مؤنث اولان وُجٌ اصلده حمرٌ كبى وجى اولوب دخى وَجِىٌ كبى اعلال لنوب وُجٍ قالمشدر

باب خامس هر ايكاوى مكسور العين اولان فَعِلَ يفعِلُ وزننده در نادر كلكان باب لر جمله سندندر (صحيح) مثالى نعومه دن مشتق اولان صيغه لردر *

اسماً مشتقه سى (نعيم) صفة مشبهه (مُنْعِمٌ) اسم ظرف (انعم) اسم تعضيل • افعال مشتقه سى (نَعِمَ) ماضى (ينعِم)

مضارع

مالٌ* بيت آشلرنده يمورطه باسقان كوكارچين كبى عاجز بولديلر ديمكدر ٥

مضارع (لَمْ يَنْعِمْ) جحد (لَا يَنْعِمُ) نفی (اِنْعِمْ) امر بی لام (لِيَنْعِمْ) امر بالام (لاتنعم) نهی حاضر *

بو ماده دورت باب اوزره کلمشدر باب ثانی دن رابع دن واشبو باب خامس دن ودخی تداخل بابین طریقی ایله ماضی کسر عین ومضارع ضم عین ایله نَعِمَ يَنْعُمُ کلمشدر *

(امر بی لام) اِنْعِمْ اِنْعِمَا الخ باب رابع دن بولوبنه بنأ انعمْ دخی مستعمل در ۰ عرب لرننك جاهلیتده کسر وفتح ایله (عَمْ صباحا) دیو تحیه لرنده عِمْ اِنْعِمْ دن مخفف در *

وهم اوشبو تخفیف اوزره باشقه تصرف لرده کلور

امرأ القیس

اَلَا عِمْ صَبَاحًا اَيُّهَا الطَّلَلُ الْبَالِي * وَهَلْ يَعِمَنْ مَنْ كَانَ فِي الْعَصْرِ الْخَالِي*

*کویا (صباحك خیر اولسون ای ایسکورکان اثرلر یعنی آنده بولغان آدم لر اوتکان عصرده اولوب اوتکان آدم خوش صباحلی اولورمی البته اولماس) دیمشدر ٥

(مثال) ارث وراثة رِثَه دن مشتق اولان صیغه لرکبی اسما مشتقه سی (وارث) اسم فاعل (موروث) اسم مفعول (مورث) اسم ظرف (میراث) اسم آلت (اورث) اسم تفضیل افعال مشتقه سی (ورث) ماضی (يرث) مضارع (لم يرثْ) جحد (لايرث) نفی (رِثْ) امر بی لام (ليرث) امر بالام (لاترث) نهی حاضر *

مصدرده ارثٌ اصلده وِرْثٌ اولوب واو همزه کا قلب ایدلمش در رثه ده واونی حذف ایدلوب عوضینه تأ صغیره کتورلمش در

(لفيف مفروق) غه وَلْيٌ ولايه‌دن مشتق اولان صيغه‌لر مثال‌در اسمأ مشتقه‌سی (وَلِيٌّ) صفه‌مشبهه (وَالٍ) اسم‌فاعل (مَوْلِيٌّ) اسم مفعول (مَوْلَىً) اسم‌ظرف (ميلاءٌ) اسم آلت (اولی) اسم تفضيل . افعال مشتقه‌سی (وَلِيَ) ماضی (يَلِي) مضارع (لم‌يل) جحد (لا يلی) نفی (لِ) امر بی‌لام (لِيَلِ) امر بالام (لاتَلِ) نهی حاضر . وحی يحی تصرفاتنچه‌در

(باب سادس) هر ايکاوی ضم عين ايله فَعُلَ يَفْعُلُ وزننده‌در (صحيح) شرافه‌دن مشتق اولان کلمات کبی‌در اسمائ مشتقه‌سی (شريف) صفه‌مشبهه (مَشْرَفٌ) اسم‌ظرف (اشرف) اسم تفضيل . افعال مشتقه سی (شَرُفَ) ماضی (يشرُفُ) مضارع (لم يشرف) جحد (لا يشرف) نفی (اُشْرُفْ) امر بی‌لام (ليشرف) امر بالام (لاتشرف) نهی حاضر

(مضاعف) حب محبه‌دن مشتق صيغه‌لر کبی‌در . اسمائ مشتقه‌سی (حبيب) صفه‌مشبهه (مَحَبٌّ) اسم‌ظرف (اَحَبُّ) اسم‌تفضيل . افعال‌مشتقه‌سی (حَبَّ) ماضی (يَحُبُّ) مضارع (لم‌يَحُب) جحد (لايَحُبُّ) نفی (حُبَّ) امر بی لام (لِيَحُبَّ) امر بالام (لاتَحُبَّ) نهی حاضر

(مثال واوی) وَقَاحَة وُقُوحَة وُقُح قَحَة‌دن مشتق اولان کلمات‌در اسمائ مشتقه‌سی (وَقاح) صفه مشبهه (موقح) اسم‌ظرف (اوقح) اسم‌تفضيل . افعال‌مشتقه‌سی (وَقُحَ) ماضی (يَوْقُحُ) مضارع (لم‌يوقح) جحد (لايوقح)

وَقاحةوُقُوحةوُقُحقحة طرنق‌قاتی‌بولمق٥

نفی

نفی (اُوْقح) امر بی‌لام (لیوقح) امر بالام (لاتوقح) نهی حاضر

(مثال یائی) یُسْردن مشتق اولان کلمات کبی در

اسماء مشتقه‌سی (یسیرٌ) صفه‌مشبهه (میْسرٌ) اسم ظرف

(ایسرُ) اسم تفضیل . افعال مشتقه‌سی (یسرَ) ماضی

(ییسر) مضارع (لم‌ییسر) جحد (لاییسر) نفی (اوسر)

امر بی‌لام (لییسر) امر بالام (لاتیسر) نهی حاضر

امر بی‌لام اصلده اُیْسُرْ اولوب یانی ماقبلی مضموم اولدقندن

واوغه قلب ایدلمش در

(اجوف) طُول‌دن مشتق اولان کلمات در اسماء مشتقه‌سی

(طویل) صفة مشبهه (مطال) اسم ظرف (اطول) اسم

تفضیل . افعال مشتقه‌سی (طال) ماضی (یطول) مضارع

(لم‌یطُلْ) جحد (لایطول) نفی (طُلْ) امر بی‌لام (لَیطلْ)

امر بالام (لاَتطُلْ) نهی حاضر

(ناقص) رخاوه‌دن مشتق اولان کلمات کبی در

اسماء مشتقه سی (رَخْوٌ) صفة مشبهه (مرخًی) اسم ظرف

(ارخی) اسم تفضیل . افعال مشتقه‌سی (رَخُوَ) ماضی

(یرخو) مضارع (لم‌یرخُ) جحد (لایرخو) نفی (ارخُ)

امر بی‌لام (لیرخ) امر بالام (لاترخ) نهی حاضر

اسم تفضیل ارخی ارخیان ارخون رخوی رخویان

رخویات ارخی اصلده ارخو اولوب واو الفکا قلب

ایدلمش در

(خاتمه) مهموز اکثر احکامده صحیح مضاعف معتل کبی

* یسر ومیسور ویسری آسان بولمق ٥

نفی (اُوْقُحْ) امر بی لام (لیوقح) امر بالام (لاتوقح) نهی حاضر

(مثال یائی) یُسْردن مشتق اولان کلمات کبی در

اسماء مشتقه سی (یسیرٌ) صفه مشبهه (مَیْسِرٌ) اسم ظرف (ایسر) اسم تفضیل . افعال مشتقه سی (یَسُرَ) ماضی (ییسر) مضارع (لم ییسر) جحد (لاییسر) نفی (اوسر) امر بی لام (لییسر) امر بالام (لاتیسر) نهی حاضر

امر بی لام اصلده اُیْسُرْ اولوب یانی ماقبلی مضموم اولدقندن واوغه قلب ایدلمش در

(اجوف) طُولدن مشتق اولان کلمات در اسماء مشتقه سی (طویل) صفه مشبهه (مطال) اسم ظرف (اطول) اسم تفضیل . افعال مشتقه سی (طال) ماضی (یطول) مضارع (لم یَطُلْ) جحد (لایطول) نفی (طُلْ) امر بی لام (لَیطلْ) امر بالام (لاَتطُلْ) نهی حاضر

(ناقص) رخاوه دن مشتق اولان کلمات کبی در

اسماء مشتقه سی (رَخْوٌ) صفه مشبهه (مرخًى) اسم ظرف (ارخی) اسم تفضیل . افعال مشتقه سی (رَخُوَ) ماضی (یرخو) مضارع (لم یرخُ) جحد (لایرخو) نفی (ارخُ) امر بی لام (لیرخ) امر بالام (لاترخ) نهی حاضر

اسم تفضیل ارخی ارخیان ارخون رخوی رخویان رخویات ' ارخی اصلده ارخو اولوب واو الفکا قلب ایدلمش در

(خاتمه) مهموز اکثر احکامده صحیح مضاعف معتل کبی

* یُسْر ومَیْسُور ویسری آسان بولمق ٥

بولدقندن تصرفاتنی علی حدة ذکر ایدلمادی ولکن اقسام مذکوره‌دن بعض احکامده ممتاز اولور

(چنانچه)مهموزده ایکی همزه برکلمه‌ده مجتمع اولوب همزهٔ ثانیه ساکنه اولسه ءأْمَنَ کبیده همزهٔ اولی حرکتی جنسندن اولغان حرفکه قلب ایله آمَنَ دیرلر اُؤْمِنْ‌ده واوغه قلب ایله اُومِنْ اَمَلَ یَأْمُلُ امرنده اُومُلْ . اِئْمَاناً ده یاغه قلب ایله ایمانا دیرلر اَتیٰ یأتی امرنده ایتِ دیرلر * اَخذ یأْخُذ ، اکل یأکُل ، سأل یسأَلُ امرلرنده تخفیفًا همزه‌نی حذف ایدوب خُذْ ـ کُلْ ـ سَلْ دیرلر اَمَرَ یَأْمُرُ امرنده مر اُؤْمُرْ سأل‌ده اِسْاَلْ کلمشدر رَأَیٰ یرأَیٰ ننك مضارعنده همزه فتحه سنی راغه ویروب صونکره همزه‌نی حذف ایدوب یرَیٰ دیرلر همزه ایله‌ده علی الندرة بعض شعرلارده کلور

الم تر ما الاقیت والدهر اعصرْ ومَنْ یتملّ العیش یرأی ویسمع *

شعر آخر سراقة البارقی

اُری عینیّ ما لَمْ ترَأیاهُ کِلانا عالِمٌ بالتُّرهاتِ

همزه اول کلمه‌ده بولسه(ا) صورتنده یازلور ابل اَحد اُحد اَکَل اُکل اِضرب کبی اکر وسط کلمه‌ده اولوب ساکن اولسه ماقبلی‌ننك حرکتی جنسندن بولغان حرف علت صورتنده یازلور رأْسٌ لؤمٌ ذئْبٌ اکر حرکت‌لی اولسه حرکتی جنسندن بولغان حرف صورتنده یازلور یسأَلُ یلؤُمُ یسئِمُ کبی اکر همزه اخیر کلمه اولسه حرکت ما قبلی اعتباریله یازلور قَرأَ طَرُوءَ قَتِیءَ کبی اکر ما قبلی ساکن اولسه همزه اوچون صورةخطیه اولماس بلکه محدث اولان (ء) علامتی ایله اکتفا ایدلور خَبْءٌ دِفْءٌ برْءٌ کبی ٥

بعض کوب عصرلر زماننك من یولقغان نرسه‌نی کورمادنکمی کوب ترکلك ایتکان کشی البته کوره وایشده دیمك‌در ٥

(اُرِیْ*) اعلام معناسنه اولان ارأئه‌دن متکلم واحددر تُرهّات بیهوده سوزکا اطلاق قیلنغان تُرَّه جمعیدر کوزلرم‌کا کورمکانلرینی کورساتام ولکن ایکمزده بیهوده سوزلرنی بلامز دیو تحملکا اشاره ایتمشدر کوزلرینی رفیق منزله‌سنده ایدوب کلانا دیمشدر ٥

بولدقندن تصرفاتنی علی حدة ذکر ایدلمادی ولکن۔ اقسام مذکوره‌دن بعض احکامده ممتاز اولور

(چنانچه)مهموزده ایکی همزه برکلمه‌ده مجتمع اولوب همزهٔ ثانیه ساکنه اولسه أأمن کبیده همزهٔ اولی حرکتی جنسندن اولغان حرفکه قلب ایله آمن دیرلر اُؤمن ده واوغه قلب ایله اُومن امل یأمل امرنك اُومل ۰ إأمانا ده یاغه قلب ایله ایمانا دیرلر اتی یأتی امرنده ایت دیرلر * اخذ یأخذ ، اکل یأکل ، سأل یسأل امرلرنك تخفیفًا همزه‌نی حذف ایدوب خذ ۔ کل ۔ سل دیرلر امر یأمر امرنده مر أُؤمر سأل‌ده اِسأل کلمشدر رأی یرأی ننك مضارعنده همزه فتحه سنی راغه ویروب صونکره همزه‌نی حذف ایدوب یری دیرلر همزه ایله‌ده علی الندرة بعض شعرلارده کاور

الم تر ما لاقیت والدهر أعصر ومن یتمل العیش یرأی ویسمع

شعر آخر سراقة البارقی

أری عینی ما لم ترأیاه کلانا عالم بالترهات

* همزه اول کلمه‌ده بولسه (ا) صورتنده یازلور ابل احد احد أکل أکل اضرب کبی اکر وسط کلمه‌ده اولوب ساکن اولسه ماقبلی ننك حرکتی جنسندن بولغان حرف علت صورتنك یازلور رأس لؤم ذئب اکر حرکت لی اولسه حرکتی جنسندن بولغان حرف صورتنده یازلور یسأل یلؤم یسئم کبی اکر همزه اخیر کلمه اولسه حرکت ما قبلی اعتباریله یازلور قرأ طرؤ فتیٔ کبی اکر ما قبلی ساکن اولسه همزه اوچون صورةخطیه اولماس بلکه محدث اولان (ء) علامتی ایله اکتفا ایدلور خبء دفء برء کبی ۵ بعض کوب عصرلر زماننك من یولغان نرسه‌نی کورمادنکمی کوب تر کلاك ایتکان کشی البته کوره وایشده دیمك در ۵

(أری *) اعلام معناسنه اولان ارأئه‌دن متکلم واحددر ترهات بیهوده سوزکا اطلاق قیلنغان تره جمعیدر کوزلرم کا کورمکانلرینی کورساتام ولکن ایکمزده بیهوده سوزلرنی بلامز دیو تحملکا اشاره ایتمشدر کوزلرینی رفیق منزله‌سنده ایدوب کلانا دیمشدر ۵

بعض اشعارده ماضی‌ده محذوف الهمزه اولمش‌دور اسمعیل بن بشار

یا صاح هل ریت او سمعت براع ٭ ردّ فی الضّرع ما قری فی الحلاب

مذکور الهمزه‌دن امر ارأ اولور محذوف‌دن ره اولور هاء وقف ایلان تصرفی ر ریا رو ری ریا رین ف فلا فوقی فلا فلن اصل‌ده ارأی ارایا ارأیو ارأی ارایا ارأین مفردنك لام الفعلنی اسقاط بعدننك هر قایولارنك همزه‌نی حرکتینی راغه نقل بعدنده حذف ایتساك ار اریا اریو اری اریا ارین اولور اربو اربی‌ده ضمّه وکسره یاغه ثقیل اولدقلرندان حذف ایتکاچ اجتماع ساکنین سببلی هر ایکاونده لام الفعلنی حذف ایدلور ارو اری قالور بارچه‌دن امر همزهٔ وصلیه‌سنی لا حاجة الیها بولغانندان اسقاطله ر ریا رو الخ قالور نون تأکید خفیفه رین رون رین شدیده رینّ ریانّ رونّ رینّ ریانّ رینانّ *

(صاح) صاحب مرخمیدر (قری) قرده اولان بزرأنی یاغه تبدیل ایله حاصل اولمشدر (حلاب) سوت ساوغان ظرف مآل بیت ای رفیقم حلاب‌قه ساوغان سوتنی یانکادن جلین‌کا قایتارغان راعی‌نی کوردنك یا ایشتدنکمی بولماس محال‌در دیمك‌در٥

المرتبة الثانیة ‌ ‌ فی الثلاثی المزید فیه

کلمه‌ده حرف‌ننك زیاده‌سی اوچ نوع بولور کلمهٔ اخری‌غه الحاق اوچون بولور . بونوع‌دن شملل ، حوقل . بیطر ، جهور ، قلنس ، قلسی ، اوّل‌ده لام ، ثانی‌ده واو ، ثالث‌ده یاء ، رابع‌ده واو ، خامس‌ده نون ، سادس‌ده یاء زیاده

ایدلكان مصدرلارده اتحادی اولغان دَحْرَجَ کا الحاق اوچون .
بو انواعنی دحرج بابنده ذکر ایدرمز انشاءالله *
ایکنچی نوع زیاده معنی ده زیاده اوچون بونوع یامجردنضعیف
حرف ایله اولور نچوك حرف اولسه ده فَرَّحَ کبی . مجردی
فَرِحَ رانی تضعیف ایدلکان اولده لازم ایدی تضعیف
بعدنده متعدی اولغان *
یایسه معدود اولغان اون حرف‌لاردن آرتدرمق برله بولور
بو حروف‌کا حروف زیاده دیرلار *
اَلْیَوْمَ تَنْسَاهُ ، سَأَلْتُمُونِیهَا ، لَمْ یَأْتِنَا سَهْوٌ ، یَا أَوْسُ هَلْ
نِمْتَ ، هَوِیتُ السِّمَانَ کلمه‌لاری ایله تعبیر ایدلکان حرف‌لاردر
ابو العباس مبرد استادی ابوعثمان مازنی دن حروف زیاده‌نی
سوردقده مازنی ، هَوِیتُ السِّمَانَ فَشَیَّبْنَنِی ، وَقَدْ کُنْتُ قِدْمًا
هَوِیتُ السِّمَانَ دیمش . اوشبو مرتبه ثانیه ده زیادة معنی اوچون
بولغان مزید فیه‌لارنی اون ایکی باب ایله ذکر ایدلور
مشتقات ده برحرف زائد اولور بوقسم اوّل ، یا ایکی حرف
زائد اولور بوقسم ثانی ، یا اوچ حرف زائد اولور بوقسم
ثالث ، اقسام ثلثه‌نی ترتیب ایله بیان ایدلور *

سیمزلرنی سویدم منی قارنایتدیلر ایسکیده ده سیمزلرنی سویر ایدم دیمك‌در ٥

القسم الاوّل برحرف زائد اولغان باب‌لار

﴿ الباب الاوّل باب الافعال ﴾

بو باب‌ننك جمیع مشتقاتنده برهمزهٔ قطعیه آرتدرلمش‌دور

مثلا

مثلا اصل‌ده اسم فاعل = مُأَفْعِلٌ ، اسم مفعول اسم ظرف
مشترك اولوب مُأَفْعَلٌ درماضی = أَفْعَلَ ، مضارع = يُأَفْعِلُ ،
امر بی لام = أَفْعِلْ ، امر بالام = ليأفعل ، جحد = لم
يأفعل ، نفی = لا يأفعل ، نهی = لا تُأَفْعِلْ وزنلرنده اولورلار
ولکن مضارع‌ننك واحد متكلم صيغه‌سنده أُأَفْعِلُ اولماقله اجتماع
همزتين‌نی ثقيل کوروب حرف زائد اولغان همزه‌نی حذف
ايتوب وآنكار تبعية باشقه مضارع‌لرده حذف ايتكانلار • اسم
فاعل اسم مفعول‌لار دخی صيغه جهتندن مضارع‌كا تابعدور •
بس آنلارده‌ده همزه حذف ايدلمش‌دور • اوشبو افعال
بابندان اولان صيغه‌لرننك هرقايوسنده اوشبو قياس اوزره‌در •
امرلارده كتورلكان همزهٔ قطعيهٔ مفتوحه اوشبو حذف ايدلكان
همزه‌دور • امر استخراجنده مضارع‌ننك اصل صيغه‌سنه قاراب
اعتبارده جائزدر مثلا تُأَكْرِمُ‌دن امر آلمق اولساق حرف
مضارعت‌نی حذف واخير كلمه‌نی جزم ايتساك أَكْرِمْ صيغه‌سی
حاصل بولور *

فصــــل فی معنی الباب

همزه نی زياده قيلماق تورلی معنالار اوچون بولور تعديه
اوچون بولور يعنی اوّل‌ده لازم بولغان فعل بر مفعول‌كا
متعدی بولوب اوُرلور • أَذْهَبْتُ زَيْدًا فَذَهَبَ ، أَجْلَسْتُه

فجلس کبی ، ذَهَبَ = باردی ، جَلَسَ = اوتوردی . لازم
معنالار اذهبت = یباردم ، اجلست = اوتورتدم زیدنی .
معنالارنك متعدی اولغان بر مفعولکا . اکر اوّلده بر مفعولکا
متعدی بولسه همزه سببلی ایکی مفعولکا متعدی بولور .
حفر زیدٌ بئرًا = زید قازودی قیونی . حفر بر مفعولکا
اوتمش أحفر عمرو زیدًا بئرًا کبی عمرو زیدکا قازدردی
قیونی ، یعنی عمرو زیدنی قیو قازوچی قیلغان (ترکیبده)
زیدًا بئرًا هر ایکاوی مفعول بولغانلار . اکر اوّلده ایکی
مفعولکا اوتکان بولسه همزه سببلی اوچ مفعولکا اوتار .
علمت زیدًا فاضلاً = زیدنی فاضل دیوب بلدم ، زیدًا
فاضلاً ایکسیده مفعول لاردور أعلمتُ عمرًا زیدًا فاضلاً -
عمروکا زیدنی فاضل دیو بلدردم ، زیدننك فاضل بولماقنی
عمرو بلکان بولادور عمرًا زیدًا فاضلاً اوچ مفعول بولورلار *
٢ وزیادة همزه کاها اوّلده متعدی اولغان فعلنی لازم قیلمق
اوچون بولور . کبَّهُ اللّهُ = یوز توبان ایندی اول منی
الله تعالی ، فاکبَّ = بس یوز توبان اولدی اول من .
عرضتهُ = ظاهر قیلدم اول نرسه‌نی ، فأعرضَ = بس ظاهر
بولدی اول نرسه ، قشعت الرّیحُ السّحابَ = یل تارقاتدی
بلوتنی ، فأقشعَ = بز تارقالدی اول بلوت ، مجردلاری

متعدی مزیدلاری لازم بولغاندور • اوشو اوچ مثالدن ما عدا مسموع توکل‌دور *

٣ وزیادة همزه گاها مفعول‌نی برصفت اوزره تابمق‌نی بیان اوچون بولور اصل فعل‌کا فاعل بولماق صفتی‌بولور اکر اصل‌فعل لازم‌بولسه ، أَسْمَنْتُ زَیْداً = زیدنی‌سمین‌تابدوم، أبخلته = آنی بخیل تابدوم اکر اصل فعل متعدی اولسه مفعول‌بولمق صفتی اوزره تابمق‌اوچون بولور ، أحمدته = آنی محمود تابدوم • وبعض اوقاتده نفس افعل‌دن مفعول صفتی‌اوزره تابمق‌اوچون کلور ، أفحمته کبی = آنی‌مفحم یعنی اسکات ایدلمش تابدوم دیمك *

عمرو بن‌معدی کرب - مجاشع بن‌مسعود السلمی‌دن حاجت استاب-وبردکنده اینکلن (لِلّٰهِ دَرُّکُمْ یا بَنی سُلَیْم سَأَلْنَاکُمْ فَما أَبْخَلْنَاکُمْ وَقَاتَلْنَاکُمْ فَما أَجْبَنّاکُمْ وَهَاجَیْنَاکُمْ فَما أَفْحَمْنَاکُمْ • ما ابخلناکم ماوجدناکم بخلاء-ما اجبناکم ما وجدناکم جبناء ما افحمناکم ما وجدناکم مفحمین) تفسیرلارنده‌دور *

٤ گاها زیادة‌همزه مفعول‌نی اصل فعل‌کا عرض اوچون کلور * أَبَعْتُ الْفَرَسَ = فرس‌نی بیع اوچون عرض ایتدوم • أقتلته = آنی مقتول بولمق‌غه عرض ایتدوم *

٥ وگاهافاعل‌ننك‌مشتق‌منه‌صاحبی‌بولوب‌اورلمکی‌اوچون‌کلور

اَلْحَمَ زَيْدٌ = زيد لحملی بولوب اُورلدی ، اَطْفَلَتِ الْمَرْأَةُ = خاتون طفللی بولدی *

۶ وفاعل‌ننك اصل فعل وقتنه يتماكنی بيان اوچون بولور اَحْصَدَ الزَّرْعُ = ايگون حصاد اورمق وقتنه يتشدی ، اجزم النخل = خرما كيسماك وقتنه يتشدی *

۷ وفاعل‌ننك مشتق‌منه بولغان وقتكا كرماك اوچون بولور اصبح الرجل وافجر واشهر = ايرته وقتنه وتانكا وآی‌غه كردی ديمك *

۸ واصل‌فعل‌نی ازاله وسلب اوچون‌كلور اَعْجَمْتُ الْكِتَابَ = كتاب‌ننك عجمه‌لكنی التباسنی ازاله ايتدوم ، اَشْكَيْتُ زَيْدًا = زيدننك شكايتنی بتوردوم *

۹ وكاها مجرد بولغان فعل‌معناسنده بولوب محض‌تحسين‌لفظ اوچون‌بولور اَقَلْتُ الْبَيْعَ = بيع‌نی اقاله‌قيلدوم يعنی قايتاردوم، اوشبو معنالار هر قايوسی سماعی‌دور بو معنالارده مسموع بولغان صيغه‌لارنی اول معنالارده استعمال جائز اولماس *

قِلْتُ البيع معناسنه در ۵

فصـــل فی الامثله

سالم اوچون ، اكرم = ماضی ، يكرم = مضارع ، اكرام = كرامة مصدر ، مكرم = اسم فاعل ، مكرم = اسم‌مفعول اسم ظرف مصدر ميمی آرالارنده مشترك ، لن يكرم = مضارع منصوب ، لم يكرمْ = جحد , لا يكرمُ = نفی ، اكرم = امر

بی

بی لام ، لیکرم = امر باالام ، لا تکرم = نهی حاضر *

مضاعف ، احب = ماضی، یحب = مضارع ، ادباب = مصدر، محب = اسم فاعل ، محبّ = مشترك ، لن یحبّ = منصوب ، لم یحب = جحد، لایحب = نفی، احب = امر بی لام، لیحب = امر باالام ، لا تحب = نهی حاضر *

هر قایولارنك بأ اولی حرکتنی ماقبلینه ویروب ادغام ایدلمشدر فرّ یفرُّ ماده سنده ادغام وفك ادغام موضع لاری مونده ده شول روشلی دور *

قاعده مجرد مضاعفنده کی کبی مزید فیه مضاعفنده ده کاها متجانس ثانی نی ابدال قیلنور املیت کبی اصلده امللت اولوب ادغام ممتنع اولوب تلفظ غه ثقیل اولدقندان لام ثانیه نی یاغه ابدال قیلنمش دور أَحسیتُ بالخیر دیرلار ، أَحسستُ دن ابدال ایدولمشدر حرف تضعیف نی ابدال ایتمك باشقه باب لارده ده کلور . تقضّی البازی = تقضّض ننك ضاد ثانیه سنی ابدال برلان ، تَلَعیتُ = تَلَعّتُ بدلنده رباعیده ، دهدیت = دهدهتُ بدلنده ، صهصیتُ = صهصهتُ بدلنك *

(وکاها احد متجانسین نی حذف ایدلور ابو زبیده)

خَلا اِنّ اَلْعِتاقَ مِنَ اَلْمطاٰیا اَحَسْنَ بِهِ فَهُنّ اِلَیْهِ شُوسُ

احسن اصلده احسسن اولوب سین اولی حرکتنی ماقبلینه ویردکدن صونکره بر سین نی حذف ایدلمش دور *

* (عِتاق) پاکیزه نوه معناسنه اولان عتیق جمعیدر شوسٌ کوز اوچی برله قاراوچی معناسنه اولان شوسأ جمعیدر (به الیه) ضمیرلری بیت سابقده اولان اسدکا راجع در مآل بیت بخشی نوه لر آرسلان نی کورکاچ قورقمای آنکار کوز چیتی برله کنه قارایلار دیمکدر ۵

مثال واوى ، اَوْجَبَ ، يُوجِبُ ، ايجاباً ، موجِب ، موجَب .
لَمْ يُوجِبْ ، لاَ يُوجِبُ ، اَوْجِبْ ، لِيُوجِبْ ، لاَ تُوجِبْ .
ايجاب اصلده اوجاب واو ساكن ماقبلى مكسور اولدقندان
ياغه قلب ايدلمشدور

مثال يائى ، ايسر ، يوسر ، ايساراً ، موسِر ، موسَر .
لَمْ يُوسِرْ ، لاَ يُوسِرُ ، اَيْسِرْ ، لِيُوسِرْ ، لاَ تُوسِرْ *
يُوسِرُ اصلده يُيْسِرُ اولوب ياء ساكن ما قبلى مضموم
اولدقندان ياغه قلب ايدلمشدور . باشقه مادّه لارده
اوشبو روشچه‌دور *

اجوف واوى ، اقام ، يقيم ، اقامة ، مقيم ، مقام ، لم يقم .
لاَ يقيم ، اقم ، ليقم ، لاَ تقم *
اقام ، اقاما ، اقاموا ، اقامت ، اقامتا ، اقمن ، اقمت الخ *
اقام اصلده اَقوم حركت واونى ماقبلكا ويروب واو اصلده
حركتلى بولماقله الفكا قلب ايدلور يخاف اعلالى كبى *
يقيم اصلده يقوم حركت واونى ما قبلنه ويرلوب واو ساكن
ما قبلى مكسور اولدقندان ياغه قلب ايدلور *
اقامة اصلده اقوام حركت واونى ماقبلنه ويروب واونى الفكا
قلب ايدلكاچ اجتماع ساكنين بولور امام خليل وامام سيبويه
مصدر الفنى حذف ايدوب اخيرنه عوض اوچون تاء
كلتوررلر اِفْعَلَة وزننده قالور امام اخفش عين الفعل اولغان

الفنى

الفنی حذف ایتار تاء عوض ایله افالة وزننده اولور
لم یقم مضارع حالنده یقیم اولوب جازمه سببلی لام الفعل ساکن
اولغاج اجتماع ساکنین اولوب عین الفعل محذوف اولور
امرلرده نهی لرده اوشبو قیاس اوزره دور . اجوف یائی
أَرَابَ . یُرِیْبُ ، إِرَابَةً ، مُرِیبٌ ، مُرَابٌ ، لم یُرِبْ . لا
یُرِیبُ ، أَرِبْ ، لِیُرِبْ . لَا تُرِبْ *

(فائده) ثلاثی مزید ننك افعال افتعال انفعال استفعال
باب لارنده معتل العین صیغه لارنده عین اعلال ایدلور ،
اقام یقیم ، اکتال یکتال ، انقاد ینقاد ، استقام یستقیم کبی
باشقه باب لارده اعلال ایدلمس *

افعال بابندان اعلال ایدلکان شاذ اولغان ماده لارده واردور ،
اخیلت ، اغیلت ، اغیمت ، اطیبت ، احوشت ، اطولت ،
احولت کبی بونلر اعلال بر له ده اعلال سزده مسموع اولمشلردر

(امرؤ القیس)

فَمِثْلِكَ حُبْلَی قَدْ طَرَقْتُ وَمُرْضِعٍ   فَأَلْهَیْتُهَا عَنْ ذِی تَمَائِمَ مُحْوِلِ

مُحوِل بدلنه امام اصمعی مُحیل روایت ایتمشدور *
افتعال استفعال دان اعلال سز صیغه لار علی الشذوذ مسموعدور
(ناقص) اهدی ، یهدی ، اهداءً ، مُهْدٍ ، مُهْدًی ، لم یُهْدِ ،
لا یهدی ، أَهْدِ ، لیهد ، لا تهد * ماضی مجهولی أُهْدِیَ ،
أُهْدِیَا ، اهدوا ، الخ * مضارع مجهولی یُهْدَی ، یُهْدَیَان ،

* سنك کبی کوب حامله ومرضع خاتونلرغه یولقوب بر یاشلیك بتی لسر تاغولغان بالالرندن غافل ایتدوم دیمك در ٥

يُهْدُونَ، الخ * اهدأ اصلده اهدای‌دور یانی الف زائد صونکنده اولدقندن همزه‌که قلب ایدلمش * مهدی اصلده مهدیٌ اولوب یاغه ثقیل اولان ضمه‌نی حذف بعدنده اجتماع ساکنین سببلی یای حذف ایدلمش‌دور * مهدی. مهدیان. مهدون ، مهدیة. مهدینان ، مهدیات * مفعٍی ، مفعلان. مفعون الخ * مهدون اصلده مهدیون‌دور یا ضمه‌سنی ماقبلنه ویروب التقاء ساکنین سببلی یانی حذف ایدلمش‌دور * امربی لام اَهْدِ، اَهْدِیَا، اَهْدُوا، اَهْدِی، اَهْدِیَا، اَهْدِیْنَ. اهد اصلده اهْدِیْ‌دور اخیر کلمه اولان حرف علت‌نی امر قاعده‌سنچه اسقاط ایدلمش‌دور *

اهدی اصلده اهدیی یانِنك کسره‌سنی اسقاط ایله اجتماع ساکنین اولغاچ لام الفعل اولغان یاء مذکوره‌نی حذف ایدلمش*

(لفیف‌مقرون) اَروی، یُرْوِی، اِرْوَاءً، مُرْوِی، مَرْوِیّ، لم یُرْوِ. لا یُرْوِی، اَرْوِ، لِیُرْوِ، لاَ تُرْوِ *

اَحیی، یُحْیِی، اِحْیاءً، مُحْیِی، مُحْیًا، لم یُحْیِ، لا یُحْیِی ، اَحْیِ. لِیُحْیِ، لا تُحْیِ ماده‌لری‌ده لفیف مقرون اوچون امثله‌دور*

(لفیف‌مفروق) اَوْصی، یوصِي، ایصاءً، مُوصِی، موصًى، لم یوصِ. لایوصی، اَوْصِ، لیوصِ، لا توصِ *

ایدی، یودی، ایداءً، مودِی، مودًى. لم یودِ، لا یودِی، اَیْدِ.

لبُودِ، لاتود ماده‌لاری دخی لفیف مفروق امثله‌سندن‌دور* بودی اصلده ییدی اولوب یاء ساکنه‌ننك ما قبلی مضموم اولدقندن واوغه قلب ایدلمش‌دور * باشقه تصرفلرده دخی اوشبوقیاس ایله‌دور امربی‌لام‌لر یاسی‌واوغه‌قلب ایدلمکان مضارع‌لردن مأخوذ اولسه‌لرده آنلرده یاء حالنچه قالمش‌دور سبب قلب اولمادقندن* اوشبـو ماده‌لـرننك هر قایسی تصرف‌لرینی واعلال‌لرینی اهدی یهدی وفقنچه ومجردده ذکر ایدلکان قواعد مقتضاسنچه متعلم استخراج واجرأ ایتکای *

﴿ الباب الثانی باب التفعیل ﴾

بو باب‌ننك جمیع مشتقاتنده تضعیف طریقیله عین برابرنه بر حرف آرتدرلمش‌دور اسم فاعل مُفَعِّلٌ، مشترك اوچون مُفَعَّلٌ، ماضی فَعَّلَ، مضارع یُفَعِّلُ، امرفَعِّلْ. امربالام لِیُفَعِّلْ، وزنلرنده اولور *

﴿ فصـــل ﴾

حرف زائد اولان عین اولی‌می یاکه عین ثانیه‌می صرفیون آراسنده اختلاف اولمشدور بعض صرفیین عین اولی زائد دیمشلر ثلاثی فعل‌لارده اصل قاعده عین الفعل حرکت‌لی اولمق بس حرکتلی‌اولان عین ثانیه‌نی حرف‌اصلی، وساکن اولان عین‌اولی‌نی زائد دیمك‌اولی‌دور دیمشلر

وبعضلر سبب زیاده تکرار ـ تکرار عین ثانیه ایلان حاصل بس آننك زیادەسی اولی دیمشلر *

فصـــــل فی معنی الباب

اوشبو باب کاها مجرد تعدیه اوچون کلور فرحت زیدا شادلندردم زیدنی مجردی فَرِحَدور شادلندی معناسنده غیر متعدی • وتکثیر فعل اوچون یعنی اصل فعلنی کوبایتماك اوچون کلور طوّفت کبی کوب طواف قیلدم دیمك وتکثیر فاعل اوچون کلور موّتتْ الْابلُ کبی کوب توەلار اولدی دیمك اوشبو تمویت تکثیر اصل فعل اوچونده کلور

شاعر

فعروة ماتَ موتًا مستریحا * وَها انَا ذا اُمَوِّتُ کلَّ یومٍ *

وتکثیر مفعول اوچون کلور غَلَّقْتُ الابواب کبی کوب ایشکلرنی باغلادوم دیمك بر ایشك باغلاسه غلّقت دیولماس بلکه غَلَقْتُ دیرلار * ودخی مفعولنی اصل فعلکه نسبت اوچون کلور فسقت زیدا زیدنی فسقغه نسب ویردم کفّرته آنی کفرکا نسبت ویردوم دیمك *

وسلب اوچون کلور، جَلَّدْتُ الْبعیرَ کبی = توەننك جلدنی ازاله قیلدم طونادم دیمك ،قرّدته توەننك قرادینی قندالەسنی سلب ایتدم *

*اوشبومثالده فاعل بر متکلم واحددور اوزینەتکرارموتنی نسبت ویرکان دور عروةاولدی بندی راحت امامن هرکون فات فات اولمکده من دیمکدر ۵

فاعلننك مشتق منه صاحبی اولوب اورلماکی اوچون کلور ، ورقّت الشجرة آغاج يفراق صاحبی اولدی *

فاعلننك مشتق منه کا اوخشامقی اوچون کلور ، قوّس الرّجل ایر قوس کبی بولدی بوکر ایدی دیمك *

فاعلننك مشتق منه اولان موضع طرفنه يورماکی اوچون کلور . کوّف کوفه کا کندی ، فوّز مفازه کا یوردی دیمك

واصل فعل معناسنه کلور . زيلّت الشئ کبی زلته معناسند اول نرسه نی تارتقاتدم دیمك

وباشقه معنالر اوچون ده مسموع اولمش دور

فصل فی الامثله

(سالم) صرّح ، يصرّح ، تصريحا ، مصرّح ، مصرّح ، لم يصرّح ، لايصرّح ، صرّح ، ليصرّح . لاتصرّح

مضاعف جدّد ، يجدد ، تجديدا باشقه ماده لارينی تصريح ماده سنه قياس ايله استخراج ايدلور

(مثال واوی) وحد ، يوحد ، توحيدا *

(مثال يائی) يسر ، ييسر ، تيسيرا *

(اجوف واوی) صوب ، يصوب ، تصويبا *

(اجوف يائی) طيب ، يطيب ، تطييبا *

(ناقص) ربّی ، يربی ، تربية ، مربی ، مربّی ، لم يرب

لايربّ ، ربّ ، ليربّ ، لاتربّ *

ناقص لردن مصدر تفعلة وزننده كلور لفيف‌لر دخی ناقص کبی‌در ، لفيف مقرون سوّى ، يسوّى ، تسوية ، مسوى مسوّى ، لم يسوّ ، لا يسوّى . سوّ ، ليسوّ . لاتسوّ *

ودخی حيّى ، يحيّى ، تحيّة ، محيّ ، محيا ، لم يحيّ . لايحيّى حيّ ، ليحيّ ، لاتحيّ ، مصدر تحية اصلده تحيية اولوب یاء اولی کسره‌سنی حاغه ویرلوب یانی یاغه ادغام ایدلکان‌دور *

لفيف مفروق وفّى ، يوفّى ، توفية ، موفّى ، موفّى ، لم يوفّ لايوفّى ، وفّ ، ليوفّ ، لاتوفّ *

الباب الثالث فی المفاعلة

بو بابده حرف زائد فاء الفعل صوکنده بولغان الف دور فاعل ماضی ، يفاعل مضارع ، مصدر مفاعلة ، فعالا وفيعالا ، اسم فاعل مفاعل ، مشترك مفاعل ، جحد لم يفاعل ، نفی لا يفاعل ، امر بی‌لام فاعل ، امر بالام ليفاعل ، نهی حاضر لاتفاعل وزنلرنده اولور هر امثله‌نی اوشبو اوزان‌کا تطبیق ایدلکای *

فصـــل فی معنی الباب

مفاعله بابی اکثرده فاعل برله مفعول‌ننك اصل فعلده اشتراکلاری اوچون بولور ظاهرده برسی فاعل آخری

مفعول بولوب ضمنا فاعلیده مفعول مفعولیده فاعل بولور ضارب زید عمرا کبی صوغشدی زید عمروکا، فی الحقیقة زید عمرونی عمرو زیدنی صوقغان بولادور بعض اوقاتده فعل مجرد برطرفدن صادر بولوب مستعمل بولور، قاتله الله کبی الله آنی قتل ایتسون دیمک * قتلَ الله طرفندن بولور * عافاك الله ده اوشبو قبیلدن دور * وکاها فعل معناسنده تکثیر اوچون کلور ضاعف الله اجره کبی * ضعّف معناسنده الله تعالی آننك اجری ننك اضعافنی کوب قیلسون دیمک * وکاها فَعَلَ معناسنده کلور، سَافَرَ کبی سَفَرَ معناسنده سفر ایتدی *

فصل فی الامثله

(سالم) سافر ، یسافر ، مسافرة ، لم یسافر ، لا یسافر، سافر، لیسافر، لا تسافر = سافرننك مجهولی سوفر کلور ما قبل اخیرنی کسره لی اوّل کلمه نی ضمه لی ایدوب الف نی واوغه قلب ایتمك برله * مضاعف حابّ

یُحَابُّ مُحَابَّة مُحَابٌّ لم یُحَابَّ لا یحابُّ حَابَّ لیُحَابَّ لا تُحَابَّ • ماضی وامر بی لام برصورنده دور • ماضی ننك اصلی حابب بأ اولی حرکتنی طرح ایدوب ادغام ایدلمش دور • ماضی ده بش صیغه ده ادغام اولوب اوشبو روشلی تخریج ایدلور • مجهولی حُوبَّ اصلده حُوبِبَ معلوم روشلی ادغام ایدلور • بوباب

مضاعف لرنده اجتماع ساكنين متحقق‌دور لكن هر ماده‌ده ساكن اول حرف مد ساكن ثانى مدغم‌در جائز بولغان اجتماع ساكنين در مبحثنده ذكر ايدلدى . مضارع‌ده معلوم ومجهولى برصورتده‌در مكرفك ادغام بولغان ايكى جمع مؤنث‌لرده آيرلورلر يُحَابُّ معلوم بولسه اصل‌ده يحابِبُ . مجهول بولسه يحابَبُ ماضى روشنچه ادغام ايدلور . اسم فاعل اسم مفعول اسم ظرف مصدرميمى دخى برصورتده اولورلر مُحَابٌّ اسم‌فاعل بولسه اصل‌ده محابِب مشترك بولسه محابَب‌در حَابَّ امر بولسه اصلى حابِبْ‌دور . اهل حجاز مفرد مذكرنى اوشبو روشلى ادغام‌سز استعمال ايدرلر . جمعه امر باللام نهى حاضر مفردلرى كبى بتوتميم بائ ثانيه‌كا اخف حركات بولغان فتحه ويروب ادغام ايدوب حابَّ ديرلر ياكه ساكن‌نى تحريك قلغانده اكثرده كسره بيرملك عادت بولغاندن كسره برله ادغام ايدوب حابِّ ديورلر عين‌مضارع مضموم بولغانده عين‌كا ايارتوب ضمه‌برله ادغام ايتمك‌ده واردر ثلاثى مجردننك باب اولنده تفصيلى اوتدى جمع مؤنث مخاطبات‌ده بالاتفاق فك ادغام برله حَابِبْنَ ديورلر

(مثال واوى) واظَبَ يُواظِبُ مواظبة مُواظِبٌ مُواظَبٌ لم يواظب لايواظب وَاظِبْ ليواظب لاتواظب . واظب مجهولى وُوظِبَ‌در يواظِبُ مجهولى يواظَبُ در (مثال ياى) ياسَرَ

يُبَاسِرُ مُيَاسَرَةً مُيَاسِرٌ الخ (اجوف واوى) جَاوَبَ يُجَاوِبُ مُجَاوِبَةً الخ (اجوف يائى) طايب يطايب مطايبة الخ (ناقص) حَابَى يُحَابِي مُحَابَاةً مُحَابِي مُحَابًى لم يُحَابِ لايُحَابِي حَابِ لِيُحَابِ لاتحاب حَابَى اصلده حَابَوَ در واو دورتنچى حرف بولوب اخير كلمه ده بولغان اوچون ياغه قلب ايدلور صونكره ياني الفكه قلب ايدلور • باشقه تصرفلرده ده اوشبو قياس اوزره در (لفيف مقرون) دَاوَى يداوى مداواةً مداوِى مداوى لم يُدَاوِ لايُدَاوِى داوِ لِيُدَاوِ لاتُدَاو (لفيف مفروق) والى يوالى موالاة مُوَالِى مُوَالًى الخ ﴿ القسم الثانى ﴾ ايكى حرف زائد اولغان ثلاثى لر ثلاثى مزيد فيه ننك اون ايكى بابى صاناوده سهل اولمق اوچون قسم ثانى وثالث بابلرنيده قسم اول بابلرينه قوشوب صانايمز

(الباب الرابع باب الافتعال **فصل**) بوبابده حرف زائدلر همزهٔ وصليه ايله فادن صونكره اولغان تادر • لكن همزهٔ زائده وصليه اولدقندن مابعد همزه نى ماقبلنه وصل اينكاندا ساقط اولور • اِحْتَسَبَ نى اوّلده بولغان كلمه كا ياكه حرف كه وصل ايدلسه همزه ايتولماس الرجل اِحْتَسَبَنِى واحتسبته كبى • يحتسب ده ده ماضى كبى حرف مضارعت عقيبنده همزهٔ زائده وار حكمنده در مابعد همزه اولان حانى ما قبلى اولان ياغه وصل قلوب تَلَفُّظ ايتوبرله لفظده ساقط اولمشدر حائ ننك حرف

مضارعت کا اتصالی هر وقت بولوب همزه اصلا تلفظ ایدلکان اوچون کتابنده ده اسقاط ایدلکاندر . ماضی بعض اوقاتده اَوّل کلام ده بولوب همزه تلفظ ایدلادر شول سببدان کتابنده اسقاط ایدلمادی . اوزُنْکنه ایتمك ممکن اولوردای بولوب تورسون اوچون . اسم فاعل اسم مفعول وباشقه مشتق‌لر مضارع قیاسنچه‌در

(فصل فی معنی الباب)

افتعال بابی غالبا مطاوعت اوچون بولور (مطاوعت) اطاعت ایدشماك بواورنده فعل متعدی‌دن مفعول‌ده حاصل بولغان اثرنی بیان ایتمك مراددر زید برنرسه‌نی جمع قلمق برله اول نرسه جیولسه زیدٌ جمعَ الشیء فَاجتمع دیرلر زید مطاوع شیٔ مُطاوِعْ بولور اجتمع صیغه‌سی شیٔ‌ننك مطاوعْ ایرکانینی بیان ایدادر . غممته فاغتمّ قایغورتدم آنی بس اول قایغوردی . فاسی (ولم نر)حروفندن برسی بولغان فعل‌ننك مطاوعی اکثرده افتعال بابندن کلور انفعال‌دن کلماس وصلته فاتصل توتاشدردم آنی بس توتاشدی لَأَمْتُ الجُرْحَ فَالْتَأَمَ جراحت‌نی اونکالدردم بس اونکالدی محوتُ الباطلَ فامّحی باطل‌نی یوغالتدم بس یوغالدی مونده انمحی ده کلمشدر نفیته فانتفی یوغالتدم آنی بس یوغالدی رمیت به فارتمی آتدم آنی بس آتلدی

افتعال

افتعال کاها اتّخاذ اوچون کلور . یعنی مصدرنی اصلندن اخذ اوچون کلور ، اشتوبت اللحم = ایت‌نی شواتوتدم یعنی کباب ایتدم ، اختبزتُ الدقیق = اون‌نی اکمك ایتدم وکاها تصرف ومبالغه اوچون کلور اکتسب کبی ، اجتهاد ومشقت ایله کسب ایتدی دیمك . وکاها تفاعل معناسنده فعل‌ننك طرفین‌دان صدوری اوچون کلور . اِعْتور اِجْتور کبی تعاور نوبتلاشدی تجاور کورشی بولوشدی اختصم تخاصم مخاصمه قیلشدی دیمك . باشقه معنی‌لراوچونده وارد اولور

﴿ فصل ﴾

افتعل‌ننك فاسی برابرنده (ص) یا (ض) یا (ط) یا (ظ) توشسه تاء افتعل‌نی (ط) غه قلب ایدلور مذکور دورت حرف‌کا حروف اطباق دیرلر صلح ماده‌سی ننك افتعالنده اصطلح یصطلح اصطلاحا الخ دیرلر اصل‌ده اصتلح یصتلح اصتلاحا کاها طأ مهمله‌نی صاد مهمله‌کا قلب بعدنده ادغام ایدوب اصّلح ده کلمشدر ضرب ماده‌سنده اضطرب الخ وکاها طانی ضادقه قلب وصونکره ادغام ایدوب اِضّرب کلمشدر طرد ماده‌سنده اطّرد الخ اطترد اولوب تانی طاغه قلب اینکاچ طاده ادغام ایدلکان ظلم ماده‌سنده اظطلم الخ ظاء معجمه‌نی طاغه ادغام برله اطّلم الخ ودخی طانی ظاء معجمه کا قلب

وادغام ایله اظلم‌ده کلمشدر

زهیر شعرنده اوچ تورلی روایت کلکان

(هوالجوادُ الذی یُعطیك نائِلَهُ * عفواً ویَظلِمُ احیانا

فَیَظْطَلِم) فیظّلم فیطّلم

ودخی فابرابرنده د یا ذ یا ز واقع بولسه تاء افتعل‌نی دال‌غه قلب ایدلور درء ماده‌سنده تانی دال‌غه قلب صونکره دال‌نی دال‌غه ادغام ایدوب ادّرء دیورلر شاعر

تُنْحی علی الشّوكِ جُرازاً مِقْضَبا والهَرمُ تُذریه ادّراءًا عجبا

ذکر ماده‌سنده ادّکر دیورلر اصل‌ده اذتکر . تانی دال قلوب اذدکر کلور دال مهمله‌نی ذال معجمه‌کا قلب برله اذّکر کلور ذال معجمه‌نی دال مهمله‌کا ادغام ایدوب ادّکر کلور وبوغالب در قول شریف وادّکر بعد امّة

زجر . ماده سنده ازّجر دیورلر اصل‌ده ازتجر تانی دال مهمله‌که قلب صونکره زاء معجمه‌که قلب برله ادغام ایدلمشدر کاها دال حالنچه‌ده وارد اولور قول شریف وقالوا مجنونٌ وازدجر *

وعلی سبیل الشذود فا برابرنده جیم بولغانده تانی دال‌غه قلب کلمشدور شاعر

فَقلتُ لِصاحِبی لا تَحْبِسانی بنَزْعِ اُصوله واَجدزّ شیحا

(ودخی) مثال واوی ویائی لرده حرف علت تاغه قلب ایدلوب ادغام ایدلور وعد ماده سنده اتعد یسر ماده سنده اتسر دیورلر اصلده اوتعد ایتسردر بعض لغاتده ادغام ایتماینجه ایتعد ایتسر حالنده استعمال واردر شعر

قامت بها تنشد کل المنشد وایتصلت بمثل ضوء الفرقد

(ودخی) عین برابرنده تا بولسه تأ افتعال نی ادغام جائز بولور یقتتل ده حالنچه قالدرمق وفتحهٔ تانی ماقبلنه ویروب ادغام ایدوب یقتّل وهم ادغام اوچون تأ اولی فتحه سنی اسقاط بعدنده ساکن اولان قاف قه کسره ویروب ادغام ایدوب یقتّل دیمك جائزدر عین برابرنده صاد یاکه دال بولغانده دخی اوچ صورت جائزدور یختصم یهتدی یخصّم یهدّی یخصّم یهدّی • عین برابرنده ث د ز س ش ص ض ط ظ بولغانده دخی اوشبو قیاس اوزره ادغام جائز اولور ماضی ده بعض لر دخی ادغام نی تجویز ایتمشلر اقتتل اختصم ده قتّل خصّم کسر فأ الفعل ایله واما فتحه ایله تفعیل ماضی سیله التباس بولدقدان جائز توکلدر ادغام ذکر همزه ایله فتح فأ وکسر ایله بعضلر قاشنده جائزدر اَقتّل اَخصّم اِقتّل اِخصّم کبی مصدر دخی خِصّاما اِخصّاما کلمشدر باشقه تصرفلر مضارع قیاسنچه در *

* محبوبه بقعهٔ مذکوره ده انشا شعر ایدوب توردی فرقدین اتصالی کبی عاشقینه ملاقات ایتدی مضمونی شو در ٥

فصل فی الامثله سالم

احتسب يحتسب احتسابا محتسب الخ *

(مضاعف) احتج يحتج احتجاجا محتج لم يحتج الخ

محتج اسم فاعل بولسه اصلده محتجج • مشترك اولسه محتجج بولور احتج صيغه‌سی امر ايله ماضی آراسنده مشترکدر *

(مثال واوی) اتضح ، يتضح ، اتضاحا ، متضح ، متضح لم يتضح ، لايتضح ، اتضح ، ليتضح ، لاتتضح ، اصلده اوتضح يوتضح ، اوتضاحا (مثال يائی) اتسر ، يتسر ، اتسارا الخ اصلده ايتسر ، ييتسر الخ (اجوف واوی) اقتات ، يقتات اقتياتا ، مقتات . لم يقتت ، لايقتات ، اقتت ، ليقتت ، لاتقتت اقتات اقتاتا ، اقتاتوا ، اقتاتت ، اقتاتتا ، اقتتن ، اقتت اقتتما ، اقتتم ، اقتتی ، اقتتما ، اقتتن ، اقتت ، اقتتنا اقتيات اصلده اقتوات مقتات اسم فاعل بولسه اصلده مقتوت اسم مفعول بولسه مقتوت‌در (اجوف يأی) اكتال ، يكتال اكتيالا ، مكتال ، لم يكتل ، الخ (ناقص) اختفی ، يختفی اختفاء ، مختفی ، مختفی ، لم يختف ، لايختفی ، اختف ، ليختف لاتختف (لفيف مقرون) احتوی ، يحتوی ، احتواء ، محتوی محتوی ، الخ (لفيف مفروق) اتقی ، يتقی ، اتقاء ، متقی متقی ، لم يتق ، لايتقی ، اتق ، ليتق ، لاتتق

اتقی اصلده اوتقی اتعد اتضح كبی واونی تاغه قلب ايدوب

ادغام قلنور اتّقَى یای متحرك بولوب ماقبلی مفتوح اولدقدن الفکا قلب ایدلور • یتقی اصلده یوْتَقیُ واونی تا قلوب ادغام بعدنده یاغه ضمه ثقیل اولدقندن اسقاط ایدلوب یتّقِی ایدلمش‌در *

الباب الخامس باب الانفعال فصل

اوشبو بابده حرف زائدلر همزهٔ وصلیه ایله نون‌در همزه افتعالده‌کی کبی ماضی‌ده ابتدأ کلام بولغانده تلفظ ایدلوب آلدنده بولغان کلمه‌کا یاحرفکا وصل حالنده تلفظ قلنمای مجرد کتابتده قالور ماضی‌دن باشقه تصرفلرده تلفظده وکتابت‌ده ساقط‌در

فصل

انفعال بابی فعل‌کا مطاوعت اوچون کلور قطعته فانقطع کیسدم آنی بس کسلدی کسرته فانکسر صندردم آنی بس صندی وعلی سبیل الندرة افعل‌کا مطاوع بولور اسفقت الباب فانسفق ایشوکنی فایتاردم یابدوم بس فایتدی ازعجته فانزعج قوباردم آنی بس قوبدی (ودخی) علاج بولغان یعنی حصولنده اعضانںك دخلی بولغان فعل‌که مطاوع بولور • بس علمته فانعلم عدمته فانعدم دیمك جائز بولماس علم عدمنںك بر اعضاءٔ ظاهره‌کا توقفی بولماغان اوچون

فصل فی الامثله سالم

اِنسَحَبَ، یَنْسَحِبُ، اِنْسِحَاباً، مُنسَحِبٌ، مَنسَحَبٌ، لم‌یَنسَحِبْ

لاينسحب ، انسحبْ ، لينسحِبْ ، لاتنسحِبْ

(مضاعف) انقضّ ، ينقضُّ ، انقضاضا ، منقض ، لم‌ينقض

لاينقض ، انقض ، لينقض ، لاتنقض

(اجوف واوى) انقاد، ينقاد، انقيادا، منقاد، لم‌ينقاد، الخ

(اجوف يائى) انقاس ، ينقاس ، انقياسا ، منقاس . الخ

(ناقص) انجلى، ينجلى، انجلاءً، منجلٍ، منجلًى، لم‌ينجل. الخ

انجلى، ينجلى اصلده انجلو، ينجلودر . واو طرف كلمه‌ده بولوب ماقبلى غيرمضموم بولدقدن ياغه قلب ايدلوب صونكره ماضى‌ده ياى الفكا قلب ايدلور مضارع‌ده يانِنك ضمه‌سن طرح ايدلور (لفيف) انزوى ، ينزوى . انزِواءً منزوٍ ، منزوًى ، الخ لفيف مفروق اولماغاندور

الباب السادس باب الافعلال فصل

افعلال بابنده حرف زائدلر همزهٔ وصليه ايله برلام‌در تفعيل بابى‌ننك عيننده اولغان اختلاف كبى مونده‌ده بعضلر لام اولى ساكنة بعضلر لام ثانيه زائد ديديلر *

فصل

اوشبو باب مبالغه اوچون بولور ودخى الوان وعيوب‌دان اولور وغير متعدى اولور *

فصل امثله

احمر، يحمر، احمرارا، محمر، لم‌يحمر، لايحمر، احمر، ليحمر

لاتحمر

لاتحمر، هرقایولرنده لام الفعل برابرنده اولان راءشده‌لی دور

(اجوف واوی) اسود، یسود، اسودادا، مسود، لم یسود

لایسودُّ ، اسود ، لیسود ، لاتسود .

(اجوف یائی) ابیض، یبیض، ابیضاضا ، مبیض ، الخ

ناقص

ارعوی ، یرعوی ، ارعواءً ، مرعوی ، لم یرعو، لایرعوی

ارعو ، لیرعو، لاترعو ، ارعوی ، اصلده ارعوو اولوب

واو طرف کلمه‌ده بولدقندن یاغه قلب ایدلوب صونکره

یای الفکا قلب ایدلمشدر *

صرف ارعوی، ارعویا، ارعووا، ارعوت، ارعوتا، الخ

یرعوی اصلده یرعوودر واو یاغه قلب صونکره ضمه‌سی طرح

ایدلمشدر ، اصل وزن باب کبی ادغام ایدلکان ارعوّ

یرعوّ دیو اجتماع واوین سببلی ثقل کلمه لازم کلدکندن

خصوصا مضارعده ضمه‌لی واولر بولماقی زیاده ثقلنی موجب

بس ادغامسز افعلل یفعلل وزنارنده قالور *

الباب السابع باب التفعل فصل

بوبابده حرف زائد تاو برعین‌در اوشبو تفعل بابنده و تفاعل

بابنده و تفعلل بابنده حرف مضارعتی تاء بولغان وقتده

بر تانی حذف جائز بولور (فانت له تصدی) (تنزل

الملائکة) کبی اصلده تتصدی تتنزل‌در اوشو سببدن

مذکور اوچ باب ننك امرلری تالی وتاسز ایکی روشلی کلور تفصح فَصّحْ کبی . بآب ننك اوزان مشتقاتی ماضی (تفعل) مضارع (یتفعل) اسم فاعل (متفعل) اسم مفعول (متفعل) جحد (لم یتفعل) نفی (لایتفعل) امر بی لام (تفعل) یاکه (فعل) امر بالام (لیتفعل) نهی (لاتتفعل)

فصل

فی معنی الباب اوشبو باب تعدیه اوچون بولغان فَعَّلَ کا مطاوعت اوچون کلور کسّرته فتکسّر علّمته فتعلم کبی ودخی نسبت اوچون بولغان فعل که مطاوعت اوچون بولور قیّسته فتقیس قیس قبیله سنه نسبت ویردم آنی بس قیسلندی یعنی قیس کا نسبتلندی نزرته فتنزر نزارلادم یعنی نزار قبیله سنه نسبتلادم آنی بس نزارلندی ودخی تکلف اوچون کلور تشجع کبی باطرلاندی دیمك ودخی فاعل ننك اصل فعل نی اتخاذی اوچون کلور توسد بالتراب کبی توفراق نی وساده یاصدق توتدی ودخی اصل فعل دن برجانب ده بولمق اوچون بولور تَهَجَّدَ کبی هجوددن نون یوقوسندان برجانب بولدی . ودخی اصل فعل ننك برم برم حاصل بولماقنه دلالت اوچون بولور تجرع الماءَ صونی جرعه جرعه بولم بولم اچدی تفهم برم برم فهملدی

ودخی استفعل معناسنه اعتقاد اوچون کلور تکبر تعظم کبی

الوغ صایدی اوزنی الوغ اعتقاد ایتدی دیمك
وكاها فعّل معناسنده كلور تخلص كبی خلص معناسنده
تَخَلَّصنی من علة الغنی منعما * وكنت زمانا فی ضمان اساره

فصل فی الامثله سالم

تفصح يتفصح تفصحا متفصِّح متفصَّح لم يتفصح لايتفصح تفصح
ليتفصح لاتتفصح

مضاعف تجدد يتجدد تجددا متجدِّد متجدد الخ

مثال واوی تورد يتورد توردا متورد الخ

مثال یاءی تیسر يتيسر تيسرا متيسر الخ

اجوف واوی تصور يتصور تصورا متصور الخ

اجوف یائی تحیر يتحير تحيرا متحير الخ

ناقص تقضی يتقضی تَقَضِّیاً متقضی الخ

تَقَضِّی اصلده تقضُّی در ما قبل یاغه كسره ویرلوب یانڭ
ضمه‌سنی اسقاط بعدنده اجتماع ساكنین بولوب یانی حذف
ایدلور تَقَضٍّ قالور فتحه‌لی وقتده یا ثابت اولور تَقَضِّیاً
دینولور

(لفیف مقرون) تروی يتروی ترويا مُتَرَوِّی الخ

(ودخی) تزیّی يتزيّی تزيِّيا مُتَزَيِّی الخ

(لفیف مفروق) توفی يتوفی توفيا متوفِّی متوفَّی الخ

﴿ الباب الثامن ، باب التفاعل ، فصل ﴾

بو باب ده حرف زائد تا والف در اوزان مشتقاتی ماضی (تَفَاعَلَ) مضارع (يَتَفَاعَلُ) اسم فاعل (متفاعلٌ) اسم مفعول (متفاعَلٌ) جحد (لم يتفاعل) نفی (لایتفاعل) امر بی لام (تَفَاعَلْ) یاکه (فَاعَلْ) امر بالام (لیتفاعل) نہی حاضر) لاتتفاعل) یاکه (لاتفاعل)

﴿ فصل ﴾

اوشبو تفاعل بابی فعل ننك ایکی یاکوب کشی ارا سنده اشتراکی اوچون بولور کوب کشی‌لار هر قایوسی صریحا فاعل بولورلر فَاعَلَ وقتنده برمفعول‌کا اونکان بولسه تفاعل وزننده بولغاچ اصلا اوتماس ضارب زیدٌ عمرًا صورتنده تضارب زیدٌ وعمرٌو دیولور اکر فاعل ایکی مفعول‌کا اوتکان بولسه تفاعل بولغاچ برمفعول‌کا اوتار نازعت زیدا الحدیث ده تَنَازَعَا الحدیث دیولور وکاهافاعل‌کا مطاوع بولور باعدت زیدًا فتباعد کبی = یراق بولدم زیددن ، بس یراق بولدی زید دیمك‌در *

وکاها اورنده بولماغان نرسه‌نی تکلف برله اظهار ایتمك اوچون بولور آوروبولماغان کشی آورو صورتنی کورساتسه تَمَارَضَ دیرلر = بلکان آدم بلمامش کاصالونسه تجاهل دیرلر امانفعل ده بولغان تکلف بولماغاننی بولدرمق اوچون در مونده مجرد بار کورساتمك اوچوندر

فصل

افتعالده ذکر ایدلکان ادغام حرفلری‌ننك برسی تفاعل‌ننك فاسی برابرنده واقع اولسه تاء تفاعل‌نی ساکن ایدوب حروف مذکوره‌کا ادغام قلمق جائز بولور ماضی‌ده ابتداء اوچون همزهٔ مکسورهٔ وصلیه کلتوررلر

تدارك‌ده ادّارَكَ یتدارك‌ده یدّارَكُ تدارُكاً ده ادّارُكاً دیولور تثاقل یتثاقل‌ده اثّاقل یثّاقل دیورلر = تفعل بابنده دخی اوشبو حکم جاریدر

تدثر یتدثرده اِدّثّر یدّثّر مدّثِّر مُدّثّر الخ دیورلر

* (اُفتعال) ده عین برابرنده تاءثاء خاء د ز س ش ص ض ط ظ بولسه تاء افتعال‌نی حروف مذکوره‌کا ادغام جائز اولور دیو ذکر ایدلمش ایدی منه ۵

فصل فی الامثله سالم

تدارك یتدارك تداركا متدارك الخ

(مضاعف) تَصَامَّ یتَصَامُّ تصاماًّ متصامٌّ الخ

(مثال واوی) توارث یتوارث توارُثا متوارث الخ

(مثال یائی) تیاسر یتیاسر تیاسرًا متیاسر الخ

(اجوف واوی) تجاوب یتجاوب تجاوبا متجاوب الخ

(اجوف یائی) تزاید یتزاید تَزَایُدًا متزایدٌ متزایَدٌ الخ

(ناقص واوی) تصابی یتصابی تصابیا متصابی الخ

بو تصرفلر اصل‌واوی اولوب طرف کلمه‌ده اولدقندان‌واونی یاغه قلب ایدوب هریائی ماضی مضارعلرده الفکا قلب ایدلمش‌در مجزوملرده دخی جزم قاعده‌سنچه‌عمل ایدلمش‌در

(لفيف مقرون) تداوى . يتداوى. تداويا، متداوى. الخ

(لفيف مفروق) توارى، يتوارى. تواريا، متوارى الخ

(القسم الثالث) اوج حرف آرتدرلغان قسم‌در

الباب التاسع ، باب الافعيلال . فصل

بو بابده حرف زائدلر همزهٔ وصليهٔ مكسوره عين‌دن صوڭره اولغان الف وبر لام *

(اوزان مشتقات) ماضى (افْعَالَّ) مضارع (يَفعالُّ)اسم فاعل (مُفعالّ)جحد (لم يفعالَّ) نفى (لا يفعالُّ) امربى‌لام (اِفعالّ) امر بالام (ليفعال) نهى حاضر (لاتفعال) هر قايولرنده اصل‌ده ايكى لام اولوب ادغام اولنمشدر *

فصل

بو باب دخى افعلال بابى كبى. الوان وعيوب‌كا خاص در معناسى مبالغه‌در افعلال بابندن مبالغه‌نى افاده‌ده اقوى‌در

فصل فى الامثله سالم احمار، يحمار، احميرارا، محمارّ الخ

(اجوف واوى) اسواد، يسواد، اسويداد، الخ

(اجوف يأى) ابياضّ، يبياضُّ، ابيِضَاضًا، اصل‌ده ابييضاضا، دريايڭك كسره سنى اسقاط بعدنده التقاء ساكنين سببى اوزنى‌ده حذف ايدلمش‌در *

الباب العاشر ، باب الاستفعال، فصل

بو باب‌ده حرف زائد همزه وصليه، سين(تا)در اكر عين

برابرنده طأ واقع بولسه استفعال تاسنی حذف جائز بولور استطاع‌ده اسطاع کبی یستطیع‌ده یسطیع کبی *

(اوزان مشتقات) ماضی (استفعل) مضارع (یستفعل) اسم فاعل (مستفعل‌در) باشقه‌لار دخی اوشبو قیاس اوزره‌در

فصــــل

استفعال صیغه‌سی طلب فعل اوچون‌بولور طلب‌ممکن بولسه طلب ظاهر نیچه بولور استکتبتُ زیدًا زید‌دن کتابت استادم آنی‌کاتب قلدم دیمك، طلب ممکن بولماسه تقدیری بولور استخرجت الوتد من الحائط کبی ، قداق ننك دیواردن چقماقنی استادم چقارمق اوچون اجتهاد ایتماك سورامق حکمنده در *

ودخی فاعل‌ننك اصل فعل کاتحَوُّلی اوچون بولور استحجر الطینُ کبی بالچق‌حجر = تاش بولوب‌اورلدی • وبرشی‌ئی برصفة اوزره تابمق یاکه صفة اوزره اعتقادایتمك‌اوچون بولور استعظَمتُهُ کبی الوغ تابدوم آنی استَکرَمتُهُ کریم تابدم کریم اعتقاد ایتدم آنی دیمك وکاها فعل معناسنده کلور اِستقرّ کبی قَرَّ معاسنده *

فصل فی الأمثله سالم

استنسخ ، یستنسخ ، استنسا خا مستنسخ ، الیخ

(مضاعف) استحب، یستحب، استحبابا، مستحِب، مستحَب الیخ

(مثال واوی) استوجب ، يستوجب استيجابا ، مستوجِبٌ مستوجَبٌ الخ

(مثال يائی) استيسر، يستيسر، استيسارا، مستيسرٌ، الخ

(اجوف واوی) استجاب، يستجيب، استجابة، مستجيب، آه استجابة اصلی استجوابٌ در اقامة اعلالی كبی اعلال ايدلور

(اجوف يائی) استباع ، يستبيع ، استباعة ، مستبيع ، آه

(ناقص يائی) استهدی ، يستهدی ، استهداً مستهدی آه

(لفيف مقرون) استهوی، يستهوی، استهواً، مستهوی آه

(ودخی) استحيى ، يستحيى ، استحياءً ، مُستحيٍ ، مستحيا لم يستحى آه استحياء مشتقاتينی اهل حجاز ايكی يا ايله استعمال ايدرلر بنوتميم يا اولی نی حذف ايدوب فقط بر يا ايله تلفظ ايدرلر اهل حجازچه صرف ماضی استحيى استحييا استحيوا استحيت استحينا استحيين استحييت آه مضارع يستحيى يستحييان يستحيون آه قران اوشبوننك وفقنچه كلمشدر قول شريف (اِنَّ اللّهَ لاَ يَسْتَحْيِي اَنْ يَضرِبَ مَثَلاً) بنو تميم لغتنچه صرف ماضی استَحَى استحيا استحوا استحتْ استحنا استحين آه مضارع دخی شول مقايسه ايله‌در *

(لفيف مفروق) استوفی يستوفی استيفاءً مستَوفٍ آه

﴿ الباب الحادی عشر باب الافعوعال ، فصـــل ﴾

بو باب ده حرف زائد همزه وبر عين واودر معناسی مبالغه اوچوندر

﴿ فصـــــل فى الامثله ﴾

(اوزان مشتقاتى) ماضى (افعوْعَلَ) مضارع (يفعَوعِلُ) اسم فاعل (مفعوعِل) اسم مفعول (مفعوعَل) جحد (لم يفعوعل) نفى (لا يفعوعل) امر بى لام (افعوعِلْ) امر بالام(ليفعوعل) نهى حاضر (لا تفعوعل)

﴿ فصـــــل فى الامثله سالم ﴾

احدودب يحدودب احد يدابا محدودِب لم يحدودب آه (ناقص واوى) اعرورى ،يعرورى ،اعريراً، معرورى لم يعرور آه تصرفلر همه‌سى اصلده واوى اولوب ياغه قلب ايدلمش در *

﴿ الباب الثانى عشر ، باب الافعِوّال ، فصـــــل ﴾

بو بابده حرف زائد همزه وادغاملى اولان ايكى واودر وضع‌سى مبالغه اوچوندر *

(اوزان مشتقاتى) ماضى (افعَوّل) مضارع (يفعول) اسم فاعل (مفعوِلٌ) جحد (لم يفعول) نفى (لا يفعول) امر بى لام (افعول) امر بالام (ليفعول) نهى حاضر (لاتفعول)

(مثالى) اِجْلَوَّذَ يَجْلَوِّذُ اجْلِوّاذاً مُجْلَوِّذٌ لم يَجْلَوِّذْ لا يَجْلَوِّذُ اجْلَوِّذْ ليَجْلَوِّذْ لاتَجْلَوِّذْ *

(المرتبة الثالثة فى الرباعى المجرد) رباعى مجرد فعلل بابى در

﴿ مشتقات ﴾

ماضی (فَعْلَلَ) مضارع (يُفَعْلِلُ) مصدر (فَعلَلَة فِعلالاً)اسم فاعل (مُفَعْلِلٌ) اسم مفعول (مُفَعْلَلٌ) جحد (لَم يُفَعْلِلْ) نفی (لا يُفَعْلِلُ) امر بی لام (فَعْلِلْ) امر بالام (لِيُفَعْلِلْ) نهی (لا تُفَعْلِلْ) * (امثله سالم)

دَحْرَجَ ، يُدَحْرِجُ ، دَحْرَجَة ، وَدِحْراجاً ، مُدَحْرِجٌ ، مُدَحْرَجٌ لَمْ يُدَحْرِجْ ، لا يُدَحْرِجُ، دَحْرِجْ ، لِيُدَحْرِجْ، لا تُدَحْرِجْ.

(مضاعف) صرصر ، يصرصر ، صرصرة، وصرصارا، مصرصِرٌ، مصرصَرٌ، لم يصرصرْ، لا يصرصرُ ، صَرصِرْ، ليصرصر ، لاتصرصرْ

(مثال) وسوس ، يوسوس ، وسوسة ، وسواسا ، موسوِس ، موسوَس ، لم يوسوس ، لا يوسوس ، وسوس ، ليوسوس لاتوسوس، بوماده مضاعف ولفيف مفروق‌لرغه‌ده مثال بولور

(اجوف واوی) جورب ، يجورب جوربة ، جيرابا مجورب مجورب ، لم يجورب آه

(اجوف يائی) شيطن، يشيطن، شيطنة ، مشيطن، مشيطن آه

(ناقص‌واوی) قلسي يقلسی قلساة مُقَلْسِي مقلسی لم يقلس آه

(لفيف‌مقرون)ضوضی يضوضی، ضوضاة، مضوضی، مضوضی آه

(تنبيه) سهولت ضبط اوچون حقيقة فعلل وزننك بولماغان صيغه‌لرنی اوشبو فعلل بابنك ذکر ايدلدی فی الحقيقة

جورب شیطن قلسی صیغەلری دحرجننك ملحقاتندندر *
علمائ صرف آلتی نوع وزنلرنی دحرجکا ملحق دیو حکم ایتمشلر
(اوّل) باب (فعلل) شَمْلَلَ ـ شَمْلَلَةً ، دحرجکا الحاق اوچون
اخیرنك بر لام آرتدرلمشدر *
(ثانی) باب فَوْعَلَ حوقل حوقلة کبی بعضلر جورب
جوربەنی اوشبو قبیلدان صایغانلر *
(ثالث) باب فَیْعَلَ بیطر ، بیطرة ـ بیقر ، بیقرة ، شیطن شیطنة کبی
(رابع) باب فَعْوَلَ جهور ، جهورة ، کبی *
(خامس) باب فَعْنَلَ قَلْنَس قلنسة کبی *
(سادس) باب فعلی قَلْسی قلساةً کبی * سهولة ضبط
اوچون بعضلر بونلرنی دحرج جملەسندان ذکر ایتمشلر
﴿ المرتبة الرابعة فی الرباعی المزید فیه ﴾ رباعی مزید
اوچ باب اوزره کلور *
(باب اوّل) تَفَعْلَلَ یَتَفَعْلَلُ تَفَعْلُلاً الخ حرف زائد تأدر
فعللکا مطاوعت اوچون بولور دحرجته فتدحرج توکاراندم
من آنی بس توکارادی *
(سالم) تدحرج یتدحرج تدحرجاً متدحرِجٌ لم یتدحرج
لایتدحرجُ تدحرَجْ لیتدحرج لا تتدحرج *
(مضاعف) تصلصل . یتصلصل ، تصلصلا . متصلصل . آه
(تنبیه) علمائ صرف بش باب نی تدحرج ملحقاتندن دیمشلر *

(اوّل) باب تفعلل تجلببْ تجلْببا کبی حرف زائد تاو بر لامدر

(ثانی) باب تفوعَلَ تجورب تجوربا کبی تاواو زائدر *

(ثالث) باب تفیعَلَ تشیطن ،تشیطنا کبی (تایا) زائد

(رابع) باب تفعولَ ترهول، ترهولا کبی (تاواو) زائد

(خامس) باب تمفعلَ تمسکن ،تمسکنا کبی تاومیم زائددر

مذکور حرفلرنی تدحرج کا الحاق اوچون زیاده قلنمشدر

وبعض صرفیین تسهیل ضبط اوچون بو بش بابنی تفعلل

بابندن عد ایتمشلر *

(باب ثانی) افعنلال بابی درحروف زائده همزهٔ وصلیه ونون در

(اوزان مشتقات) افعنلل یفعنلل مفعنلل لم یفعنلل آه •

اِبرَنشق یبرَنشِق، مبرَنشِق، لم یبرَنشِق، لایبرنشق،

ابرنشِق ، لیبرنشق ، لا تبرنشق ،

(تنبیه) ابرنشقه ایکی بابنی لاحق عد ایتکانار برنجیسی

اقعنسس یقعنسس اقعنساسا آه • همزه ونون زائدر

ودخی الحاق اوچون برسین زیاده ایدلمش درسین زائده لام

برابرنك کی سین جنسندن اولدقندن افعنلل یفعنلل

وزننك اعتبار ایدلور * ایکنجیسی اسلنقی یسلنقی اسلنقاء

افعنلی یفعنلی افعنلاء وزننك همزه ونون زائدر ودخی

الحاق اوچون اخیرده یاء آرتدرلمشدر *

(باب ثالث) افعلّال بابی همزه وبر لام زیاده ایدلمشدر

(اوزان

(اوزان مشتقاتی) اِفْعَلَلَّ یَفعَلِلُّ مُفعَلِلٌّ لم یَفعَلِلَّ آه اصلده اِفْعَلْلَلَ آه لام ثانیه فتحه‌سنی ما قبلنه ویروب لام ثانیه نی لام ثالثه‌کا ادغام ایدلمش‌در باشقه‌لرده دخی اوشبو قیاس اوزره‌در (مثالی)اِقشَعَرَّ ، یَقشَعِرُّ اِقشِعرارًا ، وقَشعَرِیرَةٌ مُقشَعِرٌّ لم یَقشَعِرَّ لا یَقشَعِرُّ اِقشَعِرَّ لِیَقشَعِر لا تَقشَعِر *

(بو باب) اکثر سالم ومهموزده کلمشدر وعلی الندرة اجوف کلور اِکوَهَدَّ یَکوَهِدُّ اِکوِهدادًا آه والله اعلم ***

قد استراح قلم العبد الضعیف عالم جان بن محمد جان بن بنیامین بن علی بن قل محمد البارودی عن ترتیبه وتهذیبه بعون الله تعالی وحسن توفیقه داخل العشر الثالث من ذی الحجة من سنه ١٣٠٧ سبع وثلثمائة والف والحمد لله وسلام علی عباده الذین اصطفی

صفحه	سطر	خطا	صواب
١٧	١	حرمانُ	حرمانْ
	١	نزوانُ	نزوانْ
١٩	٦	اقَوال	اقِوال
٢٠	١٩	اسستمك	استمك
٢٣	١٢	مقوّى	مقوّى
٢٤	١٧	مَعروری	مُعروری
٢٩	١٦	منصّر	منصْر
٣٠	٢	ضمن	ضمه
٣٤	١٢	صغيره	اسملرده تانيث تاسى كوچك (ه) صورتنده يازلغانـدن صغيره اسملى اولور
٣٦	٦	رجُل	رجْل
٣٨	٢٠	برل	برله
٤١	٩	اجَوبَه	اجوِبه
٤٢	٧	قَضَوة	قُضْوة
٤٢	٧	هَدَوة	هُدْوة
٤٢	٧	نَجَوة	نُجْوة

صفحه	سطر	خطا	صواب
٤٣	٨	حواجبٌ	حواجبُ
٤٥	٣	لثاث	لثلث عشرة
٤٥	٤	الربيع	ربيع
٤٦	٦	آلتى	يدى
	٧	امر	امر، نهى
٥٢	٢٠	نِعلُم	نِعْلم
٥٣	٤	يَضرِب	يضْرب
٥٦	٧	شرُف	شرُف
٥٧	١	فاكه	فاكهة
٥٩	٧	ان* تركع	ان تر*كع
٦١	٤	فاعلانَ	فاعلانِ
٦٢	٤	فرّ	فرّ
٦٤	٢١	افر	افر افرا
٦٥	١	فر	فر فرا
٧١	١٧	سيويه	سيبويه
٧٨	٣	الحديثُ	الحديثَ
٨١	١٤	لاتعيا	لا تعلا

صفحه	سطر	خطا	صواب
٨٤	٤	اجماع	اجتماع
٨٨	٢	خافِنِ	خافِنْ
٩٢	٦	ابجْ	ابجَ
٩٢	١٤	دخی وجیٌ کبی اعلال لنوب وجِ	یا حرکتنی جیم کا ویروب اجتماع ساکنین سببلی یاحذف ایدلوب وجٌ
٩٣	١٢	رثهِ	رِثَة
٩٦	٢٥	ارأئه	ارائه
[illegible]	٢٥	ترهّات	ترّهات
١٠٥	٦	عُمرُو	عَمرٌو
١٥٩	١٨	تطيبا	تطییبا
١١٧	٢	انشاء	انشاد

دار الفتوى محمدیهٔ اورنبورغیه صوابدیدی
واذن سدیدی اوزره طبع ایدلدی